

Dogfen ir Cyhoedd

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Mr Dylan Williams
Prif Weithredwr – Chief Executive

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Swyddfeydd y Cyngor - Council Offices
LLANGFNI
Ynys Môn - Anglesey
LL77 7TW

Ffôn / tel (01248) 752500
Ffacs / fax (01248) 750839

RHYBUDD O GYFARFOD	NOTICE OF MEETING	
PWYLLGOR GWAITH	THE EXECUTIVE	
DYDD MAWRTH 25 EBRILL 2023 10.00 o'r gloch	TUESDAY 25 APRIL 2023 10.00 am	
CYFARFOD HYBRID – YN SIAMBR Y CYNGOR AC YN RHITHWIR	HYBRID MEETING – VIRTUAL AND IN THE COUNCIL CHAMBER	
Swyddog Pwyllgor	Ann Holmes 01248 752518	Committee Officer

AELODAU/MEMBERS

Plaid Cymru/The Party of Wales

Neville Evans, Carwyn E Jones, Llinos Medi, Gary Pritchard, Alun Roberts, Nicola Roberts,
Robin Wyn Williams

Y Grŵp Annibynnol/The Independent Group

Dafydd Rhys Thomas, Ieuan Williams

COPI ER GWYBODAETH / COPY FOR INFORMATION

I Aelodau'r Cyngor Sir / To the Members of the County Council

Bydd aelod sydd ddim ar y Pwyllgor Gwaith yn cael gwahoddiad i'r cyfarfod i siarad (ond nid i bleidleisio) os ydy o/hi wedi gofyn am gael rhoddi eitem ar y rhaglen dan Reolau Gweithdrefn y Pwyllgor Gwaith. Efallai bydd y Pwyllgor Gwaith yn ystyried ceisiadau gan aelodau sydd ddim ar y Pwyllgor Gwaith i siarad ar faterion eraill.

A non-Executive member will be invited to the meeting and may speak (but not vote) during the meeting, if he/she has requested the item to be placed on the agenda under the Executive Procedure Rules. Requests by non-Executive members to speak on other matters may be considered at the discretion of The Executive.

Nodwch os gwelwch yn dda fod cyfarfodydd y Pwyllgor yn cael eu ffrydio ar gyfer eu darlledu'n fyw a'u darlledu ar wefan y Cyngor. Mae'r Awdurdod yn Rheolydd Data dan y Ddeddf Diogelu Data a bydd data a gesglir yn ystod y ffrydio byw hwn yn cael ei gadw'n unol â pholisi cytunedig yr Awdurdod

R H A G L E N

1 **DATGANIAD O DDIDDORDEB**

Derbyn unrhyw ddatganiad o ddiddordeb gan Aelod neu Swyddog mewn perthynas ag unrhyw eitem o fusnes.

2 **MATERION BRYN ARDYSTIWIYD GAN Y PRIF WEITHREDWR NEU EI SWYDDOG APWYNTIEDIG**

Dim materion brys ar adeg anfon y rhaglen hon.

3 **COFNODION** (Tudalennau 1 - 8)

Cyflwyno i'w cadarnhau, gofnodion drafft cyfarfod y Pwyllgor Gwaith a gynhaliwyd ar 21 Mawrth 2023.

4 **BLAEN RAGLEN WAITH Y PWYLLGOR GWAITH** (Tudalennau 9 - 20)

Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Democratiaeth.

5 **STRATEGAETH GWELLA CANOL TREFI YNYS MÔN** (Tudalennau 21 - 42)

Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd.

6 **CYNLLUN RHEOLI AHNE DRAFFT** (Tudalennau 43 - 132)

Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd.

7 **CYNLLUN RHEOLI CYRCHFAN DRAFFT 2023-2028** (Tudalennau 133 - 152)

Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd.

Y PWYLLGOR GWAITH

Cofnodion y cyfarfod hybrid a gynhaliwyd 21 Mawrth, 2023

YN BRESENNOL:	Y Cynghorydd Llinos Medi (Cadeirydd) Y Cyngorwyr Neville Evans, Carwyn E. Jones, Gary Pritchard, Alun Roberts, Ieuan Williams, Robin Williams.
WRTH LAW:	Y Prif Weithredwr Y Dirprwy Brif Weithredwr Y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 Y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol Y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc Y Pennaeth Democratiaeth Pennaeth y Gwasanaethau Oedolion Pennaeth y Gwasanaethau Tai Y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid Y Rheolwr Sgriwtini (AGD) Swyddog Pwyllgor (ATH)
YMDDIHEURIADAU:	Y Cyngorwyr Nicola Roberts, Dafydd Rhys Thomas
HEFYD YN BRESENNOL:	Y Cyngorwyr Glyn Haynes, Trefor Lloyd Hughes MBE, R. Llewelyn Jones, Derek Owen, Dafydd Roberts, Ken Taylor, Keith Roberts, Arfon Wyn.

---

1. DATGANIAD O DDIDDORDEB

Ni ddaeth yr un datganiad o ddiddordeb i law.

2. MATERION BRYD A ARDYSTIWDYD GAN Y PRIF WEITHREDWR NEU EI SWYDDOG PENODEDIG

Dim i'w adrodd.

3. COFNODION

Cyflwynwyd, i'w cadarnhau, gofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Gwaith a gynhaliwyd 2 Mawrth, 2023.

Penderfynwyd cadarnhau cofnodion drafft cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Gwaith a gynhaliwyd ar 2 Mawrth, 2023 fel rhai cywir.

4. BLAENRAGLEN WAITH Y PWYLLGOR GWAITH

Cyflwynwyd, i'w gadarnhau, adroddiad y Pennaeth Democratiaeth yn ymgorffori Blaenraglen Waith y Pwyllgor Gwaith am y cyfnod o Ebrill i Dachwedd, 2023.

Rhoddodd y Pennaeth Democratiaeth wybod i'r Pwyllgor Gwaith am y sefyllfa bresennol ynghylch newidiadau i'r Blaenraglen Waith a nodwyd yr isod –

- Eitem 5 (Prynu Gorfodol Posibl ar Dir Eco Belenni yn Llangefni) ac Eitem 6 (Strategaeth Eiddo Corfforaethol a Rheoli Asedau'r Cyngor) yn eitemau newydd a drefnwyd ar gyfer cyfarfod 25 Ebrill, 2023
- Eitemau 26 i 29 (Monitro Perfformiad Ch2 a'r Gyllideb) yn eitemau newydd a drefnwyd ar gyfer cyfarfod mis Tachwedd, 2023
- Eitemau 3 a 4 (Cynllun Rheoli Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol a Chynllun Rheoli Cyrchfan yn y drefn honno) i'w cyflwyno i gyfarfod 25 Ebrill yn gynlluniau drafft ar gyfer ymgynghori ac i'w hailgyflwyno dan eitemau 16 a 17 i gyfarfod Gorffennaf, 2023 yn ddrafftiau terfynol.
- Manylion portffolio i'w diwygio i adlewyrchu newidiadau diweddar i'r Pwyllgor Gwaith cyn y diweddariad misol ar wefan y Cyngor.

Penderfynwyd cadarnhau Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith wedi'i diweddarau am y cyfnod Ebrill i Dachwedd, 2023 gyda'r newidiadau a amlinellwyd yn y cyfarfod.

5. MONITRO'R CERDYN SGORIO, CHWARTER 3, 2022/23

Cyflwynwyd, i sylw'r Pwyllgor Gwaith, adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (Adnoddau Dynol) a Thrawsnewid yn cynnwys y Cerdyn Sgorio Corfforaethol ac yn nodi sefyllfa'r Cyngor yn erbyn ei amcanion gweithredol ar ddiwedd Chwarter 3 2022/23.

Cyflwynwyd yr adroddiad gan y Cadeirydd yn adlewyrchiad hynod gadarnhaol o berfformiad y Cyngor ar ddiwedd Chwarter 3, gan ei wneud y trydydd chwarter a berfformiodd orau yn erbyn targedau'r adran rheoli perfformiad ers creu'r adroddiad cerdyn sgorio. Cyfeiriodd at y dangosyddion perfformiad oedd yn cyd-fynd â thri amcan llesiant presennol y Cyngor a thynnodd sylw at rai perfformiadau amlwg o ran Tai, Gwasanaethau Oedolion, Gwasanaethau Digartrefedd a rheoli gwastraff. Er gwaethaf yr enghreifftiau o berfformiad da iawn ynghyd â'r meysydd i'w gwella, roedd yr adroddiad hefyd yn nodi meysydd lle methwyd targedau a byddid yn canolbwyntio'n barhaus ar y rhain er mwyn gwella'r perfformiad. At ei gilydd, fodd bynnag, roedd yr adroddiad yn dangos ymrwymiad clodwiw a chyflawniad staff ar draws y Cyngor wrth gynnal lefelau perfformiad mewn amgylchiadau anodd ar adegau ac roedd y Pwyllgor Gwaith yn eu gwerthfawrogi ac yn diolch iddynt am eu hymdrechion.

Ategodd y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid deimladau'r Cadeirydd gan ddweud bod yr adroddiad ar gerdyn sgorio Chwarter 3 yn galonogol iawn ac yn gosod y Cyngor mewn sefyllfa dda i osod y cynnwys a'r targedau ar gyfer cerdyn sgorio corfforaethol 2023/24. Byddai'r trefniadau ar eu cyfer yn cael eu gwneud yn hysbys yn fuan i sicrhau bod pawb yn cael cyfle i gyfrannu.

Rhoddodd y Cynghorydd R. Llewelyn Jones, Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol, adborth o gyfarfod y Pwyllgor ar 14 Mawrth, 2023 lle craffwyd a heriwyd adroddiad Cerdyn Sgorio Corfforaethol Chwarter 3. Wrth gydnabod y perfformiad a'r cynnydd cadarnhaol a gofyn am y trefniadau i gydnabod y llwyddiannau hynny, nododd y Pwyllgor, hefyd, isod, berfformiad targed mewn rhai meysydd a gofynnodd am sicrwydd ynghylch monitro'r meysydd hyn. Roedd y Pwyllgor, hefyd, wedi trafod y perfformiad yn erbyn y dangosydd presenoldeb yn y gwaith, gan gynnwys sut yr oedd yn cymharu â pherfformiad blynyddoedd blaenorol. Roedd, hefyd, wedi gofyn am eglurhad o'r trefniadau ar gyfer sicrhau bod y cerdyn sgorio corfforaethol yn cyd-fynd ag amcanion Cynllun newydd y Cyngor ar gyfer 2023-2028. Wedi cael sicrwydd ynghylch y materion hyn, roedd y Pwyllgor wedi penderfynu nodi'r meysydd i'w gwella ynghyd â'r mesurau lliniaru a amlinellwyd ac argymhell hynny i'r Pwyllgor Gwaith.

Croesawodd aelodau'r Pwyllgor Gwaith gerdyn sgorio Ch3 yn dystiolaeth o barhad cynnydd cadarnhaol ar draws gwasanaethau'r Cyngor gan ddweud bod llawer i ymfalchïo ynddo yn yr adroddiad. Serch hynny, nododd yr aelodau, hefyd, duedd o ostyngiad dros amser mewn rhai dangosyddion rheoli perfformiad a gofynnwyd i Swyddogion fonitro'r dangosyddion hynny'n agos yn y misoedd i ddod. Diolchwyd i'r Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid a'r Rheolwr Rhaglen, Cynllunio Busnes a Pherfformiad am eu gwaith a'u cefnogaeth ynghyd ag i staff y Cyngor y cydnabuwyd eu cyfraniad i'r broses wella.

Penderfynwyd derbyn adroddiad monitro'r Cerdyn Sgorio am Ch3 2022/23 gan nodi'r meysydd sydd wedi gwella ynghyd â'r meysydd mae'r Tîm Arweinyddiaeth yn eu rheoli i sicrhau gwelliannau pellach yn y dyfodol.

6. ADRODDIAD CYNNYDD: GWELLIANNAU YN Y MAES GWASANAETHAU CYMDEITHASOL

Cyflwynwyd, i sylw'r Pwyllgor Gwaith, adroddiad Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol oedd yn drosolwg o'r cynnydd a'r datblygiad diweddaraf yn y Gwasanaethau Cymdeithasol.

Rhoddodd y Cyngorydd Alun Roberts, Aelod Portffolio'r Gwasanaethau Oedolion a Diogelwch Cymunedol gyd-destun i adroddiad cynnydd y Gwasanaethau Cymdeithasol sydd wedi'i gyflwyno i'r Pwyllgor Craffu a'r Pwyllgor Gwaith yn chwarterol ac yna, yn ddiweddar, ddwywaith y flwyddyn yn dilyn adroddiad beirniadol gan Arolygiaeth Gofal Cymru (yr AGC) yn 2016. Arweiniodd arolygiad yr AGC o berfformiad diweddar y Gwasanaethau Cymdeithasol a gwerthusiad o'r adran at adroddiad cadarnhaol ym mis Rhagfyr, 2022. Nododd hwn nifer o gryfderau ar draws y gwasanaethau Oedolion a Phlant a Theuluoedd, yn ogystal â meysydd i'w gwella ymhellach, y byddai gweithgor mewnol yn rhoi sylw iddynt. Er bod yr adroddiad yn adlewyrchiad o daith gadarnhaol y Gwasanaethau Cymdeithasol ym Môn ers 2016, mae nifer o heriau yn parhau, yn enwedig o ran capasiti a staffio oedd yn cael effaith ar y sector cyfan. Amlygodd yr Aelod Portffolio y ffaith fod Adran y Gwasanaethau Cymdeithasol yn parhau i weithio'n agos gyda Choleg Menai i ddenu pobl iau i'r gwasanaeth, a chyda chymorth Adnoddau Dynol, yn rhoi cynnig ar syniadau recriwtio a marchnata arloesol. O ran uchafbwyntiau, Diwrnod Agored Caergybi 50+, bu'r trydydd digwyddiad o'r fath yn boblogaidd gyda'r rhai oedd yno, gyda chynlluniau i gynnal y gyfres yn flynyddol.

Crynowyd y prif ddatblygiadau yn y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd gan y Cyngorydd Gary Pritchard, Aelod Portffolio'r Gwasanaethau hyn, gan gyfeirio'n benodol at Gartref Clyd Rhosybol, y pedwerydd cyfleuster o'r fath i'w gofrestru. Mae tîm y Gwasanaethau Ieuenctid yn cael ei adolygu, gan ganolbwyntio ar ymgysylltu â rhanddeiliaid, yn enwedig y bobl ifanc oedd yn defnyddio'r gwasanaeth, yn ogystal â'r rhai nad oeddynt yn ei ddefnyddio. Mae Strategaeth Plant sy'n Derbyn Gofal a'r Rhai sy'n Gadael Gofal wedi'i datblygu a byddai'n cael ei chyflwyno i'r Panel Rhiantu Corfforaethol ym mis Mawrth, 2023.

Dywedodd Cyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol mai pethau ychwanegol at y gwasanaethau cymdeithasol a ddarperir o ddydd i ddydd i lawer o bobl ar yr Ynys yw mentrau a llwyddiannau penodol, er iddynt gael eu nodi yn yr adroddiad cynnydd. Roedd Diwrnod Gwaith Cymdeithasol y Byd yn disgyn ar 21 Mawrth, 2023 ac roedd yn ein hatgoffa o bwysigrwydd gwerthfawrogi gwaith cymdeithasol a gweithwyr cymdeithasol. Roedd Adran y Gwasanaethau Cymdeithasol yn falch o'i chyflawniadau dros y blynyddoedd diwethaf ond yn cydnabod bod heriau o hyd y mae'n rhaid eu hwynebu o ran cyllid, staffio a galw.

Cadarnhaodd Pennaeth y Gwasanaethau Oedolion fod y Gwasanaethau hyn wedi bod dan bwysau sylweddol dros fisoedd y gaeaf ond, diolch i'r gweithlu, roedd wedi ymateb yn hyblyg

ac yn greadigol i lefelau'r galw. Byddai gweithgor mewnol yn rhoi sylw i adroddiad yr AGC o ran gwneud gwelliannau pellach, gan gydnabod na all y Gwasanaeth aros yn ei unfan a bod yn rhaid iddo barhau i archwilio ffyrdd o foderneiddio'r modd y darperir gwasanaethau ar gyfer y dyfodol.

Dywedodd y Cyngorydd R. Llewelyn Jones, Cadeirydd y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol, fod y Pwyllgor, yn ei gyfarfod ar 14 Mawrth, wedi ystyried yr adroddiad cynnydd ac wedi cydnabod y pwyntiau cadarnhaol wrth geisio cadarnhad o'r trefniadau monitro mewn perthynas â meysydd sydd angen sylw. Codwyd y ffrydiau gwaith i'w blaenoriaethu dros y cyfnod nesaf gan Banel Craffu'r Gwasanaethau Cymdeithasol ac ystyriodd y Pwyllgor p'un o oedd yn cefnogi'r bwriad i roi'r gorau i adrodd i'r Pwyllgo, ar welliant Gwasanaethau Cymdeithasol, gydag adroddiadau i ddod gan Banel Craffu'r Gwasanaethau Cymdeithasol yn lle hynny. Roedd y Pwyllgor wedi cymeradwyo'r dull hwn, gan gadarnhau ei fod yn fodlon â chyflymder y cynnydd a'r gwelliannau yn y Gwasanaethau Cymdeithasol hyd yma ac yn argymhell hynny i'r Pwyllgor Gwaith.

Cydnabu Aelodau'r Pwyllgor Gwaith y cynnydd a wnaed gan y Gwasanaethau Cymdeithasol ers 2016 a diolchwyd i'r staff am y cyfraniad yr oeddent wedi'i wneud i'r broses honno mewn amgylchiadau heriol yn aml.

Yn yr un modd, diolchodd y Prif Weithredwr i'r staff a, hefyd, i Gyfarwyddwr y Gwasanaethau Cymdeithasol a Phennaeth y Gwasanaethau Oedolion am roi arweiniad. Roedd y Cadeirydd yn falch o'r ffocws ar Wasanaethau Ieuencid fel buddsoddiad gwerthfawr ym mhobl ifanc yr Ynys, oedd wedi dioddef llawer iawn dros y ddwy flynedd ddiwethaf yn sgil y pandemig.

Penderfynwyd -

- **Cadarnhau bod y Pwyllgor Gwaith yn cymryd sicrwydd bod y cynnydd parhaus a wnaed gan Adran y Gwasanaethau Cymdeithasol yn rhesymol ac yn amserol.**
- **Cefnogi'r bwriad i beidio ag adrodd ar welliannau yn y Gwasanaethau Cymdeithasol i'r Pwyllgor Gwaith o hyn ymlaen a bod adroddiadau yn parhau i gael eu cyflwyno i'r Panel Sgrwtini Gwasanaethau Cymdeithasol yn y dyfodol.**

7. MODERNEIDDIO YSGOLION - SYMUD DYDDIAD GWEITHREDU'R RHYBUDD STATUDOL AR GYFER YSGOL Y GRAIG AC YSGOL TALWRN

Cyflwynwyd, i'w ystyried, adroddiad y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc, yn gofyn am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith i ohirio dyddiad gweithredu'r hysbysiad statudol ar gyfer Ysgol y Graig ac Ysgol Talwrn.

Eglurwyd y cefndir gan y Cyngorydd Ieuan Williams, Aelod Portffolio Addysg a'r Iaith Gymraeg, sef cyhoeddi'r hysbysiad statudol i gau Ysgol Talwrn ac i gynyddu maint Ysgol y Graig i dderbyn disgyblion o Ysgol Talwrn, gyda'r dyddiad gweithredu ar gyfer y bwriad yn 1. Medi, 2023. Cyfeiriodd at y ffactorau niferus, a restrwyd yn yr adroddiad, oedd wedi peri gohirio'r dyddiad dechrau, gan gynnwys proses prynu tir a chaniatâd cynllunio hwy na'r disgwyl; cyfyngiadau yn ystod y cyfnod cyn yr etholiad a chyflawni gwaith archeolegol ar y safle. Roedd y Pwyllgor Gwaith wedi cytuno mai dyddiad gweithredu gwreiddiol y rhybudd statudol oedd 1 Medi, 2023 ond, oherwydd y rhesymau a amlinellwyd, gofynnwyd i ymestyn y cyfnod am 12 mis i 1 Medi, 2024. Yn unol â hynny, fel cynigydd y bwriad yn y rhybudd statudol, roedd angen i Bwyllgor Gwaith Cyngor Sir Ynys Môn ohirio'r dyddiad gweithredu.

Penderfynwyd -

- Cymeradwyo oedi dyddiad gweithredu'r cynnig, sef i “gynyddu capasiti Ysgol Y Graig i gymryd disgyblion o Ysgol Talwrn, cau Ysgol Talwrn ac adolygu dalgylchoedd Ysgol Y Graig ac Ysgol Talwrn” i 1 Medi, 2024.
- Yn amodol ar yr uchod, bydd Swyddogion yn hysbysu'r “partion perthnasol” o'r penderfyniad i ohirio dyddiad gweithredu'r cynnig ar gyfer Ysgol Y Graig.

8. MODERNEIDDIO CYMUNEDAU DYSGU A DATBLYGU'R GYMRAEG

Cyflwynwyd, i sylw'r Pwyllgor Gwaith, adroddiad y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc yn ymgorffori fersiwn ddrafft y Strategaeth Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg.

Cyflwynwyd yr adroddiad gan y Cynghorydd Ieuan Williams, Aelod Portffolio dros Addysg a'r Gymraeg, gan gyfeirio at uchelgais y Cyngor ar gyfer plant a phobl ifanc yr Ynys, beth bynnag fo'u cefndir a'u hamgylchiadau, eu bod yn cyrraedd eu llawn botensial, a bod pob dysgwr yn cael cefnogaeth i ddatblygu tuag at bedwar diben y cwricwlwm. Ers cyhoeddi'r strategaeth wreiddiol yn 2013, roedd llawer iawn o waith wedi ei wneud i foderneiddio'r stoc ysgolion ar Ynys Môn, gyda thri phrosiect wedi eu cwblhau hyd yma a dau brosiect pellach ar y gweill. Erbyn i'r ddau olaf gael eu cwblhau, byddai'r Cyngor wedi agor pump o adeiladau'r 21ain ganrif mewn pedair ardal, gan gynnwys adeilad sero net cyntaf y Cyngor, adnewyddu ac ehangu dwy ysgol arall a chau 11 o ysgolion bach. Yn ogystal, byddai tua 25% o ddysgwyr cynradd Ynys Môn yn cael eu haddysg mewn adeiladau'r 21ain ganrif erbyn hynny. Roedd y prosiectau a gyflawnwyd hyd yma wedi cael effaith gadarnhaol ar leoedd dros ben yn y sector cynradd ac wedi arwain at arbedion refeniw a dileu costau cynnal a chadw presennol a rhagamcanol. Roedd cynnydd y Cyngor o ran moderneiddio ei drefniadaeth ysgolion wedi'i gydnabod gan Estyn yn ei adroddiad ym mis Mehefin 2022.

Siaradodd yr Aelod Portffolio dros Addysg a'r Gymraeg am yr ymrwymadau ariannu oedd yn gysylltiedig â moderneiddio trefniadaeth ysgolion, gan ddweud bod y Cyngor wedi gorfod cwrdd â gweddill y costau er bod Llywodraeth Cymru wedi cyfrannu 50% tuag at gost prosiectau Band A a 65% tuag at brosiectau Band B. Er bod adeiladu ysgolion newydd, felly, yn ddrud, yn enwedig ar hyn o bryd, o ganlyniad i ddigwyddiadau byd-eang, roedd yn bwysig bod y Cyngor yn manteisio ar y cyfle i ddenu cyllid allanol i wella cyflwr stad ei adeiladau addysg. Roedd cynnydd da wedi ei wneud yn y sector cynradd ond roedd angen gwneud gwaith i fynd i'r afael â'r dirywiad yng nghyflwr adeiladau ysgolion uwchradd. O'r herwydd, roedd y strategaeth yn rhagweld y byddai angen iddo ailfodelu'r ddarpariaeth uwchradd dros y blynyddoedd nesaf wrth, hefyd, weithredu penderfyniadau anodd eraill.

Amlinellwyd yr amcanion oedd yn sail i'r strategaeth gan yr Aelod Portffolio, fel y'u rhestrwyd yn yr adroddiad, a phwysleisiodd fod y Cyngor yn awyddus i ymgynghori ar y strategaeth cyn ei mabwysiadu, fel bod modd ystyried barn rhanddeiliaid a phartneriaid cyn gwneud penderfyniadau pellach ar sut i symud ymlaen gyda'r rhaglen.

Eglurwyd y broses ymgynghori arfaethedig a'r amserlen gan y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc a chadarnhaodd, yn amodol ar gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith, mai'r bwriad oedd dechrau ymgynghori ar 31 Mawrth, 2023 am gyfnod o saith wythnos tan 18 Mai. Yn dilyn hynny, câi adroddiad ymgynghori ei baratoi cyn i'r strategaeth ddrafft yna gael ei chyflwyno i'r Pwyllgor Sgrïwtini Corfforaethol ym mis Mehefin ac i'r Pwyllgor Gwaith i'w chymeradwyo ym mis Gorffennaf, 2023. Byddid yn gwneud hyn fel ei bod yn barod i'w gweithredu ar ddechrau'r tymor ysgol newydd ym mis Medi, 2023.

Lleisiodd aelodau'r Pwyllgor Gwaith eu cefnogaeth i'r strategaeth ddrafft gan ddweud ei bod yn anodd anghytuno â chenhadaeth y strategaeth, sef darparu ysgolion effeithiol o'r maint cywir yn y lleoliadau cywir, gydag amgylchedd addysgu addas dan arweiniad arweinyddion ysbrydoledig. Pwysleiswyd mai cyfrifoldeb y Cyngor oedd gwneud popeth o fewn ei allu i

sicrhau bod plant yr Ynys yn cael yr amodau dysgu a'r amgylchedd a fyddai'n eu galluogi i ddod yn ddysgwyr uchelgeisiol, galluog ac yn ddinasyddion cyfrifol. Yn y cyd-destun hwn, cyfeiriwyd at yr Ysgol Corn Hir newydd, prosiect diweddaraf y strategaeth wreiddiol a gwblhawyd, yn un sy'n crynhoi uchelgais a gweledigaeth y Cyngor ar gyfer ei ysgolion. Soniodd rhai aelodau o'r Pwyllgor Gwaith eu bod wedi cael y cyfle i ymweld â'r ysgol cyn iddi gael ei hagor yn swyddogol ar ôl y Pasg hwn a'u bod wedi cael eu syfrdanu gyda pha mor fodern oedd hi a'i hystod o gyfleusterau a roddai'r cyfleoedd gorau i ddisgyblion ddysgu a datblygu. Bu iddynt annog eraill i fanteisio ar Ddiwrnod Agored yr ysgol ar 31 Mawrth i weld drostynt eu hunain yr hyn y gallai Ysgol Corn Hir newydd ei gynnig i'w dysgwyr.

Penderfynwyd cymeradwyo'r Strategaeth Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg drafft ar gyfer ymgynghoriad cyhoeddus.

9. CYNLLUN BUSNES Y CYFRIF REFENIW TAI 2023-2053

Cyflwynwyd adroddiad Pennaeth y Gwasanaethau Tai, yn ymgorffori Cynllun Busnes y Cyfrif Refeniw Tai (y CRT) 2023-53 i'r Pwyllgor Gwaith ei ystyried a'i gymeradwyo.

Cyflwynwyd yr adroddiad a Chynllun Busnes y CRT yn ddogfen statudol gan y Cynghorydd Gary Pritchard, Aelod Portffolio dros Wasanaethau Plant, Ieuentid a Thai, gan ddweud bod y Cynllun Busnes yn adlewyrchu gweledigaeth y Cyngor o sicrhau bod gan bawb yr hawl i alw rhywle yn gartref. Roedd y CRT yn ariannu holl weithrediadau'r Cyngor yn ei rôl fel landlord cymdeithasol cofrestredig ac wedi'i neilltuo i'r diben hwnnw. Roedd yn darparu cynllun ariannol hyfyw ar gyfer stoc tai'r Cyngor. Elfen bwysig o'r CRT oedd yr ymrwymiad i ehangu stoc tai'r Cyngor i gwrrd ag anghenion tai gwahanol ar draws yr Ynys. Fel y dywedodd yr Aelod Portffolio, y Cynghorydd Gary Pritchard, roedd yn falch bod Ynys Môn ymhlith yr ychydig awdurdodau oedd wedi cadw eu stoc tai ac yn mynd ati i ehangu ei stoc drwy adeiladu tai newydd a throsi eiddo gwag yn gartrefi.

Dywedodd Pennaeth y Gwasanaethau Tai fod Cynllun Busnes y CRT wedi'i baratoi ar y cyd â'r Gwasanaeth Cyllid ac y byddai'n cael ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru erbyn diwedd y mis er mwyn sicrhau Lwfans Atgyweiriadau Mawr blynyddol y Cyngor o £2.688m ar gyfer 2023/24. Dangosai'r Cynllun Busnes sut y deuai'r Cyngor â'i stoc i Safonau Ansawdd Tai Cymru (SATC); sut oedd yn bwriadu gweithio tuag at y SATC newydd a'r buddsoddiad oedd ei angen i ariannu ei raglen newydd i ddatblygu tai cyngor. Erbyn diwedd cyfnod y Cynllun Busnes, byddai stoc tai'r Cyngor wedi cynyddu 25% i dros 5,000 o dai a fyddai'n helpu i ddiwallu'r angen lleol cynyddol am dai. Roedd dros 900 o bobl ar y rhestr aros am dai cymdeithasol ar hyn o bryd, yn cynnwys 85 o aelwydydd mewn llety dros dro ar yr Ynys.

Roedd y Cyngor wedi ymrwymo'n llwyr i gyflawni'r SATC newydd y byddai Llywodraeth Cymru'n cytuno arno'n fuan ac, i'r perwyl hwnnw, cynhaliodd arolwg o gyflwr ei holl stoc tai yn ystod 2022/23 i sefydlu gwaelodlin wrth baratoi ar gyfer cyrraedd y safonau newydd. Roedd rhaglen gyfalaf o £9.7m ar gyfer 2023/24 wedi'i chynnwys yn y Cynllun Busnes ar gyfer gwaith gwella. Roedd darpariaeth o £6.963m wedi'i chynnwys yn y gyllideb refeniw ar gyfer atgyweiriadau ymatebol ac, yn ogystal, roedd £8.749m wedi'i gyllidebu ar gyfer 2023/24 i raglen ddatblygu tai cyngor newydd a chaffael hen dai cyngor ar yr Ynys. Byddai'r Cyngor, hefyd, yn parhau â'i waith ynni a datgarboneiddio gyda £1m wedi'i glustnodi i dargedu 250 o osodiadau system Solar Ffotofoltaig ar eiddo'r Cyngor. I gyd-fynd â'r Cynllun Busnes, roedd dadansoddiad sensitifwydd a ddangosai ei gadernid ac, at hyn, roedd y cynllun wedi cael prawf straen i ystyried y risgiau ac i sicrhau ei fod yn parhau'n hyfyw dros y cyfnod 30 mlynedd.

Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fod y Cynllun Busnes yn seiliedig ar fodel ariannol cymhleth ac, ar ôl archwilio'r Cynllun i wirio'r ffigurau, daeth yn amlwg bod angen newid y ffordd y câi'r cynllun ei ariannu o ran amseriad y

benthyciad cyfalaf oedd i'w wneud. Er bod iddo oblygiadau ar gyfer taliadau llog, nid oedd yn newid gwariant cyffredinol nac incwm y Cynllun. Câi'r diwygiadau hyn eu gwneud cyn anfon y Cynllun ynghyd â'r model ariannol i Lywodraeth Cymru.

Awgrymodd y Cadeirydd, a chytunwyd ag o, fod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo'r Cynllun yn amodol ar wneud y newidiadau a amlinellwyd er mwyn cyflymu'r mater a bod yr Aelodau Portffolio Tai a Chyllid yn cael yr awdurdod i gymeradwyo'r Cynllun terfynol oedd i'w hanfon ymlaen i Lywodraeth Cymru.

Dywedodd y Cynghorydd R. Llewelyn Jones, Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol, fod y Pwyllgor, yn ei gyfarfod ar 14 Mawrth, 2023, yn ystod ei drafodaeth ar Gynllun Busnes y CRT, wedi codi nifer o faterion. Ymhlith y materion hyn roedd fforddiadwyedd y Cynllun; y ffyrdd yr oedd yn ei gwneud yn bosib i'r Cyngor wireddu blaenoriaethau Cynllun y Cyngor 2023-28; sut roedd yn mynd i'r afael â chyflenwi digon o lety ar gyfer oedolion a theluoedd bregus a'r capasiti oedd ei angen i gyflawni'r Cynllun, yn cynnwys ymhlith datblygwyr a chontractwyr y sector preifat yr oedd y Cyngor yn cydweithio â nhw i adeiladu tai newydd. Ar ôl cael sicrwydd ynghylch y materion hyn, penderfynodd y Pwyllgor argymhell y Cynllun Busnes i'r Pwyllgor Gwaith.

Croesawodd Aelodau'r Pwyllgor Gwaith y Cynllun Busnes CRT gan amlygu'r ffaith bod y Cyngor wedi cymryd agwedd ragweithiol ers tro i ddatblygu ac ehangu ei stoc tai cyngor i ymateb i anghenion tai lleol ac mai hwn oedd yr ail gyngor yng Nghymru i gyrraedd Safonau Ansawdd Tai gwreiddiol Cymru. Cyfeiriwyd, hefyd, at y cydweithio â'r Gwasanaethau Cymdeithasol ar ddatblygu tai Gofal Ychwanegol i bobl hŷn ar yr Ynys, gyda'r trydydd cyfleuster o'r fath bellach yn yr arfaeth.

Amlygodd y Cadeirydd ymhellach weithgareddau trechu tlodi'r Gwasanaeth Tai yn ogystal â'r gwasanaethau cymorth a chyngor a roddid i denantiaid yng nghyswllt yr argyfwng costau byw a materion lles oedd yn arbennig o bwysig ar hyn o bryd.

Penderfynwyd –

- **Cymeradwyo Cynllun Busnes y Cyfrif Refeniw Tai 2023-2053 yn amodol ar wneud diwygiadau bychain i'r manylion ariannol, ac**
- **Awdurdodi'r Aelod Portffolio Tai a'r Aelod Portffolio Cyllid i gymeradwyo Cynllun Busnes y Cyfrif Refeniw Tai terfynol i'w gyflwyno i Lywodraeth Cymru.**

10. CAU ALLAN Y WASG A'R CYHOEDD

Ystyriwyd a phenderfynwyd -

“O dan Adran 100 (A) (4) Deddf Llywodraeth Leol 1972, cau allan y Wasg a'r cyhoedd o'r cyfarfod yn ystod y drafodaeth ar yr eitem ganlynol ar y sail y golygai ddatgelu gwybodaeth eithriadig fel y'i diffinnir yn Atodlen 12A y Ddeddf honno ac yn y Prawf Budd y Cyhoedd amgaeëdig.”

11. CAIS CYMHLETH AM GRANT CYFLEUSTERAU I'R ANABL

Cyflwynwyd, i'w ystyried, adroddiad Pennaeth y Gwasanaethau Tai yn gofyn am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith i gais Grant Cyfleusterau i'r Anabl mewn achos penodol. Dywedodd Pennaeth y Gwasanaethau Tai fod y grant yn grant gorfodol gan y cyngor oedd yn helpu i dalu cost addasu cartref person anabl fel y gallai barhau i fyw yno mor annibynnol â phosibl. Câi'r gwaith oedd ei angen ei nodi mewn Cynllun Gofal Addasu'r Gwasanaethau Cymdeithasol a baratowyd gan Therapydd Galwedigaethol a châi pob grant Cyfleusterau i'r Anabl ei ystyried yn ôl ei rinweddau unigol.

Amlinellodd Pennaeth y Gwasanaethau Tai amgylchiadau ac anghenion cymhleth y cleient y yr oedd yr adroddiad yn ymwneud ag o, gan gadarnhau bod yr anghenion hynny wedi'u nodi a'u hamlinellu yn yr adroddiad Addasiadau Cymhleth. Eglurodd yr hyn oedd y gwaith oedd angen ei wneud fel bod y cleient a'r teulu yn gallu aros yn eu cartref presennol a chadarnhaodd fod opsiynau eraill wedi'u hystyried ond canfuwyd eu bod yn anymarferol. Costau'r addasiadau gofynnol yr aethpwyd allan i dendr yneu cylch oedd £122, 868. Roedd gofyn cael cymeradwyaeth grant yn ôl disgrisiwn ar gyfer yr £86,868 oedd uwchlaw'r uchafswm grant gorfodol o £36,000 ac oedd, hefyd, yn uwch na'r £80,000 yr oedd gan Bennaeth Gwasanaethau Tai, mewn ymgynghoriad â'r Aelod Portffolio, yr awdurdod i'w gymeradwyo. Dyma'r rheswm y gofynnwyd am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith.

Penderfynwyd cymeradwyo cais am Grant Cyfleusterau i'r Anabl ar gyfer gwaith addasu angenrheidiol fydd yn costio cyfanswm o £122,868 sy'n golygu cymeradwyo grant dewisol gwerth £86,868 yn ychwanegol i'r grant gorfodol o hyd at £36,000.

**Y Cynghorydd Llinos Medi
Cadeirydd**

DRAFT

Cyngor Sir Ynys Môn	
Adroddiad i:	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad:	25 Ebrill 2023
Pwnc / Testun:	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith
Deilydd(ion) Portffolio:	Y Cynghorydd Llinos Medi
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Lynn Ball, Cyfarwyddwr Swyddogaeth – Busnes y Cyngor / Swyddog Monitro
Awdur yr Adroddiad:	Dyfan Sion, Pennaeth Democratiaeth
Aelodau Lleol:	Amherthnasol

A – Argymhelliad / Argymhellion a rheswm / rhesymau

Yn unol â'i Gyfansoddiad, mae'n ofynnol i'r Cyngor gyhoeddi blaen raglen waith a'i diweddaru'n rheolaidd. Cyhoeddir blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith yn fisol er mwyn galluogi Aelodau'r Cyngor a'r cyhoedd weld pa benderfyniadau allweddol y mae'r Pwyllgor yn debygol o'u gwneud dros y misoedd i ddod.

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith:

gadarnhau'r blaen raglen waith atodol ar gyfer y cyfnod **Mai – Rhagfyr 2023**;

adnabod unrhyw faterion ar gyfer cael mewnbwn penodol ac ymgynghoriad gyda Phwyllgorau Sgriwtini'r Cyngor;

nodi bod blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith yn cael ei diweddaru'n fisol a'i chyflwyno fel eitem safonol yn fisol i'r Pwyllgor Gwaith.

B – Pa opsiynau eraill bu i chi ystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

-

C – Pam fod hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Gofynnir am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith cyn cyhoeddi pob diweddariad er mwyn cryfhau atebolrwydd a threfniadau blaengynllunio.

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydy'.

D – A yw'r penderfyniad hwn oddi fewn i'r gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Amherthnasol.

Dd – Aseu'r effeithiau posibl (os yn berthnasol):

1	Sut mae'r penderfyniad yma'n effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Amherthnasol.
2	A yw hwn yn benderfyniad a ragwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod i'r dyfodol? Os felly, sut?	
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, rhowch wybod gyda phwy.	
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rheini y byddai'r penderfyniad yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	
5	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan y Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad yn ei gael ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	
7	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	

E – Gyda phwy yr ymgynghoroch? Beth oedd eu sylwadau?		
1	Prif Weithredwr / Uwch Dim Arweinyddiaeth (UDA) (gorfodol)	Mae blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith yn cael ei thrafod yn fisol yng nghyfarfodydd y Penaethiaid Gwasanaeth (eitem safonol ar y rhaglen).
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	
3	Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)	
4	Adnoddau Dynol (AD)	
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth (TG)	
7	Caffael	
8	Sgriwtini	Dan amgylchiadau arferol, cynhelir cyddrafodaeth yn fisol ar raglenni gwaith y Pwyllgor Gwaith a'r ddau Bwyllgor Sgriwtini, a hynny er mwyn sicrhau aliniad rhyngddynt.
9	Aelodau Lleol	Amherthnasol.

F - Atodiadau:

Blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith: Mai – Rhagfyr 2023

Ff – Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am ragor o wybodaeth):

Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith Cyfnod: Mai – Rhagfyr 2023

Diweddaryd 12 Ebrill 2023

Mae blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith yn galluogi Aelodau'r Cyngor a'r cyhoedd weld pa benderfyniadau allweddol y mae'r Pwyllgor yn debygol o'u gwneud dros y misoedd i ddod.

Mae modd i benderfyniadau gweithredol gael ei gwneud gan y Pwyllgor Gwaith llawn yn gweithredu fel corff cyfunol neu gan aelodau unigol o'r Pwyllgor Gwaith yn gweithredu trwy hawliau dirprwyiedig. Mae'r blaen raglen waith yn cynnwys gwybodaeth am y penderfyniadau a geisir, pwy fydd yn gwneud y penderfyniadau a phwy yw'r Swyddogion a'r Deilyddion portffolio arweiniol ar gyfer pob eitem.

Tudalen 12

Dylid nodi, fodd bynnag, bod y blaen raglen waith yn ddogfen hyblyg, gan nad oes modd gwybod am yr holl eitemau y bydd angen penderfyniad arnynt gymaint â hyn ymlaen llaw ac efallai bydd angen newid yr amserlen ar gyfer rhai materion er mwyn cwrdd â blaenoriaethau newydd ayyb. Oherwydd hyn, fe adolygir yn rheolaidd y rhestr o eitemau sydd wedi'u cynnwys ac fe gyhoeddir diweddariad yn fisol.

Yn achlysurol, bydd angen cyflwyno adroddiadau am drafodion eiddo penodol, a hynny yn unol â Pholisi a Gweithdrefnau Rheoli Asedau. Oherwydd dylanwad y farchnad allanol, nid yw'n bosibl dynodi amseriad adroddiadau fel hyn ymlaen llaw.

Gosodir allan y fersiwn ddiweddaraf o flaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith – **sy'n ddogfen fyw ac yn agored i newid** - ar y tudalennau dilynol.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg / This document is also available in English.

* *Allwedd:*

S = Strategol – cynlluniau neu fentrau corfforaethol allweddol

G = Gweithredol – darparu gwasanaethau

ErG = Er gwybodaeth

Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith Cyfnod: Mai – Rhagfyr 2023

Diweddarwyd 12 Ebrill 2023

Y pwnc a'i *categori a beth yw'r penderfyniad a geisir							
Y pwnc a'i *categori a beth yw'r penderfyniad a geisir	Penderfyniad gan pa Ddeilydd Portffolio neu, os yn benderfyniad cyfunol, pam	Gwasanaeth Arweiniol	Swyddog Cyfrifol / Aelod arweiniol a chyswllt ar gyfer cyflwyno sylwadau	Cyn penderfynu / Sgrwtini (os yn berthnasol)	Dyddiad y P. Gwaith neu, os wedi'i ddirprwyo, dyddiad cyhoeddi	Dyddiad y Cyngor Llawn (os yn berthnasol)	
Mai 2023							
1	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith (S) Cymeradwyo diweddariad misol.	Gofynnir am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith llawn er mwyn cryfhau blaen gynllunio ac atebolrwydd.	Busnes y Cyngor	Dyfan Sion Pennaeth Democratiaeth Cyng Llinos Medi		Pwyllgor Gwaith 30 Mai 2023	
2	Cynllun Dewisol Costau Byw – Diweddariad yn dilyn y cynllun yn dod i ben		Adnoddau	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth– Adnoddau / Swyddog Adran 151 Cyng Gary Pritchard Cyng Robin Williams		Pwyllgor Gwaith 30 Mai 2023	
Mehefin 2023							
3	Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg 2022/23 Cymeradwyo'r adroddiad.	Deilydd Portffolio sydd â chyfrifoldeb am yr iaith.	Busnes y Cyngor	Dylan Williams Prif Weithredwr Cyng Ieuan Williams	I'w gadarnhau	Penderfyniad dirpwiedig Mehefin 2023	
4	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith (S) Cymeradwyo diweddariad misol.	Gofynnir am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith llawn er mwyn cryfhau blaen gynllunio ac atebolrwydd.	Busnes y Cyngor	Dyfan Sion Pennaeth Democratiaeth Cyng Llinos Medi		Pwyllgor Gwaith 27 Mehefin 2023	

Tudalen 13

* Allwedd:

S = Strategol – cynlluniau neu fentrau corfforaethol allweddol

G = Gweithredol – darparu gwasanaethau

ErG = Er gwybodaeth

Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith Cyfnod: Mai – Rhagfyr 2023

Diweddarwyd 12 Ebrill 2023

Tudalen 14

	Y pwnc a'i *categori a beth yw'r penderfyniad a geisir	Penderfyniad gan pa Ddeilydd Portffolio neu, os yn benderfyniad cyfunol, pam	Gwasanaeth Arweiniol	Swyddog Cyfrifol / Aelod arweiniol a chyswllt ar gyfer cyflwyno sylwadau	Cyn penderfynu / Sgrïwtini (os yn berthnasol)	Dyddiad y P. Gwaith neu, os wedi'i ddirprwyo, dyddiad cyhoeddi	Dyddiad y Cyngor Llawn (os yn berthnasol)
5	Cerdyn Sgôr Corfforaethol – Ch4, 2022/23 (S) Adroddiad monitro perfformiad chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am berfformiad cyfredol ar draws y Cyngor.	Trawsnewid Corfforaethol	Carys Edwards Pennaeth Proffesiwn – AD a Thrawsnewid Cyng Carwyn Jones	Pwyllgor Sgrïwtini Corfforaethol – dyddiad i'w gadarnhau	Pwyllgor Gwaith 27 Mehefin 2023	
6	Monitro Cyllideb Refeniw 2022/23 – Ch4 (S) Adroddiad monitro ariannol chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am y sefyllfa ariannol gyfredol ar draws y Cyngor.	Adnoddau	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth– Adnoddau / Swyddog Adran 151 Cyng Robin Williams	Panel Sgrïwtini Cyllid – dyddiad i'w gadarnhau	Pwyllgor Gwaith 27 Mehefin 2023	
7	Monitro Cyllideb Gyfalaf 2022/23 – Ch4 (S) Adroddiad monitro ariannol chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am y sefyllfa ariannol gyfredol ar draws y Cyngor.	Adnoddau	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth– Adnoddau / Swyddog Adran 151 Cyng Robin Williams	Panel Sgrïwtini Cyllid – dyddiad i'w gadarnhau	Pwyllgor Gwaith 27 Mehefin 2023	
8	Monitro Cyllideb y Cyfrif Refeniw Tai 2022/23 – Ch4 (S) Adroddiad monitro ariannol chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am y sefyllfa ariannol gyfredol ar draws y Cyngor.	Adnoddau	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth– Adnoddau / Swyddog Adran 151 Cyng Robin Williams	Panel Sgrïwtini Cyllid – dyddiad i'w gadarnhau	Pwyllgor Gwaith 27 Mehefin 2023	

* Allwedd:

S = Strategol – cynlluniau neu fentrau corfforaethol allweddol

G = Gweithredol – darparu gwasanaethau

ErG = Er gwybodaeth

Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith Cyfnod: Mai – Rhagfyr 2023

Diweddariwyd 12 Ebrill 2023

Gorffennaf 2023							
Y pwnc a'i *categori a beth yw'r penderfyniad a geisir	Penderfyniad gan pa Ddeilydd Portffolio neu, os yn penderfyniad cyfunol, pam	Gwasanaeth Arweiniol	Swyddog Cyfrifol / Aelod arweiniol a chyswllt ar gyfer cyflwyno sylwadau	Cyn penderfynu / Sgriwtini (os yn berthnasol)	Dyddiad y P. Gwaith neu, os wedi'i ddirprwyo, dyddiad cyhoeddi	Dyddiad y Cyngor Llawn (os yn berthnasol)	
9	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith (S) Cymeradwyo diweddariad misol.	Gofynnir am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith llawn er mwyn cryfhau blaen gynllunio ac atebolrwydd.	Busnes y Cyngor	Dyfan Sion Pennaeth Democratiaeth Cyng Llinos Medi	Pwyllgor Gwaith 18 Gorffennaf 2023		
10	Cyfrifon Drafft 2022/23 a defnydd o'r Balansau ac Arian Wrth Gefn		Adnoddau	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth– Adnoddau / Swyddog Adran 151 Cyng Robin Williams	Pwyllgor Gwaith 18 Gorffennaf 2023		
11	Cynllun Rheoli'r Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE) – Drafft terfynol		Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	Christian Branch Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd Cyng Nicola Roberts	Pwyllgor Gwaith 18 Gorffennaf 2023	Cyngor Llawn Medi 2023	
12	Cynllun Rheoli Cyrchfan – Drafft terfynol		Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	Christian Branch Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd Cyng Neville Evans	Pwyllgor Gwaith 18 Gorffennaf 2023		

Tudalen 15

* Allwedd:

S = Strategol – cynlluniau neu fentrau corfforaethol allweddol

G = Gweithredol – darparu gwasanaethau

ErG = Er gwybodaeth

Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith Cyfnod: Mai – Rhagfyr 2023

Diweddarwyd 12 Ebrill 2023

	Y pwnc a'i *gategori a beth yw'r penderfyniad a geisir	Penderfyniad gan pa Ddeilydd Portffolio neu, os yn benderfyniad cyfunol, pam	Gwasanaeth Arweiniol	Swyddog Cyfrifol / Aelod arweiniol a chyswllt ar gyfer cyflwyno sylwadau	Cyn penderfynu / Sgrwtini (os yn berthnasol)	Dyddiad y P. Gwaith neu, os wedi'i ddirprwyo, dyddiad cyhoeddi	Dyddiad y Cyngor Llawn (os yn berthnasol)
	13	Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg	Dysgu	Marc Berw Hughes Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc Cyng Ieuan Williams		Pwyllgor Gwaith 18 Gorffennaf 2023	
	Medi 2023						
Tudalen 16	14	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith (S) Cymeradwyo diweddariad misol.	Gofynnir am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith llawn er mwyn cryfhau blaen gynllunio ac atebolrwydd.	Busnes y Cyngor	Dyfan Sion Pennaeth Democratiaeth Cyng Llinos Medi	Pwyllgor Gwaith 26 Medi 2023	
	15	Cerdyn Sgôr Corfforaethol – Ch1, 2023/24 (S) Adroddiad monitro perfformiad chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am berfformiad cyfredol ar draws y Cyngor.	Trawsnewid Corfforaethol	Carys Edwards Pennaeth Proffesiwn – AD a Thrawsnewid Cyng Carwyn Jones	Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol – dyddiad i'w gadarnhau Pwyllgor Gwaith 26 Medi 2023	
	16	Monitro Cyllideb Refeniw 2023/24 – Ch1 (S) Adroddiad monitro ariannol chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am y sefyllfa ariannol gyfredol ar draws y Cyngor.	Adnoddau	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth– Adnoddau / Swyddog Adran 151 Cyng Robin Williams	Panel Sgrwtini Cyllid – dyddiad i'w gadarnhau Pwyllgor Gwaith 26 Medi 2023	

* Allwedd:

S = Strategol – cynlluniau neu fentrau corfforaethol allweddol

G = Gweithredol – darparu gwasanaethau

ErG = Er gwybodaeth

Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith Cyfnod: Mai – Rhagfyr 2023

Diweddariwyd 12 Ebrill 2023

Tudalen 17

	Y pwnc a'i *categori a beth yw'r penderfyniad a geisir	Penderfyniad gan pa Ddeilydd Portffolio neu, os yn penderfyniad cyfunol, pam	Gwasanaeth Arweiniol	Swyddog Cyfrifol / Aelod arweiniol a chyswllt ar gyfer cyflwyno sylwadau	Cyn penderfynu / Sgriwtini (os yn berthnasol)	Dyddiad y P. Gwaith neu, os wedi'i ddirprwyo, dyddiad cyhoeddi	Dyddiad y Cyngor Llawn (os yn berthnasol)
17	Monitro Cyllideb Gyfalaf 2023/24 – Ch1 (S) Adroddiad monitro ariannol chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am y sefyllfa ariannol gyfredol ar draws y Cyngor.	Adnoddau	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth– Adnoddau / Swyddog Adran 151 Cyng Robin Williams	Panel Sgriwtini Cyllid – dyddiad i'w gadarnhau	Pwyllgor Gwaith 26 Medi 2023	
18	Monitro Cyllideb y Cyfrif Refeniw Tai 2023/24 – Ch1 (S) Adroddiad monitro ariannol chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am y sefyllfa ariannol gyfredol ar draws y Cyngor.	Adnoddau	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth– Adnoddau / Swyddog Adran 151 Cyng Robin Williams	Panel Sgriwtini Cyllid – dyddiad i'w gadarnhau	Pwyllgor Gwaith 26 Medi 2023	
19	Strategaeth Gwella Canol Trefi Ynys Môn – Drafft Terfynol		Rheoleiddio a Datblygu Economaid	Christian Branch Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd Cyng Llinos Medi		Pwyllgor Gwaith 26 Medi 2023	
Hydref 2023							
20	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith (S) Cymeradwyo diweddariad misol.	Gofynnir am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith llawn er mwyn cryfhau blaen gynllunio ac atebolrwydd.	Busnes y Cyngor	Dyfan Sion Pennaeth Democratiaeth Cyng Llinos Medi		Pwyllgor Gwaith 24 Hydref 2023	

* Allwedd:

S = Strategol – cynlluniau neu fentrau corfforaethol allweddol

G = Gweithredol – darparu gwasanaethau

ErG = Er gwybodaeth

Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith Cyfnod: Mai – Rhagfyr 2023

Diweddariwyd 12 Ebrill 2023

Y pwnc a'i *categori a beth yw'r penderfyniad a geisir		Penderfyniad gan pa Ddeilydd Portffolio neu, os yn benderfyniad cyfunol, pam	Gwasanaeth Arweiniol	Swyddog Cyfrifol / Aelod arweiniol a chyswllt ar gyfer cyflwyno sylwadau	Cyn penderfynu / Sgriwtini (os yn berthnasol)	Dyddiad y P. Gwaith neu, os wedi'i ddirprwyo, dyddiad cyhoeddi	Dyddiad y Cyngor Llawn (os yn berthnasol)
Tachwedd 2023							
Tudalen 18	21	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith (S) Cymeradwyo diweddariad misol.	Gofynnir am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith llawn er mwyn cryfhau blaen gynllunio ac atebolrwydd.	Busnes y Cyngor	Dyfan Sion Pennaeth Democratiaeth Cyng Llinos Medi	Pwyllgor Gwaith 28 Tachwedd 2023	
	22	Cerdyn Sgôr Corfforaethol – Ch2, 2023/24 (S) Adroddiad monitro perfformiad chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am berfformiad cyfredol ar draws y Cyngor.	Trawsnewid Corfforaethol	Carys Edwards Pennaeth Proffesiwn – AD a Thrawsnewid Cyng Carwyn Jones	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol – dyddiad i'w gadarnhau 28 Tachwedd 2023	
	23	Monitro Cyllideb Refeniw 2023/24 – Ch2 (S) Adroddiad monitro ariannol chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am y sefyllfa ariannol gyfredol ar draws y Cyngor.	Adnoddau	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth– Adnoddau / Swyddog Adran 151 Cyng Robin Williams	Panel Sgriwtini Cyllid – dyddiad i'w gadarnhau 28 Tachwedd 2023	
	24	Monitro Cyllideb Gyfalaf 2023/24 – Ch2 (S) Adroddiad monitro ariannol chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am y sefyllfa ariannol gyfredol ar draws y Cyngor.	Adnoddau	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth– Adnoddau / Swyddog Adran 151 Cyng Robin Williams	Panel Sgriwtini Cyllid – dyddiad i'w gadarnhau 28 Tachwedd 2023	

* Allwedd:

S = Strategol – cynlluniau neu fentrau corfforaethol allweddol

G = Gweithredol – darparu gwasanaethau

ErG = Er gwybodaeth

Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith Cyfnod: Mai – Rhagfyr 2023

Diweddariwyd 12 Ebrill 2023

Y pwnc a'i *categori a beth yw'r penderfyniad a geisir	Penderfyniad gan pa Ddeilydd Portffolio neu, os yn penderfyniad cyfunol, pam	Gwasanaeth Arweiniol	Swyddog Cyfrifol / Aelod arweiniol a chyswllt ar gyfer cyflwyno sylwadau	Cyn penderfynu / Sgriwtini (os yn berthnasol)	Dyddiad y P. Gwaith neu, os wedi'i ddirprwyo, dyddiad cyhoeddi	Dyddiad y Cyngor Llawn (os yn berthnasol)
25	Monitro Cyllideb y Cyfrif Refeniw Tai 2023/24 – Ch2 (S) Adroddiad monitro ariannol chwarterol.	Mae hwn yn fater i'r Pwyllgor Gwaith llawn gan ei fod yn rhoi sicrwydd am y sefyllfa ariannol gyfredol ar draws y Cyngor.	Adnoddau	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth– Adnoddau / Swyddog Adran 151 Cyng Robin Williams	Panel Sgriwtini Cyllid – dyddiad i'w gadarnhau	Pwyllgor Gwaith 28 Tachwedd 2023
Rhagfyr 2023						
26	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Gwaith (S) Cymeradwyo diweddariad misol.	Gofynnir am gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith llawn er mwyn cryfhau blaen gynllunio ac atebolrwydd.	Busnes y Cyngor	Dyfan Sion Pennaeth Democratiaeth Cyng Llinos Medi		Pwyllgor Gwaith 12 Rhagfyr 2023

Tudalen 19

* Allwedd:

S = Strategol – cynlluniau neu fentrau corfforaethol allweddol

G = Gweithredol – darparu gwasanaethau

ErG = Er gwybodaeth

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	PWYLLGOR GWAITH
Dyddiad:	25 Ebrill 2023
Pwnc / Testun:	Strategaeth Gwella Canol Trefi Ynys Môn
Aelod Portffolio:	Cyng. Llinos Medi: Arweinydd ac Aelod Portffolio Datblygu ; Economaidd & Cyng. Nicola Roberts: Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd
Pennaeth Gwasanaeth:	Christian Branch, Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd
Awdur yr Adroddiad:	Dewi G Lloyd, Rheolwr Adfywio
Ffôn:	
E-bost:	01248 752483 dewilloyd@ynysmon.llyw.cymru
Aelodau Lleol:	Perthnasol i bob aelod

A – Argymhelliad / Argymhellion a rheswm / rhesymau
<p>A1 Cymeradwyo'r Strategaeth Ddrafft fel sail ar gyfer Ymgynghoriad Cyhoeddus</p> <p>RHESYMAU</p> <p>Cyflawni'r amcan yng nghynllun newydd y Cyngor i wella canol trefni er mwyn eu gwneud yn lleoedd bywiog a hyfyw, ac i gydymffurfio ag argymhellion perthnasol gan Lywodraeth Cymru ac Archwilio Cymru ar gyfer awdurdodau lleol mewn perthynas ag adfywio canol trefi a galluogi sicrhau cyllid perthnasol.. Yn ddarostyngedig i gymeradwyo'r fersiwn drafft, bydd proses ymgynghori ac ymgysylltu cyhoeddus yn cael ei chynnal i gasglu barn, sylwadau a chael cefnogaeth i'r strategaeth arfaethedig gyda'r nod o lunio fersiwn terfynol o'r Strategaeth i'w mabwysiadu gan y Pwyllgor Gwaith erbyn diwedd 2023.</p> <p>1. CEFNDIR</p> <p>1.1 Mae nifer o strategaethau, adroddiadau a dogfennau polisi gan Lywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, ynghyd â nifer o adolygiadau allanol, yn nodi bod angen gwella canol trefi.</p> <p>1.2 Cafodd Cynllun y Cyngor ei gymeradwyo'n ddiweddar ac mae nodau'r cynllun hwnnw'n cynnwys <i>'gwella bywiogrwydd a hyfywedd canol trefi'</i> a bod <i>'pobl Ynys Môn a'i chymunedau yn mwynhau, yn gwarchod ac yn gwella eu hamgylchedd adeiledig a naturiol</i></p>

ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol'.

1.3 Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn mynnu bod awdurdodau lleol yn mynd i'r afael â llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yn eu hardaloedd hwy. Mae nifer o anghenion cysylltiedig yn ein canol trefni y dylid mynd i'r afael â hwy.

1.4 Cynhaliodd Archwilio Cymru astudiaeth ar Adfywio Canol Trefi yng Nghymru a chyhoeddodd adroddiad ym mis Medi 2021 a oedd yn cynnwys nifer o argymhellion i Lywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol. Cyflwynwyd yr adroddiad hwn, ynghyd ag ymateb y Cyngor, i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Chwefror 2022. Nodwyd fel rhan o'r broses hon bod angen i'r Cyngor ddatblygu strategaeth a dull corfforiaethol i wella canol trefi.

1.5 Mae rhaglen Trawsnewid Trefi Llywodraeth Cymru yn cynnwys sawl elfen, yn cynnwys grantiau a benthyciadau cyfalaf ar gyfer gwella canol trefi. Erbyn hyn fe all hefyd gefnogi'r gwaith o baratoi strategaethau / cynlluniau creu lleoedd ar gyfer canol trefi, sydd angen bodoli er mwyn derbyn cyllid cyfalaf newydd.

2.0 STRATEGAETH GWELLA CANOL TREFI YNYS MÔN

2.1 Mae awdurdodau lleol ledled Cymru bellach yn y broses o ymateb i'r uchod drwy baratoi strategaethau adfywio canol trefi a chynlluniau llunio lleoedd. Mae Llywodraeth Cymru, Comisiwn Dylunio Cymru a Creu Lleoedd Cymru wedi darparu canllawiau ar gwmpas a chynnwys y cynlluniau hyn.

2.3 Erbyn hyn cynigir bod un strategaeth yn cael ei pharatoi ar gyfer holl ganol trefi'r sir, heb fod ynghlwm ag unrhyw gyllid allanol neu raglenni penodol, er mwyn adlewyrchu anghenion ehangach y sir gyfan a'i threfi a'i chanol trefi, i gyd-fynd â Chynllun newydd y Cyngor ar gyfer 2023-28.

2.4 Mae dogfen strategaeth ddrafft addas sy'n bodloni'r gofynion wedi cael ei llunio ac mae copi ynghlwm fel atodiad i'r adroddiad hwn i'w chymeradwyo fel fersiwn drafft ar gyfer Ymgynghori.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

Mae peidio â pharatoi dogfen yn opsiwn, ond cafodd hyn ei wrthod gan y byddai'n groes i argymhellion perthnasol gan Lywodraeth Cymru ac Archwilio Cymru.

C – Pam mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Gofynnir am benderfyniad gan y Pwyllgor Gwaith gan fod rhaid cymeradwyo'r strategaeth cyn y gellir ei chyhoeddi ac ymgynghori arni.

CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Mae'r penderfyniad yn cefnogi'r blaenoriaethau corfforiaethol canlynol :-

Cynllun y Cyngor (2023-28) – mae'r nodau economaidd yn cynnwys cefnogi canol trefi bywiog a hyfyw ac mae'r nodau llesiant yn cyfeirio at wella'r amgylchedd adeiledig

CDLIC – polisiau'n ymwneud â chefnogi canol trefi (Polisi PS15 yn enwedig)

Cynllun Rheoli Cyrchfan – polisiau yn cefnogi cynllunio a rheoli effeithiol ar lefydd

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Bydd angen rhywfaint o gapasiti o ran staffio ar y Cyngor yn ystod 2023-28 er mwyn rheoli a monitro'r strategaeth a chyflawni'r elfennau sydd heb gael eu cyflawni eto.

Mae Llywodraeth Cymru'n gallu ariannu 70% o'r gost o baratoi cynlluniau creu lleoedd canol trefi drwy grant refeniw ond mae'n rhaid i gynghorau ddod o hyd i'r 30% sydd yn weddill.

Fe ddylai'r Strategaeth alluogi'r Cyngor Sir i ddenu cyllid grant cyfalaf allanol ychwanegol gan Lywodraeth Cymru a chyllidwyr eraill, a gallai hyn arbed cyllid craidd cyfalaf i'r Cyngor

DD – Effaith ar Genedlaethau'r Dyfodol (os yn berthnasol)

1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys	Mae cefnogi canol trefi bywiog a hyfyw a'r amgylchedd adeiledig yn is-amcan benodol yng nghynllun newydd y Cyngor.
2	A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod i'r dyfodol. Os felly, sut:-	Bydd y strategaeth yn helpu i sicrhau cyllid allanol a fydd yn cyfrannu at gyflawni amcanion y Cyngor
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn, os felly, rhowch wybod gyda phwy-	Mae'r strategaeth ddrafft yn adlewyrchu'r cydweithio rhwng Llywodraeth Cymru a'r pum Cyngor arall yng Ngogledd Cymru.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan yn drafftio'r ffordd	Byddwn yn ystyried adborth gan y cyhoedd a rhanddeiliaid eraill wrth greu'r fersiwn derfynol

	hon ymlaen? Esboniwch sut:-	o'r Strategaeth.
5	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan y Ddeddf Cydraddoldeb 2010	Nid ydym yn rhagweld unrhyw effeithiau negyddol.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad yn ei gael ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Disgwylir i'r strategaeth wella bywiogrwydd, hyfywedd ac amgylchedd adeiledig ein canol trefni, a thrwy hynny gyfrannu at welliannau cymdeithasol ac economaidd.
7	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Bydd polisiâu iaith Gymraeg y Cyngor yn berthnasol wrth gyflawni'r Strategaeth.

E – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Uwch Dim Rheoli (UDRh) (gorfodol)	Dogfen eglur. Angen rheoli disgwyliaid o ystyried cyfyngiadau caspasiti ac adnoddau. Pwysleisio pwrpas denu cyllid allanol.
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	Dogfen clir a hawdd ei ddarllen- dim sylwadau ychwanegol i rif 1
3	Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)	Wedi eu cynnwys o fewn rhif 1
4	Adnoddau Dynol (AD)	
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth (TG)	
7	Caffael	
8	Sgriwtini	Eitem Pwyllgor Sgriwtini Adfywio & Partneriaethau ar y 19.4.2023
9	Aelodau Lleol	Sesiwn briffio aelodau sirol wedi ei gynnal ar y 02.03.2023 a derbynwyd llawer o sylwadau.

F - Atodiadau:
Strategaeth Gwella Canol Trefi 2023-28: Drafft Ymgynghori

FF – Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am ragor o wybodaeth os gwelwch yn dda):

Archwilio Cymru – Adroddiad Adfywio Canol Trefi yng Nghymru (Medi 2021)

<https://www.audit.wales/publication/regenerating-town-centres-wales>

Archwilio Cymru – Adroddiad Adfywio Canol Trefi yng Nghymru – Offeryn Hunanarfarnu (Medi 2021) [https://www.audit.wales/system/files/2021-](https://www.audit.wales/system/files/2021-08/Regenerating%20Town%20Centres%20in%20Wales%20Self%20Evaluation%20Tool%20-%20English.pdf)

[08/Regenerating%20Town%20Centres%20in%20Wales%20Self%20Evaluation%20Tool%20-%20English.pdf](https://www.audit.wales/system/files/2021-08/Regenerating%20Town%20Centres%20in%20Wales%20Self%20Evaluation%20Tool%20-%20English.pdf)

Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio CSYM – 8 Chwefror 2022 – Eitem 7 – Archwilio Allanol: Adroddiad Adfywio Canol Trefi yng Nghymru – Argymhellion ac Ymateb (Tudalennau 87-162)

<https://democracy.anglesey.gov.uk/documents/g3911/Public%20reports%20pack%2008th-Feb-2022%2014.00%20Governance%20and%20Audit%20Committee.pdf?T=10&LLL=0>

Strategaeth Gwella Canol Trefi 2023-28

Drafft ar gyfer Ymgynghori - diweddarwyd 11.04.2023

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn y Saesneg / This document is also available in English

Cyflwyniad

Mae trefi a chanol trefi Ynys Môn yn ganolbwynt i weithgareddau economaidd, cymdeithasol a diwylliannol yr ynys. Maent yn ardaloedd allweddol i'r economi leol, gyd thros 500 o fusnesau yng nghanol ein trefi yn cyflogi miloedd o bobl leol. Mae canol ein trefi yn bwysig mewn sawl ffordd arall hefyd - fel hybiau i wasanaethau a chyfleusterau, fel lleoedd i ymweld â nhw o ran hamdden, lletygarwch neu ddiwyddiadau, fel canolbwynt diwylliant a threftadaeth, ac fel lleoedd i fyw.

Mae canol trefi ledled Cymru a'r DU wedi gweld newidiadau sylweddol, yn cynnwys twf mewn manwerthu ar gyrion y dref, colli sawl gwasanaeth canol y dref traddodiadol megis banciau, a thwf sylweddol mewn siopa ar-lein a gynyddodd yn gyflym yn ystod y pandemig diweddar. Mae rhai canol trefi wedi llwyddo i addasu a pharhau'n brysur, ond mae eraill yn amlwg yn ei chael hi'n anodd, a rhaid iddynt ddatblygu rolau gwahanol os ydynt an ffynnu, ac mae angen syniadau a dulliau newydd o weithredu.

Tudalen 27

Mae'r strategaeth hon yn darparu fframwaith i gyflawni'r nod a osodwyd yn ein **Cynllun Cyngor**, '**Gwella hyfywedd a bywiogrwydd canol ein trefi**'. Mae hefyd yn cynorthwyo ein hamcan llesiant '**bod pobl Ynys Môn a'i chymunedau'n mwynhau, amddiffyn a gwella eu hamgylchedd naturiol ac adeiledig ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol**'.

Mae'r ddogfen hon yn canolbwyntio ar ganol yr aneddiadau sydd â chynghorau tref, sef Caergybi, Llangefni, Amlwch, Porthaethwy a Biwmares. Mae rhai o'n pentrefi hefyd yn bwysig i economi'r Ynys, gyda nifer ohonynt yn denu llawer o ymwelwyr, a gall fod angen ystyried gwelliannau a phrosiectau tebyg yno hefyd dan gynlluniau a rhaglenni perthnasol.

Bydd gwella canol ein trefi yn gofyn am gryn ymdrech gan y Cyngor Sir a rhanddeiliaid gwella canol tref eraill yn y sectorau cyhoeddus a phreifat a'r trydydd sector. Ni fydd hyn yn hawdd o ystyried yr heriau ariannol presennol, a'r rhai sylweddol posib a fydd yn ein gwynebu yn y dyfodol. Mae cydweithio effeithiol yn hanfodol felly i ddatblygu gweledigaeth ar y cyd, a ffyrdd realistig o wella canol ein trefi'n gynyddol a'u rheoli'n effeithiol.

Cynghorydd Llinos Medi, Arweinydd y Cyngor a Deilydd Portffolio Datblygu Economaidd

Pam fod arnom angen Strategaeth Gwella Canol Trefi?

1. Nodi sut y bydd y Cyngor Sir a'i bartneriaid yn cydweithio i fynd i'r afael â'r heriau sy'n wynebu canol trefi'r Ynys, a gwneud y mwyaf o'r cyfleoedd i'w gwella
2. Cyflawni nod y Cynllun Cyngor i wella hyfywedd a bywiogrwydd canol ein trefi.
3. Creu sail ar gyfer creu Cynlluniau Creu Lleoedd a bod yn gymwys i dderbyn cyllid allanol i'w cefnogi
4. Galluogi'r Cyngor i fodloni ei ddyletswyddau statudol dan y Ddeddf Llesiant

Rhestrir polisiau strategol perthnasol isod – gweler yr Atodiad am fwy o wybodaeth

RHAGLENNI ARIANNU ALLWEDDOL LI C & LI y DU

Cronfa Ffyniant y DU a'r Gronfa Ffyniant Gyffredin Rhaglen
Drawsnewid Trefi i Gymru (2022-25)
Rhaglenni Ariannu Sector Cyhoeddus Eraill

DEDDFWRIAETH, NODAU A PHOLISI'AU

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol
Cymru 2040 - Y Cynllun Cenedlaethol
Polisi Cynllunio Cymru ac Adeiladu Lleoedd Gwell

CYNLLUNIAU AWDURDOD LLEOL ALLWEDDOL

Cynllun Cyngor Môn 2023-2028
Cynllun Rheoli Cyrchfan
Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd ar gyfer Gwynedd a Môn
Strategaethau a Pholisiau eraill gan y Cyngor Sir

ADOLYGIADAU ALLANOL AC ARCHWILIADAU CENEDLAETHOL

Adroddiad Archwilio Cymru ar Adfywio Canol Trefi Cymru
Adroddiad 'Small Towns – Big Issues'
Adroddiad Trefi Cymru gan Ffederasiwn y Busnesau Bach
Siarter Creu Lleoedd Cymru

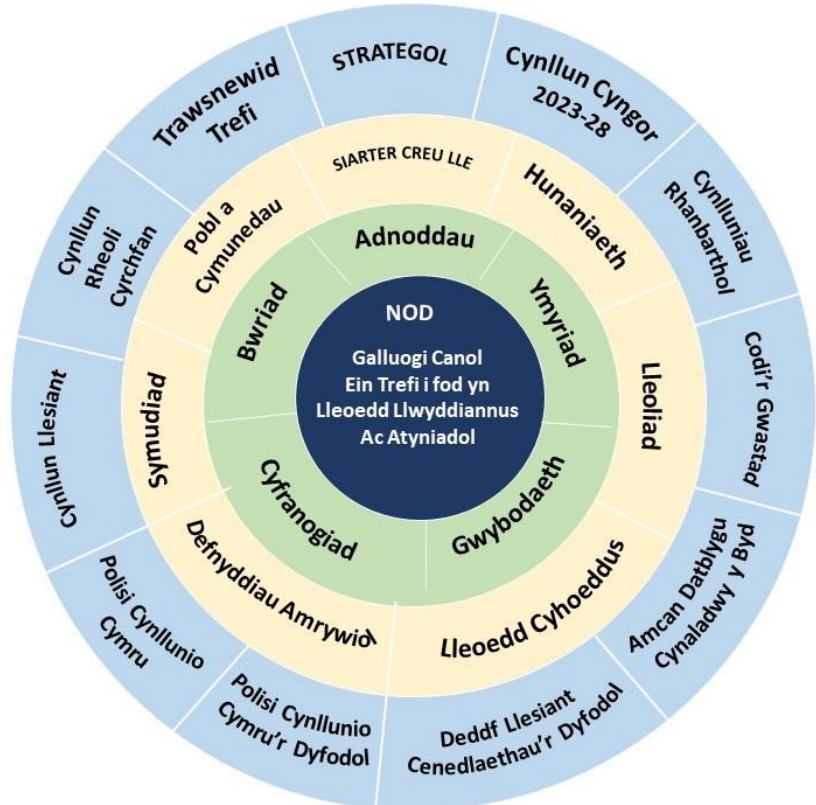
Cyd-destun Strategol

Mae'r Cylch Strategol hwn yn gosod Nod Strategol arfaethedig a pum Blaenoriaeth sy'n adlewyrchu argymhellion Archwilio Cymru i awdurdodau lleol yng Nghymru. Mae hefyd yn dangos rhain yng nghyd-destun Polisiau Strategol ehangach ac egwyddorion Siarter Creu Lleoedd Cymru.

Creu Lleoedd, Cynllunio Lleoedd a Siapio Lleoedd

Darperir arweiniad ar Greu Lleoedd, Cynllunio Lleoedd a Chynlluniau Creu Lleoedd Canol Trefi gan Lywodraeth Cymru, Cymorth Cynllunio Cymru, a Chomisiwn Dylunio Cymru - gweler yr Atodiad.

Mae 'Siapio Lleoedd' yn ddull strategol allweddol gwahanol, sy'n cael ei ddarparu drwy bartneriaeth rhwng Medrwn Môn a'r Cyngor Sir drwy Gynghreiriau ardal cymunedol, ac sydd â'r weledigaeth ganlynol: *'Datblygu lleoedd, cysylltu'r sectorau cyhoeddus, preifat a chymunedol i greu Ynys Môn sy'n iach a llewyrchus, lle mae pobl yn gallu ffynnu.'*

Nod ac Amcanion Strategaeth Gwella Canol Trefi

NOD: Galluogi Canol ein Trefi i fod yn Lleoedd Llwyddiannus ac Atyniadol

AMCANION

1 - BWRIAD: Datblygu Gweledigaeth a Chynlluniau Clir i Wella a Rheoli Canol ein Trefi

2 - CYFRANOGIAD: Cynnwys a Chynorthwyo Cymunedau a Busnesau i ddarparu ar gyfer Canol Trefi

3 - GWYBODAETH: Mesur ac Adolygu Perfformiad Canol Trefi a Mentrau Cysylltiedig

4 - YMYRIAD: Cymryd Camau Angenrheidiol i Wella Canol ein Trefi

5 – ADNODDAU: Bod â Chapasiti a Chyllid Digonol i Wella a Rheoli Canol Trefi

Amcan 1 - Bwriad

Tudalen 31

1 BWRIAD - Datblygu Gweledigaeth a Chynlluniau Clir i Wella a Rheoli Canol ein Trefi				
	Pam mae hyn yn bwysig?	Beth ydym am ei wneud?	Sut ydym am wneud hyn?	
Tudalen 31	1.1	Cyflawni nodau'r Cynllun Cyngor perthnasol ac argymhellion Archwilio Cymru	Datblygu Gweledigaeth a Strategaeth i Wella Canol ein Trefi	Sefydlu Gweledigaeth a Strategaeth ar y cyd i Wella Canol ein Trefi wrth gwblhau a mabwysiadu'r ddogfen hon
	1.2		Sicrhau Dull Integredig ar Draws y Cyngor i Ganol Trefi	Datblygu a defnyddio dull integredig i wella a rheoli canol trefi a defnyddio'r egwyddor 'canol tref yn gyntaf' wrth gydweithio ar draws gwasanaethau.
	1.3	Bodloni gofynion cynlluniau Llywodraeth Cymru er mwyn derbyn arian adfywio	Ymgysylltu gyda rhanddeiliaid ac ymgynghori â'r cyhoedd	Ceisio a derbyn sylwadau ac awgrymiadau'r cyhoedd a rhanddeiliaid am y strategaeth ac i wella canol trefi
	1.4		Creu Cynlluniau Lleoedd	Gweithio gyda Chynghorau tref a rhanddeiliaid eraill i ddatblygu Cynlluniau Creu Lleoedd canol tref/tref unigol

YMWADIAD: Fe all cyfyngiadau cyllidebol gael effaith ar allu'r Cyngor Sir i ddarparu'r Amcanion hyn

Amcan 2 - Cyfranogiad

Tudalen 32

2 CYFRANOGIAD - Cynnwys a Chynorthwyo Cymunedau a Busnesau i ddarparu ar gyfer Canol Trefi			
	Pam mae hyn yn bwysig?	Beth ydym am ei wneud?	Sut ydym am wneud hyn?
2.1	Busnesau yw deiliaid allweddol canol ein trefi	Annog a Chynnwys Busnesau	Annog a chynorthwyo'r sector preifat i fuddsoddi a gweithredu busnesau llwyddiannus yng nghanol trefi ac i gyfrannu.
2.2	Nhw yw'r cyrff cyhoeddus etholedig lleol	Annog Cyngorau tref i ddarparu'n lleol	Annog a chynorthwyo Cyngorau tref i ddefnyddio eu hamryw o bwerau i wella, cynorthwyo a rheoli canol eu trefi
2.3	Mae yna nifer o gyrff pwysig eraill	Annog Sefydliadau Eraill i ddarparu	Annog a chynorthwyo sefydliadau eraill i gynnal gweithgareddau a phrosiectau sy'n gwella a chynorthwyo canol trefi
2.4	Mae cyfranogiad yn un o ofynion allweddol y Ddeddf Llesiant	Cynnwys Rhanddeiliaid allweddol	Cynnwys rhanddeiliaid, busnesau a chymunedau allweddol wrth gynllunio a rheoli canol trefi

YMWADIAD: Fe all cyfyngiadau cyllidebol gael effaith ar allu'r Cyngor Sir i ddarparu'r Amcanion hyn

Amcan 3 - Gwybodaeth

Tudalen 33

3 GYWYBODAETH – Mesur ac Adolygu Perfformiad Canol Trefi a Mentrau Cysylltiedig			
	Pam mae hyn yn bwysig?	Beth ydym am ei wneud?	Sut ydym am wneud hyn?
3.1	I foderneiddio a bod yn effeithiol	Creu ‘Trefi Clyfar’	Cynorthwyo i greu systemau digidol o ‘Drefi Clyfar’ a gwneud y gorau o’u defnydd a’u buddion, yn cynnwys mesur nifer yr ymwelwyr a phroffil cwsmer / ymwelydd, a llwyfannau digidol eraill
3.2	Adnabod anghenion a newid ffisegol canol trefi	Arolwg Canol Trefi	Cynnal arolygon canol trefi a dadansoddi / adrodd ar y rhain, yn cynnwys deiliadaeth eiddo ac eiddo blêr
3.3	Sicrhau effeithiolrwydd, effeithlonrwydd a gwerth am arian	Gwerthuso a Gwella	Adolygu effaith ac effeithlonrwydd mentrau canol tref, defnyddio gwersi a ddysgwyr i gynlluniau’r dyfodol, ac amlygu/rhannu arfer dda
3.4	Mae hwn yn un o ofynion y Ddeddf Llesiant	Hysbysu a chyfathrebu â Rhanddeiliaid	Hysbysu a chyfathrebu â Rhanddeiliaid allweddol ynghylch pwysigrwydd cynlluniau canol trefi, problemau, digwyddiadau a chyfleoedd

Amcan 4 - Ymyriad

Tudalen 34

4 YMYRIAD- Cymryd Camau Angenrheidiol i Wella Canol ein Trefi			
	Pam mae hyn yn bwysig?	Beth ydym am ei wneud?	Sut ydym am wneud hyn?
4.1	Mynd i'r afael â disgwyliadau Llywodraeth Cymru a phryderon rhanddeiliaid lleol	Mynd i'r Afael ag Adeiladau sy'n achosi Problem	Annog perchnogion, neu orfodi os nad yw hynny'n gweithio, i gyflawni a chynorthwyo prosiectau cytunedig, a monitro / diweddarau'r Cynllun Gweithredu Gorfodi Eiddo Canol Tref, yn amodol ar adnoddau a phwerau.
		Lleihau Eiddo Masnachol Gwag	Annog / cynorthwyo i ailaneddu unedau masnach gwag, neu eu haddasu'n gartrefi neu at ddefnydd priodol arall, yn amodol ar adnoddau a phwerau
	Mynd i'r afael ag anghenion gwella 'amgylchedd adeiledig'	Annog gweddnewid a gwella adeiladau	Annog a darparu arweiniad i berchnogion, a darparu benthyciadau/grantiau gwella eiddo canol tref wedi eu targedu lle fo angen, yn amodol ar adnoddau a phwerau
		Darparu neu Gynorthwyo Rhaglenni neu Brosiectau Pwysig	Darparu neu gynorthwyo rhaglenni a phrosiectau canol tref cytunedig sy'n adlewyrchu'r strategaeth hon a Chynlluniau Gwneud Lleoedd cysylltiedig, yn amodol ar adnoddau
			Annog a Chynorthwyo Prosiectau 'Gwyrdd'

YMWADIAD: Fe all cyfyngiadau cyllidebol gael effaith ar allu'r Cyngor Sir i ddarparu'r Amcanion hyn

Amcan 5 - Adnoddau

Tudalen 35

5 ADNODDAU - Bod â Chapasiti a Chyllid Digonol i Wella Canol Trefi			
	Pam mae hyn yn bwysig?	Beth ydym am ei wneud?	Sut ydym am wneud hyn?
5.1	Mae'r angen am fuddsoddiad a	Annog a galluogi buddsoddi preifat a masnachol	Uchafu buddsoddiad a gweithgaredd masnachol a sector preifat yng nghanol ein trefi, gan annog defnyddiau ariannol hyfyw newydd addas
5.2	gweithgarwch canol tref yn mynd yn bell tu hwnt i lefel adnoddau'r Cyngor Sir ei hun	Gwneud y gorau o arian grant / cyhoeddus	Annog neu wneud ceisiadau perthnasol am arian grant Llywodraeth Cymru, y DU, Loteri neu rai eraill perthnasol, yn cynnwys ymddiriedolaethau; hysbysu a dylanwadu ar bolisiau llywodraeth / cyllidwr i adlewyrchu
5.3		Annog a helpu trefi a chymunedau i helpu eu hunain	Annog a galluogi Cyngorau Tref a chyrff sector cyhoeddus a thrydydd sector eraill i gyflawni, cynorthwyo a ddarparu gwasanaethau yng nghanol trefi
5.4	Mynd i'r afael â phryderon Archwilio Cymru ynghylch capasiti staff mewn Awdurdodau Lleol	Cyflogi staff digonol i gynorthwyo canol trefi	Sicrhau bod gan y Cyngor Sir nifer digonol o staff i ddarparu'r strategaeth a fframwaith creu lleoedd a gwaith cysylltiedig

YMWADIAD: Fe all cyfyngiadau cyllidebol gael effaith ar allu'r Cyngor Sir i ddarparu'r Amcanion hyn

Ymgynghori, Cymeradwyo, darparu a Llywodraethiant y Strategaeth

Fersiwn drafft ar gyfer ymgynghoriad yw hon gyda sawl rhanddeiliad a phartner allweddol gwahanol, ac fe ymgysylltir â'r rhain cyn cwblhau'r ddogfen hon.

Bydd hyn yn cynnwys ymgynghoriad cyhoeddus a phroses ymgysylltu yn ystod 2023, fydd hefyd o ddefnydd ar gyfer creu Cynlluniau Lleoedd canol trefi unigol.

Mae gan y Cynghorau Tref a sawl sefydliad arall rôl allweddol i'w chwarae yn y broses o wella a rheoli canol ein trefi, a bydd angen cydweithio effeithiol.

Bydd angen sicrhau integreiddio a chydlynu effeithiol o fewn y Cyngor Sir, a bydd angen cynnal strwythurau a threfniadau adrodd perthnasol.

Bydd rolau a chyfrifoldebau perthnasol y Cyngor Sir, y Cynghorau Tref, a'r partneriaid pwysig eraill angen bod yn eglur o fewn y cynlluniau trefi unigol.

Bydd y strategaeth terfynol angen adolygiadau cynnydd rheolaidd, gan adrodd i grwpiau swyddogion a phrosesau craffu perthnasol y Cyngor Sir.

Rhagwelir y bydd Cynlluniau Lleoedd canol trefi unigol yn cael eu paratoi gan bartneriaethau lleol yn cynnwys y Cynghorau Tref a Sir ac eraill, gyda threfniadau llywodraethu lleol, a monitro strategol ar lefel sirol.

Ymgynghori ac
Ymgysylltu

Adolygu a
Chymeradwyo

Cytuno a
Llywodraethu

ATODIAD - Arolwg Eiddo Masnachol Llawr Gwaelod Canol Trefi- Mai 2022

651

Cyfanswm Eiddo Masnachol

103

Eiddo Gwag

19%

27

Eiddo Blêr Iawn

	Biwmares Beaumaris	Porthaethwy Menai Bridge	Llangefni	Amlwch	Caergybi Holyhead
Adeiladau Masnachol Commercial Premises	95	100	141	91	224
Mewn Defnydd Occupied	89	91	122	73	170
Gwag Vacant	4	8	19	18	54
Cyfradd Gwag Vacant Rate	4%	8%	13%	20%	24%
Adeliaday Bler Eyesores	3	2	3	6	13

Cyfradd eiddo gwag masnachol y DU / UK average commercial vacancy rate = circa 14.5%

ATODIAD – Map yn dangos Trefi a Chanolfannau Pwysig Eraill

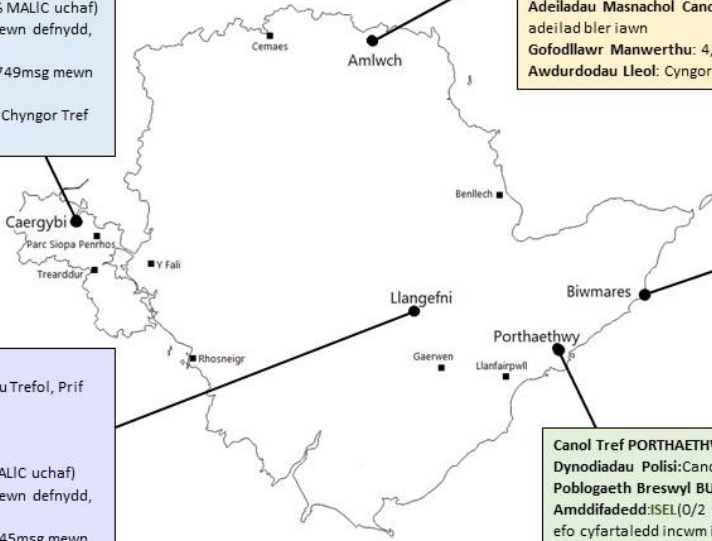
Canol Tref CAERYGBI
Dynodiadau Polisi: Ardal Twf Rhanbarthol, Canolfan Gwasanaethau Trefol, Prif Ganolfan Siopa, Canolfan Gwaith, rhaglen LUF, Ardal oedd Cadwraeth, yn agos at safleoedd cais EZ a Phorthladd Rhydd
Poblogaeth Breswyl BUA: 11,981
Amddifadedd: UCHEL IAWN (7/8 yn yr 20% MALIC uchaf)
Adeiladau Masnachol Canol y Dref: 170 mewn defnydd, 54 yn wag (24%), 13 adeilad bler iawn
Gofod Llwr Manwerthu: 51,440msg (20,749msg mewn archfarchnadoedd)
Awdurdodau Lleol: Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Tref Caergybi

AMLWCH Canol y Dref
Dynodiadau Polisi: Canolfan Gwasanaethau Trefol, Canolfan Gwaith, Ardal oedd Cadwraeth,
 Prif anheddiad Cynllun Gogledd Ynys Môn, yn agos at Ardal Fenter
Poblogaeth Breswyl BUA: 3,265
Amddifadedd: CANOLIG (1/2 yn y 30% MALIC uchaf)
Adeiladau Masnachol Canol y Dref: 73 mewn defnydd, 18 yn wag (20%), 6 adeilad bler iawn
Gofodllawr Manwerthu: 4,900msg (1,084msg mewn archfarchnadoedd)
Awdurdodau Lleol: Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Tref Amlwch

Canol Tref BIWMARES
Dynodiadau Polisi: Canolfan Gwasanaethau Lleol, Safle Treftadaeth y Byd, Ardal Gadwraeth, Ardal Rheoli Cynllunio Erthygl 4, o fewn AHNE
Poblogaeth Breswyl : 1,804
Amddifadedd: ISEL (0/1 yn y 50% uchaf MALIC) ond rhai cymdogaethau efo cyfartaledd incwm isel iawn
Adeiladau Masnachol Canol y Dref: 95 mewn defnydd, 4 yn wag (4%), 3 adeilad bler iawn
Gofod Llwr Manwerthu: 5,280msg (0 msg mewn archfarchnadoedd)
Awdurdodau Lleol: Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Tref Biwmares

Canol Tref LLANGFNI
Dynodiadau Polisi: Canolfan Gwasanaethau Trefol, Prif Ganolfan Siopa, Canolfan Gwaith, Ardal Gadwraeth, yn agos at EZ
Poblogaeth Breswyl BUA: 5,226
Amddifadedd: CANOLIG (1/3 yn yr 20% MALIC uchaf)
Adeiladau Masnachol Canol y Dref: 122 mewn defnydd, 19 yn wag (13%), 3 adeilad bler iawn
Gofod Llwr Manwerthu : 18,950msg (8,245msg mewn archfarchnadoedd)
Awdurdodau Lleol: Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Tref Llangefni

Canol Tref PORTHAETHWY
Dynodiadau Polisi: Canolfan Gwasanaethau Lleol, Ardal Gadwraeth
Poblogaeth Breswyl BUA: 3,376
Amddifadedd: ISEL (0/2 yn 50% uchaf MALIC) ond rhai cymdogaethau efo cyfartaledd incwm isel iawn
Adeiladau Masnachol Canol y Dref: 91 mewn defnydd, 8 yn wag (8%), 2 adeilad bler iawn
Gofod Llwr Manwerthu: 6,890msg (1,938msg mewn archfarchnadoedd)
Awdurdodau Lleol: Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Tref Porthaethwy

AGORIAD
● Trefi / Canol Trefi
■ Canolfannau Pwysig Eraill

ATODIAD – Dogfennau y cyfeirir atynt yn y Strategaeth

Nodau Datblygu Cynaliadwy'r Cenedloedd Unedig : nod 11 ar gyfer '*Dinasoedd a Chymunedau Cynaliadwy*' yw gwneud dinasoedd ac aneddiadau dynol yn gynhwysol, diogel, gwydn a chynaliadwy.

Ffyniant y Deyrnas Unedig : Mae strategaeth Ffyniant Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn cyfeirio'n benodol at fuddsoddi mewn '*...adfywio canol trefi a'r stryd fawr...'*.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol : mae gofyn i awdurdodau lleol fynd i'r afael â llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol eu hardaloedd, a gosodir saith nod llesiant.

Cymru'r Dyfodol 2040 – Y Cynllun Cenedlaethol : yn gosod egwyddor '*Canol Trefi yn Gyntaf*' y dylai '*cyfleusterau masnachol, manwerthu, addysg, iechyd, hamdden a gwasanaethau cyhoeddus arwyddocaol newydd gael eu lleoli o fewn canol trefi a dinasoedd*', ac mae'n dynodi Caergybi fel Ardal Dwf Ranbarthol.

Polisi Cynllunio Cymru (PPW11) : mae'n gosod polisiâu cynllunio defnydd tir cenedlaethol, wedi'u hategu gan nodiadau cyngor technegol, gyda TAN4 ar gyfer datblygiad manwerthu a masnachol.

Adeiladu Lleoedd Gwell (2020) : mae'n gosod ymrwymidiadau Llywodraeth Cymru ar gyfer y system gynllunio i gyflawni lleoedd gwell, creu lleoedd, deilliannau o ansawdd a dyluniad da. Mae'r ddogfen hon yn nodi nifer o Ddeilliannau Creu Lleoedd Cynaliadwy Cenedlaethol.

Trawsnewid Trefi (2022-25) : rhaglen Llywodraeth Cymru i wella canol trefi, yn cynnwys grantiau a benthyciadau, gorfodaeth, ymchwil a data, polisiâu, a mentrau eraill. Mae peth o'r arian hwn yn amodol ar gael Cynlluniau Creu Lleoedd ar waith ar gyfer aneddiadau perthnasol.

Small Towns – Big Issues (2021) - mae'n pwysleisio pwysigrwydd rhannu gweledigaeth, cynlluniau buddsoddi sy'n alinio polisi gydag anghenion y farchnad, rhanddeiliaid cymwys, a thimau adfywio cenderfynol.

Gweledigaeth ar gyfer Trefi Cymru – adroddiad a baratowyd ar gyfer Ffederasiwn Busnesau Bach yn gosod yr heriau mwyaf a'r cyfleoedd realistig i ganol trefi

Siarter Creu Lleoedd Cymru : mae'n amlinellu'r chwe egwyddor ar gyfer creu a chynnal lleoedd

Adfywio Canol Trefi yng Nghymru (2021) : adolygiad o anghenion canol trefi gan Archwilio Cymru gydag argymhellion i Lywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol, yn cynnwys adnodd hunanasesu sy'n adnabod 38 o gamau / gweithgareddau maent yn eu hystyried fel rhai y dylai siroedd eu cynnal, wedi eu categoreiddio dan y 4 maes canlynol : Bwriad, Cyfranogiad, Hysbysu, Ymyriad.

Cynllun Adfywio Gogledd Cymru (2019) : fframwaith a baratowyd ar y cyd rhwng chwe awdurdod lleol.

Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd ar gyfer Gwynedd a Môn : mae'n nodi hierarchaeth aneddiad a manwerthu clir, a'r angen i hyrwyddo hyfywedd a bywiogrwydd canol trefi.

Cynllun Cyngor Ynys Môn 2023-2028 : mae'n cynnwys cyfeiriad penodol at 'Wella hyfywedd a bywiogrwydd canol trefi' Ynys Môn. Nod y cynllun hefyd yw gweld 'pobl Ynys Môn a'i chymunedau'n mwynhau, gwarchod a gwella eu hamgylchedd naturiol ac adeiledig ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol' a chael 'cymunedau atyniadol, hyfyw a diogel.'

ATODIAD – Canllaw Llywodraeth Cymru ar Baratoi Cynlluniau Lleoedd ar gyfer Canol Trefi

Rhagofyniad o gyllid gweithgaredd creu lleoedd drwy Drawsnewid Trefi Llywodraeth Cymru yw bod cynlluniau lleoedd priodol ar waith neu'n cael eu datblygu. Dylai'r cynlluniau hyn gael eu dylunio yn unol â'r 6 egwyddor o'r siarter Creu Lleoedd: Comisiwn Dylunio Cymru <https://dcfw.org/placemaking/placemaking-charter/> : Pobl a'r Gymuned, Symud, Y Parth Cyhoeddus, Lleoliad, Defnyddiau Cymysg, Hunaniaeth. Dylid trafod eglurdeb bellach gofynion y Cynllun Creu Lleoedd gyda'ch Rheolwr Adfywio priodol

Dylai cynlluniau lleoedd ystyried agwedd holistig o ofynion trefi a dinasoedd ac felly dylent gynnwys yr holl ymyriadau ariannol presennol ac arfaethedig gan Awdurdodau lleol, meysydd portffolio gwahanol Llywodraeth Cymru a datblygiadau allweddol sector preifat a chyhoeddus. Ni ddylai cynlluniau creu lleoedd ganolbwyntio ar arian Adfywio Llywodraeth Cymru'n unig a dylent gynnwys pob ffynhonnell ariannu megis tai, twristiaeth ac iechyd fel enghreifftiau i ddangos cyfanrwydd buddsoddiad mewn aneddiadau. Dylai Cynlluniau lleoedd gynnwys o leiaf:-

Tudalen 40

Map gyda therfyn coch yn nodi ardal yr annedd. Bydd angen hyn ar gyfer pob annedd. Dylai ardal yr ymyriad gael ei chyfyngu i ganol y dref greiddiol gyda manylion digonol yn gynnwys strydoedd ac adeiladau/nodweddion tirnod. Ail fap yn dangos yr ardal ar ymylon y dref, yn nodi'r gweithgaredd datblygu a chyfleoedd ehangach.

Manylion y grwpiau, megis BID a/neu Gynghorau Cymuned a thref sy'n gweithredu yn yr ardal ar hyn o bryd. Cadwch gofnod o'r ymgynghoriad gyda'r grwpiau hyn a grwpiau eraill megis aelodau lleol.

Tystiolaeth o ymgysylltiad ac ymgynghoriad â grwpiau defnyddwyr canol tref a nodwyd megis pobl ifanc, pobl hŷn, grwpiau o leiafrifoedd ethnig neu grwpiau anabledd;

Aliniad gyda chynlluniau gwella economi ehangach, strategaethau rhanbarthol a chynlluniau buddsoddi Llywodraeth Cymru eraill megis cludiant a theithio actif;

- Nodi'r problemau sydd angen mynd i'r afael â nhw sy'n cyfyngu ar ganol trefi rhag bod mor llwyddiannus â phosibl a/neu gyfleoedd i'w harchwilio megis seilwaith gwyrdd, tai, iechyd, y parth cyhoeddus, siopau gwag, a gwelliannau masnachol. Bydd deiliant y gwaith hwn yn cael ei rannu ar draws meysydd portffolio Llywodraeth Cymru a phartneriaid allweddol megis Cyfoeth Naturiol Cymru;

- Datblygu Strategaeth Ymgysylltu gymunedol fel rhan o'r cynllun;

- Ystyriaeth o'r bygythiadau ehangach a ddaw o ganlyniad i siopa ar gyron y dref, newid arferion prynwyr, TAN15, ffosffadau mewn dŵr yn cael effaith ar Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (SAC) ac ystyriaethau Newid Hinsawdd ehangach.

- Rhannu gweledigaeth gyffredin ar gyfer datblygu canol y dref drwy ystyried y problemau a nodwyd ac adborth o'r broses ymgynghori; gyda Chynllun Gweithredu cytunedig.

- Bydd cynlluniau Awdurdodau Lleol yn gosod sylfaen ar gyfer canol y dref a ddiffiniwyd gan ddefnyddio technolegau digidol sydd ar gael er mwyn sefydlu metrigau isafswm nifer yr ymwelwyr a'u hamser aros ar ddechrau'r cyfnod ariannu tair blynedd;

- Adolygu'n rheolaidd a gwerthuso'r gallu i ddarparu a'r gweithredoedd a nodwyd yn y cynllun gweithredu gyda Llywodraeth Cymru a phartneriaid, drwy ymgynghoriad parhaus.

- Dysgu ac adborth rhanbarthol a Chymru gyfan parhaus.

Bydd gwerthuso'n elfen allweddol o ddarparu'r Trawsnewid Trefi. Er mwyn arddangos effaith ariannu Creu Lleoedd bydd disgwyl i Awdurdodau Lleol gynhyrchu adroddiad diweddar blynyddol (yn cynnwys astudiaethau achos prosiect) i ddangos y prosiectau a ddarparwyd a'u heffaith ar ganol trefi a flaenoriaethwyd. Ar ddiwedd y cylch ariannu tair blynedd bydd disgwyl i'r holl Awdurdodau Lleol sy'n derbyn arian gomisiynu gwerthusiad annibynnol o ddarparu Trawsnewid Trefi sy'n cwmpasu'r holl brosiectau Strategol a Chreu Lleoedd. Lle mae Trawsnewid Trefi wedi cael ei osod i grŵp neu glwstwr o drefi llai gellir comisiynu un adolygiad annibynnol i gwmpasu nifer o ganol trefi.

This page is intentionally left blank

Cyngor Sir Ynys Môn	
Adroddiad i:	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad:	25 Ebrill 2023
Pwnc:	Cynllun Rheoli AHNE Drafft
Aelod Portffolio:	Y Cyngorydd Neville Evans (Hamdden, Twristiaeth a Morwrol)
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr	Christian Branch Pennaeth Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaid
Awdur yr Adroddiad:	Andy Godber Rheolwr Economi Ymwelwyr ac Ardaloedd Arfordirol
Ffôn:	
E-bost:	andygodber@ynysmon.llyw.cymru
Aelodau Lleol:	Mae'n berthnasol i bob Aelod Lleol

A –Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith gymeradwyo a chefnogi'r Cynllun Rheoli Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol drafft (2023-2028) er mwyn cynnal ymgynghoriad cyhoeddus arno.

Sefydlwyd Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE) gan y Ddeddf Parciau Cenedlaethol a Mynediad i Gefn Gwlad (1949). Maent yn dirweddau arbennig sy'n cael eu gwarchod trwy'r system gynllunio i gynorthwyo i warchod eu harddwch naturiol. Roedd deddfwriaeth ddilynol – Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000 – yn ei gwneud yn ofynnol i bob awdurdod lleol sy'n gweinyddu Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol baratoi a chyhoeddi cynlluniau rheoli ar gyfer eu hardaloedd, ac adolygu'r cynlluniau hynny bob pum mlynedd. Mae dyletswydd statudol ar yr awdurdodau lleol i wneud hyn.

Pwrpas Cynllun Rheoli AHNE yw arfarnu a phenderfynu ar rinweddau arbennig yr AHNE ac mae'n nodi pa weithredoedd sy'n ofynnol i sicrhau fod y rhinweddau hyn yn cael eu gwarchod a'u gwella ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Yn unol â'r canllawiau ymgynghori a nodir gan Gyfoeth Naturiol Cymru, bydd cyfnod o chwe wythnos yn cael ei ddynodi er mwyn derbyn sylwadau gan randdeiliaid a'r cyhoedd.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?

Mae'n ofynnol cynnal ymgynghoriad i lywio'r gwaith o baratoi'r Cynllun Rheoli.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Cymeradwywyd y Cynllun Rheoli AHNE blaenorol gan y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor Sir yn 2015.

Mae dyletswydd statudol ar yr awdurdod lleol i adolygu'r Cynllun Rheoli bob 5 mlynedd ac i'r broses ddilyn y canllawiau a bennwyd. Mae'r adolygiad o'r Cynllun Rheoli dair blynedd yn hwyr oherwydd y pandemig Covid.

Ychwanegir at y cynllun llawn trwy ysgrifennu fersiwn gryno 'hawdd ei ddefnyddio' ar ôl cwblhau'r cyfnod ymgynghori a gwneud newidiadau i'r cynllun. Bydd y ddogfen hon yn dilyn canllawiau newydd y cyngor ar gyflwyno dogfennau a bydd yn cysylltu â'r Cynllun Rheoli Cyrchfan (2023-28). Bydd hwn yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith fel dogfen anstatudol.

D – A yw'r penderfyniad yn unol â'r gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Derbynnir cyllid gan Gyfoeth Naturiol Cymru i ddatblygu'r Cynllun a'i roi ar waith, ac, ar hyn o bryd, mae'n ariannu gwaith cyfalaf ynghyd ag arian refeniw, gan gynnwys 3 aelod o staff ar gontractau dros dro.

Edrychir ar ffynonellau cyllidol allanol priodol i gyflawni'r Cynllun.

Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):

1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Mae'r Cynllun Rheoli yn darparu fframwaith i sicrhau rheolaeth briodol a thymor hir o'r AHNE. Canolbwyntir ar faterion amgylcheddol, cymdeithasol ac economaidd sydd â chysylltiad uniongyrchol â chyflawni'r Cynllun y Cyngor newydd.
2	A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?-	Mae CNC yn darparu cyllid i ddatblygu'r Cynllun Rheoli a'i roi ar waith (ac mae'n ategu cyllid craidd presennol).
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn, os felly, rhowch wybod gyda phwy:	Mae'r Cyngor yn gyfrifol am baratoi'r Cynllun Rheoli ar y cyd â'r Cyd-bwyllgor Ymgynghorol. Mae'n cynnwys ystod eang o randdeiliaid sydd â rôl weithredol yn y gwaith o gyflawni amcanion yr AHNE.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y	Cynhelir ymgynghoriad cyhoeddus ar y Cynllun, a hynny am gyfnod o 6 wythnos o leiaf.

Dd – Aseu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):		
	rhai hynny y mae'r penderfyniad hwn yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut:-	
5	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Gydraddoldeb 2010.	Mae angen Aseiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb ac mae'n cael ei baratoi ar hyn o bryd.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei gael ar y rhai hynny sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Mae angen Aseiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb ac mae'n cael ei baratoi ar hyn o bryd.
7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Mae angen Aseiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb ac mae'n cael ei baratoi ar hyn o bryd.

E – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) (gorfodol)	
2	Cyllid / Swyddog Adran 151 (gorfodol)	
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	
4	Adnoddau Dynol (AD)	
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	
7	Caffael	
8	Sgriwtini	
9	Aelodau Lleol	

F - Atodiadau:
Cynllun Rheoli AHNE Drafft (2023-2028)

Ff – Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):

DRAFT

Tudalen 46
Cynllun Rheoli Ardal o Harddwch Naturiol
Eithriadol Ynys Môn
2023-2028

Cynnwys

Tudalen 47

Tudalen	Cynnwys
3	Cyflwyno'r AHNE
8	Gweledigaeth
9	Cyflwyno'r Themâu Allweddol
10	Prif Nodweddion yr AHNE
15	Ysgogwyr Newid Allweddol
24	5 Themâu Allweddol ar gyfer Cynllun Rheoli 2023-28
30	Rheoli a Llywodraethu

Rhan 1

Cyflwyno'r AHNE

Tudalen 48

Cyflwyno'r AHNE

Mae Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE) Ynys Môn yn cwmpasu rhannau helaeth o arfordir drammatig Ynys Môn. Mae'n cynnwys rhan fwyaf o glogwyni a thraethau'r ynys, a llawer o'r tir amaethyddol a fforestydd sy'n ffurfio'r gefnlen i arfordir yr ynys. Mae Ynys Môn yn cadw ei statws fel cyrchfan wyliau boblogaidd oherwydd ei thraethau eang a'i chilfachau cudd. Ond, yn hanfodol, mae hefyd yn dirwedd waith o ffermydd a phentrefi, gydag economi arfordirol a gwledig llewyrchus ac amrywiol.

Mae gan AHNE Ynys Môn un o'r tirweddau mwyaf arbennig, atyniadol ac amrywiol yn Ynysoedd Prydain. Cafodd ei ddynodi fel AHNE yn 1966 i amddiffyn apêl esthetig ac amrywiaeth tirwedd arfordirol yr ynys a'i chynefinoedd rhag datblygiad amhriodol. Ym mhedwerydd adroddiad ar bymtheg y Comisiwn Paciau Cenedlaethol ac adroddiad cyntaf y Comisiwn Cefn Gwlad a gyhoeddwyd yn 1968 disgrifir AHNE Ynys Môn fel a ganlyn:

Mae'r ardaloedd sydd wedi eu dynodi ar Ynys Môn oddeutu 83 milltir sgwâr ac yn gorwedd ar hyd arfordir yr ynys gyda bylchau o amgylch yr ardaloedd trefol ac yng nghyffiniau Wylfa. Mae arfordir Ynys Môn, gyda nifer o rannau sy'n ynysig, yn cyfrannu llawer at apêl yr ynys. Mae'r clogwyni garw, y baeau tywodlyd, y corsydd a'r twyni, glannau cysgodol y Fenai a llethrau gwyntog mynydd Caergybi a Bodafon yn rhoi golygfeydd amrywiol gwych.

Dynodiad arfordirol yw'r AHNE yn bennaf, yn cwmpasu'r rhan fwyaf o 201 km o arfordir Ynys Môn. Mae'n cynnwys Mynydd Caergybi a Mynydd Bodafon, ynghyd ag ardaloedd sylweddol o dir sy'n ffurfio cefnlen hanfodol yr arfordir. Maint cyfan yr AHNE yw oddeutu 221 km sgwâr (22,100 hectar).

Ynghylch y cynllun rheoli hwn

Sefydlwyd Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol gan y Parciau Cenedlaethol a Deddf Mynediad i Gefn Gwlad (1949). Maent yn dirweddau arbennig sydd wedi eu gwarchod gan system gynllunio i gynorthwyo i warchod eu harddwch naturiol. Deddfwriaeth Ddilynol - Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000 (CGHT) - roedd y ddeddf hon yn ei gwneud hi'n ofynnol i bob awdurdod lleol sy'n gweinyddu AHNE i baratoi a chyhoeddi cynllun rheoli ar gyfer eu hardaloedd, ac i adolygu'r cynlluniau hyn bob 5 mlynedd.

Pwrpas Cynllun Rheoli AHNE yw gwerthuso a phenderfynu ar rinweddau arbennig yr AHNE, a nodi pa gamau sy'n ofynnol i sicrhau bod y rhinweddau hyn yn cael eu gwarchod a'u cyfoethogi ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Paratowyd cynllun rheoli gwreiddiol AHNE Ynys Môn, o 2004, gyda chyfranogiad holl bartneriaid yr AHNE, perchnogion tir lleol a'r gymuned. Mae adolygiadau dilynol, yn cynnwys hwn, wedi diweddarau gwybodaeth bwysig ac asesu perthnasedd yr amcanion, y polisïau a'r gweithredoedd sy'n hanfodol i reoli'r AHNE yn effeithiol a chynaliadwy.

Mae'r cynllun rheoli hwn ar gyfer pawb sydd â diddordeb mewn gwarchod a rheoli AHNE Ynys Môn. Mae'n gynllun ar gyfer tirwedd a morlun yr AHNE, i'r busnesau a'r cymunedau o fewn ei hardal, i'r ymwelwyr sy'n mwynhau ei golygfeydd, ei hawyr dywyll a'i llongyddwch, ac i bawb ar yr ynys gyfan sy'n gwerthfawrogi ei rhinweddau arbennig.

Prif nodweddion yr AHNE

Nodweddion AHNE Ynys Môn sy'n diffinio ei statws dynodedig

- Nodweddion tirwedd arfordirol / morlun
- Nodweddion tirwedd amaethyddol traddodiadol
- Nodweddion geomorffolegol a daearegol

Rhinweddau arbennig AHNE Ynys Môn sy'n diffinio ei statws dynodedig

- Golygfeydd eang / morluniau
- Heddwch a llonyddwch
- Ynysoedd o amgylch Ynys Môn
- Coetir llydandail
- Rhostiroedd arfordirol iseldir
- Ymylon ffyrdd sy'n gyfoethog o rywogaethau
- Cynefinoedd gwlypdir ac arfordirol sydd â phwysigrwydd ecolegol (yn cynnwys glannau creigiog, fflatiau llaid ac aberoedd, morfeydd heli, traethau a thwyni.
- Amgylchedd adeiledig yn cynnwys ardaloedd cadwraeth ac adeiladau rhestredig
- Archaeoleg a henebion hynafol / tirweddau hanesyddol, parciau a gerddi
- Cymunedau amaethyddol gwledig / arfordirol
- Yr Iaith Gymraeg
- Ansawdd y pridd, aer a dŵr
- Rhwydwaith o hawliau tramwy cyhoeddus
- Dŵr a thir hygrych

Ynghylch yr AHNE

Dynodiadau

Mae'r AHNE yn cynnwys nifer o gynefinoedd sydd â gwarchodaeth statudol oherwydd gwerth eu cadwraeth byd natur. Mae'r dynodiadau hyn yn cynnwys:

- Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA)
- ACA Morol Gogledd Ynys Môn
- Ardaloedd Cymeriad Morol (ACM)
- Ardal Gwarchodaeth Arbennig (AGA)
- Gwarchodfa Natur Genedlaethol (GNG Twyni Niwbwrch)
- Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA)
- Gwarchodfeydd Natur Lleol (GNLI)
- Safleoedd Bywyd Gwyllt Lleol
- Safleoedd o Bwysigrwydd ar gyfer Cadwraeth Byd Natur (SoBagCBN)
- Safleoedd Rhanbarthol o Bwysigrwydd Daearegol (SRhoBD)

Mae tair ardal o arfordir agored, heb eu datblygu hefyd wedi eu dynodi fel

Arfordir Treftadaeth. Mae'r dynodiadau hyn yn ategu'r AHNE ac yn cwmpasu oddeutu 50 km o'r arfordir. Ardaloedd yr Arfordir Treftadaeth yw:

- Gogledd Ynys Môn
- Mynydd Caergybi
- Bae Aberffraw

Ffeithiau Allweddol

Maint	221 km sgwâr
Poblogaeth	Data cyfrifiad y Swyddfa Ystadegau Gwladol 2021 i'w 'dorri' i derfyn AHNE
Dyddiad Dynodiad	20 Rhagfyr 1966
Dyddiad Cadarnhau	13 Tachwedd 1967
ACA	5
AGA	3
GNG	1
SoDdGA	32
GNL	3
Geoparc UNESCO	1
Safleoedd Treftadaeth y Byd	1
Henebion Hynafol Cofrestredig	75
Tirweddau Hanesyddol Eithriadol	2
Parciau a Gerddi Hanesyddol	7
Ardaloedd Cadwraeth	4
Adeiladau Rhestredig Gradd I	32
Adeiladau Rhestredig Gradd II*	42
Adeiladau Rhestredig Gradd II	491
Arfordir Treftadaeth	50 km
Hawliau Tramwy Cyhoeddus	370 km a 120 km o lwybr arfordir caniataol
Tir Comin	504 hectar

Gweledigaeth

Mae Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn (AHNE) yn cael ei chydabod fel ased lleol a chenedlaethol, sy'n hanfodol i'r economi, amgylchedd, diwylliant a lles cymunedau Ynys Môn, ac i'r rheiny sy'n ymweld. Mae yna fwy o gysylltiad â'r rhinweddau arbennig, ac mae'r rhain yn cael eu gwarchod, eu gwella, eu gwerthfawrogi, eu deall ac yn gallu bod yng nghanol y gymuned, a diwydiant ymwelwyr sy'n amgylcheddol gyfrifol ac yn economaidd gynaliadwy. Mae parhad ac atgyfnerthu arferion a thraddodiadau, a'r defnydd o'r Gymraeg wedi ychwanegu at hunaniaeth a'r ymdeimlad o naws am le.

Mae AHNE Ynys Môn wedi gallu unioni'r dirywiad mewn bioamrywiaeth, ac yn cael ei reoli mewn ffordd sy'n addasu i, ac yn lliniaru yn erbyn effeithiau newid hinsawdd i warchod ei harddwch naturiol wrth gefnogi anghenion cymunedau lleol a busnesau gwledig.

5 Them Allweddol ar gyfer y Cynllun Rheoli 2023-28

Mae'r Cynllun Rheoli yn tynnu sylw at yr angen i fynd i'r afael â 5 thema allweddol i wireddu ein gweledigaeth.

Fe'i rhestrir isod :

- **Cyfoethogi cefn gwlad lleol a chymeriad yr arfordir**
- **Mynd i'r Afael â'r Argyfwng Byd Natur**
- **Yr AHNE fel Lle i Fwynhau, i Ddysgu ac i Elwa o ran lechyd**
- **Cymunedau Bywiog**
- **Addasu i Newid Hinsawdd**

Nodwedd Allweddol - Tirwedd

Tudalen 55

- Mae tirwedd yr AHNE yn adlewyrchu'r ddaeareg sylfaenol amrywiol ac mae'n gymysgedd amrywiol o gynefinoedd morol a daearol, yn cynnwys clogwyni garw, rhostir, twyni tywod, morfeydd heli a fflatiau llaid. Mae'r ynys yn cynnwys rhai o greigiau hynaf Prydain i'r de o Ucheldir yr Alban gyfan. Mae'r rhain yn cael eu dangos yn glir yn rhopograffi'r ynys, sy'n mynd o'r gogledd ddwyrain i'r de orllewin.
- Mynydd Caergybi, clogwynni Ynys Lawd ac Ynys Arw a'r cilfachau creigiog yw nodweddion amlycaf arfordir gogleddol hynafol Cyn-gambriaidd a Chambria'r ynys. Nodwedd arfordir y dwyrain gan glogwyni fertigol o galchfaen a thraethau tywod, wrth i arfordir y gorllewin fod yn llai garw gyda lleiniau o dwyni tywod a thraethau rhwng pentiroedd creigiog. Gellir ystyried y Fenai mewn dwy ran, y rhan orllewinol a'r rhan ddwyreiniol. Mae'r rhan orllewinol o Fiwmares i Borthaethwy yn llawn coed gydag aneddiadau eithaf mawr.
- Mae cymeriad y dirwedd wedi cael ei ddylanwadu gan ganrifoedd o ffermio, a chan ddiwydiannau traddodiadol megis y chwarel. Ar gyfer amaethu y defnyddir y rhan fwyaf o dir yr AHNE, ac mae waliau cerrig, y cloddiau, gwrychoedd a phatrymau caeau yn rhan annatod o'r dirwedd. Mae yna hefyd ardaloedd o rostir, coetir lled naturiol, gwlypdiroedd rhynglanwol a llynnoedd.
- Mae nifer o'r Ystadau o fewn yn yr AHNE gydag ardaloedd sylweddol o goetiroedd llydanddail. Mae'r rhain yn cynnwys Baron Hill, Bodior, Bodorgan, Dulas, Penrhos a Phlas Newydd. Mae'r AHNE hefyd yn cynnwys dwy blanhigfa goniffer sylweddol yn Niwbwrch a Phentraeth.
- Mae gan yr ynys hanes diwylliannol cyfoethog gyda thystiolaeth o weithredoedd dyn yn ymestyn dros 8000 o flynyddoedd. Mae yna dros 200 o Henebion Hynafol Rhestredig o siambrau claddu'r Oes Efydd i nodweddion canoloesol mwy diweddar. Mae nodweddion tirwedd mwy diweddar yn cynnwys tirweddau cynlluniedig ystadau mawr, megis Plas Newydd. Mae safle treftadaeth y byd UNESCO Castell Biwmares hefyd wedi ei leoli o fewn yr ardal ddynodedig.
- Mae disgrifiad manwl o dirwedd arfordirol Ynys Môn yn cael ei gynnwys yn Asesiad Cymeriad Tirwedd Cenedlaethol NLCA01 Arfordir Ynys Môn.

Nodwedd Allweddol - Morlun

- Mae morluniau yn rhan werthfawr iawn o olygfeydd Cymru. Gallant fod yn rhai o'n hardaloedd tirwedd 'wyllt' olaf ac yn cynorthwyo cyfoeth o dreftadaeth naturiol. Gellir diffinio morluniau'n fras fel "Ardal o fôr, arfordir a thir fel y gwelir gan bobl, y mae eu cymeriad yn deillio o weithredoedd a rhyngweithiadau y môr a'r tir, drwy ffactorau naturiol a/neu ddynol" (CDD 2010).
- Mae'r diffiniad hwn yn awgrymu'n gryf bod morluniau'n ymwneud â mwy na dim ond golygfa gan ei fod yn cwmpasu'r adnoddau ecolegol a diwylliannol yn yr amgylchedd morol ac arfordirol. Mae tirweddau arfordirol a warchodir yn gydrannau allweddol clir o forluniau o bwysigrwydd cenedlaethol.
- O amgylch AHNE Ynys Môn mae yna amrywiaeth o amgylcheddau daearol, rhynglanwol a morol. Mae'r rhain yn deillio o'r prosesau daearegol, geomorffoleg ac arfordirol o fewn yr ardal, a hefyd o weithgarwch dynol ar dir a môr ers miloedd o flynyddoedd. Mae cyfuniad o brosesau naturiol a diwylliannol yn parhau i siapio esblygiad ardal y morluniau.
- Mae gan forlun Ynys Môn arwyddocâd masnachol uchel hefyd. Mae'r rhan fwyaf o dwristiaeth a hamdden Ynys Môn yn seiliedig ar yr arfordir lle mae yna ddiddordebau masnachol eraill megis porthladdoedd a physgota. Gall unrhyw newid i isadeiledd masnachol arfordirol effeithio ar gymeriad y morlun a'r diddordebau masnachol mewn hamdden.
- Mae disgrifiad manwl o dirwedd arfordirol Ynys Môn yn cael ei gynnwys yn Asesiad Morlun Ynys Môn 2013 www.anglesey.gov.uk/aonb

Nodwedd Allweddol – Hamdden a Thwristiaeth

Tudalen 57

- Ynys Môn yw'r sir sydd fwyaf dibynnol yn y DU ar y diwydiant hwn, gan gynhyrchu dros £360m y flwyddyn yn yr economi leol, a'n cefnogi ~3,698 o swyddi'n uniongyrchol.
- Y brif atynfa ymwelwyr yw'r cyfleoedd gweithgareddau hamdden fel cerdded, a gweithgareddau traeth.
- Mae 125 milltir o Lwybr yr Arfordir yn parhau i fod yn un o'r rhannau mwyaf poblogaidd Llwbr Arfordir Cymru, ac yn cynnig cyfle gwych i bobl leol ac ymwelwyr werthfawrogi rhinweddau arbennig yr AHNE
- Ar wahân i gerdded, mae'r mathau mwyaf poblogaidd o weithgareddau hamdden yn cynnwys ymweliadau teulu â'r traeth, hwylio, pysgota o'r lan neu o gwch, beicio, syrffio gwynt, cychod hamdden modurol, y defnydd o grefft dŵr personol (sgio dŵr), deifio, gwyllo adar, marchogaeth ceffylau, nofio gwyllt a dringo.
- Mae'r rhain i gyd yn rhoi pwysau a galwadau ar yr AHNE. Ar yr un pryd, mae poblogrwydd yr AHNE ar gyfer gweithgareddau o'r fath yn darparu cyfraniad sylweddol a chadarnhaol i'r economi leol, ac yn gyfrwng i sicrhau gwell dealltwriaeth o rinweddau unigryw'r AHNE.

Nodwedd Allweddol - Cymunedau

Tudalen 58

- Mae data cyfrifiad Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG) 2021 wedi cofnodi bod poblogaeth Ynys Môn wedi gostwng 1.2%, o oddeutu 69,800 yn 2011 i 68,900 yn 2021. Amcangyfrifir fod dros chwarter poblogaeth yr ynys yn byw o fewn AHNE Ynys Môn (Data a geisir i'w 'dorri' i derfyn AHNE a'i gynnwys o fewn yr Adroddiad ar Gyflwr yr AHNE (2022)).
- Mae aneddiadau sylweddol o fewn yr AHNE yn cynnwys Biwmares, y Fali, Niwbwrch a Moelfre. Nid yw ardaloedd sydd wedi datblygu ar raddfa fawr, Caergybi, Amlwch, Benllech, Porthaethwy, Wylfa a RAF y Fali yn benodol, yn cael eu cyfrif yn y dynodiad.
- Mae cyflogaeth o fewn yr AHNE yn seiliedig ar dwristiaeth ac amaeth yn bennaf. Mae Ynys Môn yn ardal boblogaidd ar gyfer hamdden i bobl Gogledd Cymru ac o Ogledd Orllewin Lloegr. Mae'r mwyafrif y cael eu denu i'r ynys gan ansawdd a nifer y traethau tywod a harddwch tirwedd yr arfordir.
- Mae Ynys Môn yn gadarnle'r iaith Gymraeg, sy'n cael ei siarad gan oddeutu 60% o'i thrigolion. Bu cynnydd cyffredinol yn y trigolion gyda sgiliau llawn yn yr iaith Gymraeg ers cyfrifiad 2001. Y Gymraeg yw'r gryfaf o ieithoedd Celtaidd Ynysoedd Prydain.

Nodwedd Allweddol - Datblygu Economaidd

Mae cyflogaeth o fewn ardal AHNE Ynys Môn AHNE yn bennaf mewn busnes amaethyddol a busnesau a gweithgareddau sy'n gysylltiedig â'r sector twristiaeth a lletygarwch - yr olaf a yrrir gan ansawdd a nifer y traethau tywodlyd, harddwch y dirwedd arfordirol, asedau naturiol a threftadaeth ar hyd yr arfordir a'r hygyrchedd iddynt a ddarperir gan Lwybr Arfordirol Ynys Môn / Cymru

Tudalen 5
Nid oes unrhyw ddatblygiad diwydiannol mawr wedi'i leoli yn yr AHNE - y ffiniau wedi'u tynnu er enghraifft, er mwyn eithrio Gorsaf Bŵer Niwclear Wylfa a'r ganolfan hyfforddi jet-ymladdwyr cyflym yn RAFy Fali. Fodd bynnag, nid yw hyn i ddweud na fydd eu gweithrediad a'u datblygiad posibl yn y dyfodol yn effeithio ar olygfeydd i mewn ac allan o'r AHNE ac ansawdd a phrofiad y rhai sy'n byw yn yr ardal ddynodedig, ac yn ymweld â'r ardal ddynodedig.

Ers blynyddoedd bellach mae Cyngor Sir Ynys Môn, wedi blaenoriaethu cynhyrchu ynni 'gwyrdd' carbon isel, fel gyrrwr economaidd allweddol. Gwnaethpwyd hyn ar ffurf Rhaglen Ynys Ynni Môn, ac mae'n parhau i fod yn flaenoriaeth strategol gorfforaethol allweddol i'r Cyngor.

Mae ynni adnewyddadwy oddi ar y glannau hefyd yn parhau'n uchel ar yr agenda. Cafwyd caniatâd diweddar i ddatblygiad Morlais Menter Môn, gweithgareddau'r sector preifat fel prosiect ffrwd llanw llif isel cyntaf Minesto oddi ar Ddyfnderoedd Caergybi. Mae dyheadau i ddatblygu canolfannau gweithgynhyrchu a gwasanaethu ar gyfer rowndiau newydd o wynt oddi ar y glannau ym Môr Iwerddon yn ogystal â datblygiad Hwb Hydrogen yng Nghaergybi.

- **Rhan 2**
- **Ysgogwyr
Newid
Allweddol**

Ysgogwyr Newid Allweddol - Cyd-destun Polisi

Tudalen 61

Mae llawer wedi newid o ran Polisi Rhyngwladol, Cenedlaethol a Lleol ers cyhoeddi'r cynllun rheoli diwethaf.

Gweler Atodiad 1 ar gyfer Cyd-destun Polisi

Ysgogwyr Newid Allweddol - Adfer Byd Natur a Bioamrywiaeth

Tudalen 62

- Mae'r AHNE yn cynnwys nifer o gynefinoedd sydd â diogelwch statudol oherwydd gwerth eu cadwraeth natur. Mae'r dynodiadau hyn yn cynnwys: Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA); Ardal Gwarchodaeth Arbennig (AGA); Gwarchodfa Natur Genedlaethol (GNG); Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA); Gwarchodfeydd Natur Lleol (GNLI)
- Mae'r ardal yn cynorthwyo cyfoeth o gynefinoedd a bywyd gwyllt. Mae cynefinoedd sydd wedi eu nodi'n cynnwys: rhostir iseldir, clogwyni'r môr, twyni tywod, a glannau creigiog. Mae'r fflora sydd wedi eu nodi yn cynnwys: cor-rosyn rhuddfannog (blodyn Sirol Ynys Môn; mae'r clystyrau mwyaf y DU ar Ynys Cybi ar Ynys Môn), amrhylwyd Ynys Lawd (sydd i'w weld ar greigiau Ynys Lawd yn unig) a thafolen y traeth (sydd yn y pen mwyaf gogleddol). Mae'r ffawna sydd wedi eu nodi'n cynnwys: brân goesgoch, gylfinir, morloi llwyd, llamidyddion, llygod y dŵr, gwiwerod coch, madfall gribog, glöyn byw glesyn serenog a rhywogaethau infertebratau eraill. Mae yna risg gan rywogaethau ymledol, plâu ac afiechydon yn ymledu o fewn yr AHNE megis Jac y Neidiwr, Clymog Japan, a rhai o'r rhywogaethau ymledol dyfrol.
- CNC Mae Adroddiad Cyflwr Cyfoeth Naturiol Cymru 2020 yn asesiad o'r graddau y mae Cymru'n cyflawni rheoli cynaliadwy cyfoeth naturiol. Mae'r adroddiad yn dod i'r casgliad nad yw Cymru'n cynnal cynnyrch o gyfoeth naturiol ac yn rhagweld y bydd rhywogaethau eiconig megis gylfinirod yn diflannu yng Nghymru o fewn dwy ddegawd.
- Mae gwytnwch ecosystemau'n dirywio'n unol â thueddiadau byd-eang. Mae nod llesiant Cymru i sicrhau 'Cymru wydn' yn ymwneud ag adeiladu ecosystemau gweithredol iach sy'n cynnal gwytnwch cymdeithasol, economaidd ac ecolegol ynghyd â'r gallu i addasu i newid (er enghraifft newid hinsawdd). I sicrhau'r gwytnwch hwn, mae angen canolbwyntio ar adeiladu systemau iach, adfywiol, ac i systemau ffermio ddod yn fwy cynaliadwy yn nhermau economeg ffermydd ac i ddod yn fwy caredig i fyd natur.

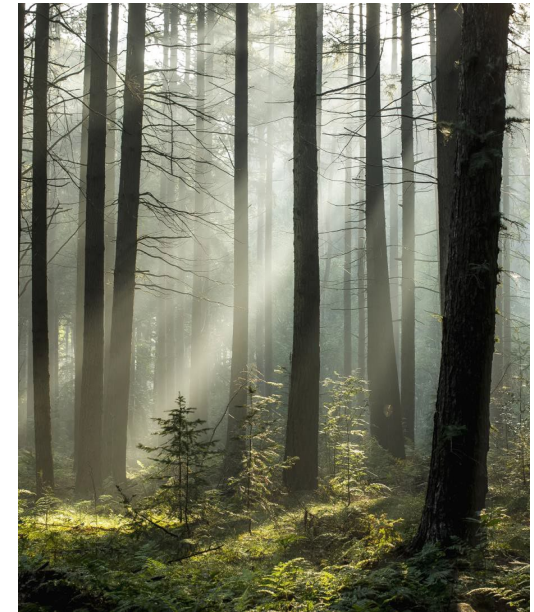
Ysgogwyr Newid Allweddol Hawl, Hamdden a Llesiant

- Twristiaeth yw'r prif ddiwydiant ar Ynys Môn sy'n cynhyrchu dros £360 miliwn yn flynyddol, yn cyflogi dros 4,000 o bobl ac yn croesawu dros 1.7 miliwn o ymwelwyr. Mae heriau'n cynnwys yr effaith ar arferion ymwelwyr yn dilyn covid a'r pwysau cysylltiedig ar yr AHNE, cyflwyno'r ardoll twristiaeth, a hyrwyddo / gweithredu twristiaeth gynaliadwy. Gall mentrau sy'n cyfoethogi'r amgylchedd naturiol greu swyddi gwyrdd newydd, sicrhau cyflenwadau dŵr a bwyd lleol, a chynorthwyo iechyd cyhoeddus.
- Defnydd o weithgareddau hamdden - Defnydd hamdden - mae wedi tyfu'n sylweddol, yn enwedig yn y cyfnod yn syth ar ôl Covid 19 (gyda nifer uchel o bobl yn penderfynu aros gartref am 'wyliau' a mynd ar ymweliadau dydd mwy lleol er mwyn lleihau'r angen i deithio), gyda hyn yn cynyddu'r pwysau ar fioamrywiaeth, ecosystemau ac asedau treftadaeth
- Faniau gwersylla, maes carafanau a gwersylla ac mae'r angen am y cyfryw, yn tyfu o ganlyniad i'r uchod – gyda materion cynyddol yn ymwneud â defnyddiau 'gwrthgymdeithasol' a phroblem parcio faniau gwersylla a gwersylla mewn ardaloedd a chymunedau heb unrhyw wasanaethau na darpariaeth ffurfiol i ddarparu ar eu cyfer.
- Tagfeydd traffig - mae'n dod yn broblem gynyddol wrth i fwy a mwy o ymwelwyr geisio mynediad a defnyddio'r arfordir a chefn gwlad - unwaith eto'n achosi parcio 'anghymdeithasol', tagfeydd traffig mewn cymunedau bach o fewn yr AHNE a chiwio mewn traffig llonydd i gyrraedd rhai o'r manau mwyaf poblogaidd megis Llanddwyn.
- Er nad yw hyrwyddo gweithgareddau hamdden yn bwrpas statudol i'r dynodiad AHNE, bydd rheoli effeithiau'r gweithgareddau hamdden hyn yn dod yn fwyfwy pwysig i warchod a gwella nodweddion tirwedd eithriadol a rhinweddau arbennig yr AHNE. Mae lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol yn cyd-fynd yn agos â'r gweithgareddau hamdden a gynhelir ar yr ynys. Gall llwybrau hygyrch, parciau, gerddi, traethau, glan môr a chefn gwlad ehangach oll chwarae rhan bwysig i'r bobl o ran cefnogi iechyd a lles. Dylai fod mynediad teg i fannau gwyrdd a glas i bobl o bob oed a gallu.

Ysgogwyr Newid Allweddol Newid Hinsawdd

- Mae newid hinsawdd bellach yn bwnc diffiniol. Cyhoeddodd Cyngor Sir Ynys Môn argyfwng hinsawdd ym mis Medi 2020, gan ymrwymo i ddod yn gyngor carbon niwtral erbyn 2030. O ganlyniad, mae'r cyngor wedi cytuno ar y 'Cynllun Tuag at Sero Net 2022 i 2025' sy'n amlinellu ei ymrwymiad i'r argyfwng hinsawdd a sut mae'n bwriadu trawsnewid i ddod yn sefydliad sero net.
- **Tudalen 10**
O bersbectif AHNE Ynys Môn, mae effeithiau newid hinsawdd yn debygol o fod yn bellgyrhaeddol: tymheredd uchel, mwy o law, a trefelau'r môr yn codi yn golygu cynnydd mewn stormydd a risg uwch o lifogydd yn effeithio ar gynefinoedd, rhywogaethau a chymunedau ac isadeiledd bregus a rhyd yr arfordir. Bydd yna golli tir / cnydau amaethyddol, erydiad tir, colledion bioamrywiaeth [ac enillion], colli rhywogaethau brodorol, bygythiad i fiolddiogelwch o ganlyniad i gynnydd mewn plâu ac afiechydon a difrod i asedau diwylliannol a hanesyddol. Bydd cyfnodau o sychder yn arwain ar fwy o alw am adnoddau dŵr, yn cynnwys cynnydd yn y gystadleuaeth rhwng aelwydydd, amaeth, diwydiant a'r amgylchedd naturiol.
- Mae'r Cynllun Rheoli Risg o Lifogydd yn nodi cymunedau Dwyran, Llangefni, Malltraeth ac y Fali fel ardaloedd sydd mewn perygl o ddiodef llifogydd o afonydd; ac mae Cofrestr Cymunedau mewn Perygl yn nodi'r ardaloedd fel rhai mewn perygl o ddiodef llifogydd o'r môr.
- Mae yna gyfleoedd i ddatblygu partneriaeth gweithio rhwng pobl, cymunedau a busnesau i godi ymwybyddiaeth, dealltwriaeth a gweithredu gyda mesurau addasu a lliniaru. Bydd y rhain yn cynnwys mabwysiadu datrysiadau seiliedig ar fyd natur a gweithredu i leihau'r angen i deithio, gwneud cludiant yn gynaliadwy, darparu cyfleoedd ar gyfer technolegau ynni carbon isel ac adnewyddadwy, a thrwy hyrwyddo dulliau dylunio carbon isel i leihau'r defnydd o ynni.

Ysgogwyr Newid Allweddol Datblygu a Chludiant

Mae'r polisiâu cynllun datblygu'r defnydd o dir presennol a newidiadau posibl i'r dirwedd y

- bydd yn rhaid i gynllun datblygu'r defnydd o dir nesaf ar gyfer Ynys Môn ei wynebu'n cynnwys:
- Diogelu arfordir agored sydd heb ei ddatblygu
- Arallgyfeirio'r economi wledig sy'n cyflwyno gofynion newydd ar adnoddau'r AHNE.
- Amddiffyn safleoedd sydd wedi'u dynodi am eu pwysigrwydd cadwraeth byd natur

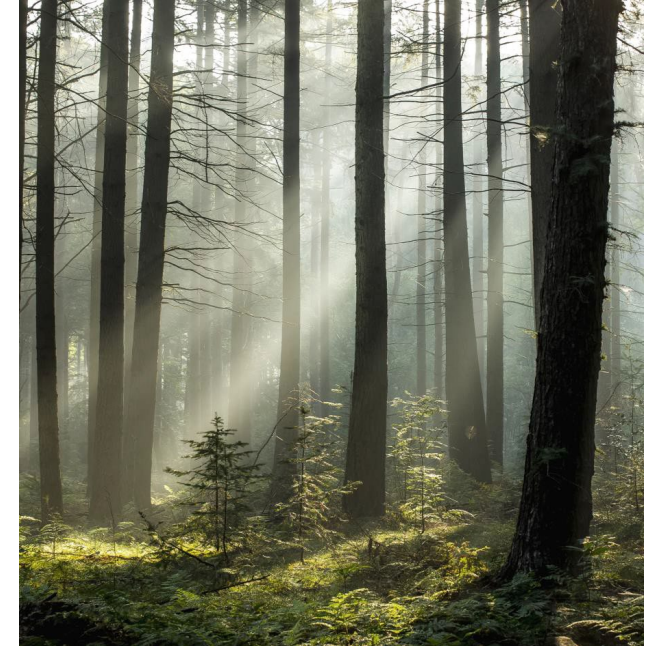
Tudalen 65 Amddiffyn ac adnewyddu'r cyswllt rhwng cynefinoedd

Cymunedau Gwledig Cynaliadwy

Hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg

- Yr her o newid dull o gynhyrchu ynni
- Hyrwyddo cynnyrch twristiaeth amrywiol ac o ansawdd uchel
- Newidiadau o ganlyniad i newid hinsawdd
- Lleihau llygredd golau

Mae'r boblogaeth leol yn dibynnu ar geir fel cludiant ac mae yna gynydd tymhorol mewn traffig yn ystod yr haf. Gall hyn arwain at drafferthion parcio a thagfeydd traffig yn ardaloedd mwyaf poblogaidd yr AHNE. Yn ychwanegol, mae anghenion isadeiledd yn newid; mae angen cynllunio ar gyfer mannau gwefru ceir trydan a dulliau amgen o deithio i'r ardal ac o'i hamgylch. Bydd yn ofynnol cael cysylltiadau i gynlluniau teithio actif.

Ysgogwyr Newid Allweddol

Cymunedau ac economi arfordirol a chefn gwlad

Mae yna ansicrwydd o ganlyniad i'r adferiad ar ôl Covid, yr argyfwng costau byw ac arafu yn yr economi. Mae effaith y cynnydd mewn tlodi, anghyfartaledd ym maes iechyd, prinder tai [cyffredinol a fforddiadwy], lleihad posibl mewn cyflogaeth a thwf, addasiadau newid hinsawdd a gofynion i liniaru a chymunedau cydlynol yn erydu.

Myn amlygu ein hymrwymiad i gyfoethogi hyn ymhellach. Fodd bynnag, mae wedi dod yn fwyfwy amlwg dros y 3 blynedd ddiwethaf y gall twristiaeth sydd heb ei reoli gael effaith negyddol ar fywydau pobl a'r rhinweddau unigryw sy'n gwneud yr ynys mor nodweddiadol ac yn ysgogi'r mwyafrif helaeth o weithgareddau twristaidd.

Mae'r Cynllun Rheoli Cyrchfan sy'n alinio gyda'r cynllun hwn yn unioni'r anghydbwysedd a sicrhau, drwy grŵp aml ddiddordebau/sefydliadau newydd, bod buddion cynnig amrywiol a bywiog yn gallu cyfoethogi nodweddion allweddol yr iaith, diwylliant, amgylchedd a threftadaeth.

Yn dilyn ymadawdiad y DU o'r Undeb Ewropeaidd, mae'r newidiadau deddfwriaethol yn debygol o gael goblygiadau sylweddol ar arferion amaeth, ac economi'r arfordir a chefn gwlad o fewn yr AHNE ac o'i chwmpas. Mae ffermio'n hanfodol i'r gymuned wledig a'i heconomi, ac mae'r ansicrwydd presennol ynghylch sut y bydd cynlluniau cymhorthdal newydd yn gweithio yn achosi pryder. Fodd bynnag, fe all y cynigion bras a gyflwynir yn y Cynllun ffermio Cynaliadwy ddarparu buddion amgylcheddol sylweddol a systemau ffermio sy'n llai dibynnol ar fewnbynau ac felly'n fwy hyfyw'n economaidd. Mae angen arloesi o fewn yr economi cefn gwlad a llwybrau at gyflogaeth i bobl leol o bob oed. Gellir cynorthwyo hyn drwy gynhyrchu nwyddau a gwasanaethau cynaliadwy lleol a pholisïau caffael lleol.

Mae'r Gymraeg yn rhan hanfodol o hunaniaeth Gymreig ac yn ganolog i'w diwylliant. Nododd cyfrifiad 2021 fod y nifer o siaradwyr Cymraeg yn y sir wedi gostwng 1.2% ers y cyfrifiad blaenorol yn 2011, o 19% i 17.8%. Er gwaethaf cyflwyno strategaeth iaith Llywodraeth Cymru, mae'r nifer o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru wedi parhau i ostwng ers 2001.

Mae'r economi ymwelwyr yn hanfodol i safle economaidd gynaliadwy Ynys Môn, ac mae'r Cynllun Rheoli Cyrchfan

Rhan 3

Cyflawni'r Weledigaeth a'r 5 Thema Allweddol

Mabwysiadu Dull Ecosystem

Ystyrir rhinweddau'r AHNE yn arbennig oherwydd eu gwerth cynhenid eu hunain, ond mae'n bwysig ystyried y buddion naturiol, diwylliannol a chymdeithasol maent yn eu darparu i gymdeithas. Gelwir y buddion hyn yn 'wasanaethau ecosystem'. Rhain yw'r buddion mae pobl yn eu cael o 'gyfalaf naturiol' ardal - y fforestydd, tir fferm, afonydd, llynnoedd ac arfordir ein tirwedd. Ymhlith y buddion hyn gellir cael:

- **Gwasanaethau darparu** - megis bwyd, coed a thanwydd
- **Gwasanaethau rheoleiddio** - megis dŵr glân, aer a phridd ffrwythlon
- **Gwasanaethau diwylliannol** - megis hamdden, gwerthoedd ysbrydol a synnwyr o le
- **Gwasanaethau cymorth** - megis ffurfio tir, cylchred dŵr a maetholion a sefydlogi carbon

Mae deall gwerth cyfalaf naturiol yr AHNE a'r gwasanaethau ecosystem maent yn eu darparu yn ein galluogi i gydnabod yn llawnach rinweddau arbennig yr AHNE. Mae o hefyd yn ein galluogi i ddeall effeithiau posibl, a chost lawn, difrodi'r rhinweddau hyn. Nod y cynllun rheoli hwn yw ymdrechu tuag at well dealltwriaeth o gyfalaf naturiol yr AHNE, i sicrhau rheolaeth sy'n cynnal a chyfoethogi ystod ac ansawdd y buddion cyhoeddus (y gwasanaethau ecosystem) mae AHNE Ynys Môn yn eu darparu.

Mae Manylion Llawn y Gwasanaethau Ecosystem a ddarparwyd gan yr AHNE yn Atodiad 2.

5 Themâu Allweddol ar gyfer Cynllun Rheoli 2023-28

- Cyfoethogi cefn gwlad lleol a chymeriad yr arfordir
- Mynd i'r Afael â'r Argyfwng Byd Natur
- Yr AHNE fel Lle i Fwynhau, i Ddysgu ac i Elwa o ran lechyd
- Cymunedau Bywiog mewn Tirwedd Weithredol
- Rheoli'r AHNE mewn hinsawdd sy'n newid

Bydd y pum tudalen nesaf yn cyflwyno'r themâu hyn a fydd yn sail i waith y tîm Cyrchfan, adrannau eraill a phartneriaid.

Gweler Atodiad 3 am restr lawn o Amcanion, Polisiâu a Gweithredoedd Bydd cynllun prosiect blynyddol yn cael ei ddatblygu i gyflawni amcanion y Cynllun hwn a monitro cynnydd.

Cyfoethogi cefn gwlad lleol a chymeriad yr arfordir

Pam mae hyn yn bwysig?

Cymeriad yr AHNE yw un o'i nodweddion diffiniol ac mae'n hanfodol i ddiffinio'r ynys, ei heconomi ymwelwyr a mwynhâd y cyhoedd

Tudalen 70

Beth ydym am ei wneud?

- Mae'r harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd AHNE Ynys Môn, yn cynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu gwarchod a'u cyfoethogi er budd y cenedlaethau presennol a'r dyfodol.
- Bydd y datblygiad yn cael ei fonitro i sicrhau na effeithir ar gymeriad AHNE.
- Bydd safleoedd hanesyddol, diwylliannol ac archaeolegol yn cael eu deall a'u cofnodi, a lle fo'n bosibl, eu diogelu.
- Sicrhau bod nodweddion tirwedd traddodiadol megis waliau cerrig yn cael eu cynnal a'u gwella.
- Chwilio am gyfleoedd i adfer cynefinoedd sydd ar goll o'r dirwedd.
- Ymgorffori dull gwasanaethau ecosystem i reoli'r AHNE a'i rinweddau unigryw

Sut ydym am wneud hyn?

- Ymgymryd ag asesiadau cymeriad a'u cynnal
- Sicrhau bod datblygiadau'n ystyried pwysigrwydd y dirwedd a'r morlun.
- Darparu a gweithio gyda phartneriaid yn uniongyrchol ar brosiectau cyfoethogi tirwedd a chynefinoedd.
- Parhau i gynorthwyo i ddarparu'r prosiect Dark Skies
- Cynnal asesiad darpariaeth gwasanaethau ecosystem i arwain ar ddarparu'r prosiectau.

Mynd i'r Afael â'r Argyfwng Byd Natur

Pam mae hyn yn bwysig?

Mae gan Ynys Môn doreth o safleoedd dynodedig pwysig a rhai nad ydynt yn ddynodedig yn cynorthwyo fflora a ffawna prin. Mae hyn yn nodweddion allweddol o'r AHNE. Mae cynefinoedd ar Ynys Môn dan bwysau cynyddol gyda mwyafrif sylweddol â chyflwr yn dirywio a'n mynd yn ddiraddiedig ac ynysig. Mae'r thema hon yn mynd i'r afael â'r broblem

Tudalen 71

Beth ydym am ei wneud?

- Cynnal a chyfoethogi ein safleoedd ein hunain i ddarparu mwy ar gyfer byd natur.
- Gweithio gyda phartneriaid a'r sector amaeth a dylanwadu arnynt i ddarparu newid sylweddol ar gyfer byd natur o fewn yr AHNE.
- Mynd i'r afael â rhywogaethau ymledol sy'n bygwth ecoleg Ynys Môn.
- Gweithio gyda phartneriaid ar raddfa dalgylch i wella ansawdd pridd a dŵr ac, o ganlyniad, gynefinoedd morol a thir.

Sut ydym am wneud hyn?

- Parhau i wneud ein safleoedd cefn gwlad yn enghreifftiau o ansawdd byd natur uchel drwy reoli gweithredol.
- Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid i wneud y gorau o gynlluniau cymorth amaethyddol ac amgylcheddol hen a newydd.
- Gweithio gyda phartneriaid i ddarparu camau i fynd i'r afael ag effaith rhywogaethau ymledol ar gynefinoedd morol, dyfrol a'r tir.
- Datblygu cynllun cyfle cysylltedd cynefin graddfa tirwedd ar y cyd â phartneriaid, a chwilio am gronfeydd i'w gweithredu.

Yr AHNE fel lle i fwynhau, i ddysgu ac i elwa o ran iechyd

Pam mae hyn yn bwysig?

- Twristiaeth yw'r cyfrannwr economaidd mwyaf i economi'r Ynys, ac mae'r rhinweddau unigryw sydd o fewn yr AHNE yn parhau i fod yn brif atyniad i bobl leol ac ymwelwyr. Mae'r dirwedd yn darparu antur, llonyddwch a chyfleoedd i ddysgu sy'n allweddol i lesiant pawb

Tudalen 72

Beth ydym am ei wneud?

- Sicrhau bod y diwydiant twristiaeth yn gwneud cyfraniad allweddol a chynaliadwy i economi AHNE Ynys Môn.
- Codi ymwybyddiaeth o'r rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE sy'n asedau allweddol i'r sector twristiaeth.
- Gweithio gyda phartneriaethau mewnol ac allanol i ddarparu hyd yn oed fwy o gyfleoedd hawl priodol
- Gweithio gyda phartneriaid a darparwyr addysg i gyfoethogi gwybodaeth am yr AHNE a'i nodweddion unigryw.
- Darparu dehongliad ystyrlon a newydd i gynyddu dealltwriaeth ac ysbrydoli archwilio.

Sut ydym am wneud hyn?

- Integreiddio gwaith yr AHNE a JAC gyda ffrwd waith y Rheoli Cyrchfan.
- Gwellai gofynion y ddarpariaeth ar ein safleoedd cefn gwlad.
- Archwilio cyfleoedd i gyfoethogi cyfleoedd Llwybr yr Arfordir.
- Gweithio gyda phartneriaid i ystyried gwelliannau ar gyfer isadeiledd cludiant cynaliadwy.
- Gweithio gyda'r adran addysg i gynyddu gwybodaeth am Fyd Natur a'r Argyfwng Hinsawdd.
- Archwilio'r cyfleoedd i gyfoethogi model twristiaeth adfywiol gan wneud yr AHNE a'i chymunedau'n well o gael diwydiant twristiaeth bywiog.
- Parhau i ddarparu cyfleoedd i ymgysylltu ac i gymunedau/ysgolion gymryd rhan.

Cymunedau Byw

Pam mae hyn yn bwysig?

- Mae AHNE Ynys Môn yn lle byw sy'n anadlu a'r gymuned wrth ei wraidd. Mae'n rhaid i'r dynodiad gael ei weld o fudd i'r cymunedau hyn yn hytrach na mygu eu hanghenion.

Tudalen 73

Beth ydym am ei wneud?

- Cynorthwyo rheolwyr tir i amddiffyn tirweddau a chynefinoedd wrth gyfoethogi economeg fferm drwy fabwysiadu dulliau ffermio cynaliadwy.
- Archwilio cyfleoedd i'r AHNE weithredu fel enghraifft o ddarparu cynllun SFS Llywodraeth Cymru. • Cefnogi mentrau cynnyrch lleol.
- Cydnabod yr angen am dai lleol o fewn yr AHNE.
- Cynorthwyo busnesau hen a newydd sydd o fewn yr AHNE, a'u cynorthwyo i fod yn fwy cynaliadwy.
- Hyrwyddo integreiddiad a'r defnydd o systemau cludiant cyhoeddus mwy cynaliadwy fel rhan o ddull aml-foddol yn yr AHNE.
- Creu cyswllt gyda gwaith rheoli cyrchfan ehangach i sicrhau bod gwasanaethau o fewn y cymunedau gwledig yn cael eu cyfoethogi.

Sut ydym am wneud hyn?

- Hyrwyddo'r cyfleoedd am systemau ffermio cynaliadwy a phwysigrwydd byd natur o fewn system fferm weithredol.
- Chwarae rhan weithredol mewn llunio a chyflwyno cynllun SFS.
- Gweithio gydag adrannau eraill y cyngor i ymgorffori ethos gwaith holistig.
- Drwy fod yn gydymdeimladol i anghenion y cymunedau.
- Gwella isadeiledd gwasanaeth cymunedol drwy gydweithio â phartneriaid mewnol

Managing the AONB in a changing climate

Pam mae hyn yn bwysig?

Mae AHNE Ynys Môn yn lle byw sy'n anadlu a'r gymuned wrth ei wraidd. Mae'n rhaid i'r dynodiad gael ei weld o fudd i'r cymunedau hyn yn hytrach na mygu eu hanghenion.

Tudalen 74

Beth ydym am ei wneud?

- Cynorthwyo rheolwyr tir i amddiffyn tirweddau a chynefinoedd wrth gyfoethogi economeg fferm drwy fabwysiadu dulliau ffermio cynaliadwy.
- Archwilio cyfleoedd i'r AHNE weithredu fel enghraifft o ddarparu cynllun SFS Llywodraeth Cymru.
- Cefnogi mentrau cynnyrch lleol.
- Cydnabod yr angen am dai lleol o fewn yr AHNE.
- Cynorthwyo busnesau hen a newydd sydd o fewn yr AHNE, a'u cynorthwyo i fod yn fwy cynaliadwy.
- Hyrwyddo integreiddiad a'r defnydd o systemau cludiant cyhoeddus mwy cynaliadwy fel rhan o ddull aml-foddol yn yr AHNE.
- Creu cyswllt gyda gwaith rheoli cyrchfan ehangach i sicrhau bod gwasanaethau o fewn y cymunedau gwledig yn cael eu cyfoethogi.

Sut ydym am wneud hyn?

- Hyrwyddo'r cyfleoedd am systemau ffermio cynaliadwy a phwysigrwydd byd natur o fewn system fferm weithredol.
- Chwarae rhan weithredol mewn llunio a chyflwyno cynllun SFS.
- Gweithio gydag adrannau eraill y cyngor i ymgorffori ethos gwaith holistig.
- Drwy fod yn gydymdeimladol i anghenion y cymunedau.
- Gwella isadeiledd gwasanaeth cymunedol drwy gydweithio â phartneriaid mewnol.

Pwyllgor Cynghori ar y Cyd Llywodraethu a Rheoli

Goruchwylir gweinyddiaeth yr AHNE gan Bwyllgor Cynghori ar y Cyd (JAC). Mae'r pwyllgor yn cynnwys aelodau etholedig a chynrychiolwyr cyfetholedig o sefydliadau sy'n dymuno cymryd rhan yn y gwaith o warchod, cyfoethogi a hyrwyddo'r AHNE.

Mae aelodaeth yn rychwantu'r ystod eang o ddiddordebau sydd eu hangen ar gyfer rheoli effeithiol, ac mae'n cynnwys y sector cyhoeddus, preifat a'r trydydd sector.

Mae'r JAC yn cynorthwyo a goruchwyllo'r gofyn statudol ar Gyngor Sir Ynys Môn i baratoi, cyhoeddi ac adolygu'r Cynllun Rheoli AHNE. CSYM, drwy'r Uned AHNE a Chefn

Gwlad, sy'n gweinyddu a chydlynu'r JAC i alluogi monitro, cofnodi ac adrodd ar y cynllun gweithredu'r Cynllun Rheoli, darparu diweddariadau a rhannu gwybodaeth a meithrin cydweithio.

Staffio Llywodraethu a Rheoli

Yn ganolog i ddarparu Cynllun Gweithredu'r Cynllun Rheoli mae datblygu Tîm AHNE effeithiol a phroffesiynol drwy'r Uned AHNE a Chefn Gwald CSYM drwy:

- greu cyfleoedd i recriwtio
- creu amgylchedd ar gyfer cynnal
- newid cytundebau dros dro i rai parhaol
- cyflwyno rhaglen flynyddol ar gyfer profiad gwaith i fyfyrwyr
- darparu datblygu a hyfforddiant
- datblygu llwybrau ar gyfer hyrwyddo gyrfa
- cynllunio olyniaeth, a
- chynnal a datblygu gweithio ar y cyd gyda phartneriaid a rhanddeiliaid

Rheoli a Llywodraethu Gweithgareddau Craidd

Mae gweithgareddau craidd Uned Cefn Gwlad ac AHNE yn cynnwys:

- Cefnogi paratoi a chyflwyno Cynllun Rheoli AHNE a phwrpas AHNE Statudol
- Gweinyddu a hyrwyddo Cronfa Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru (SDF), Tirweddau Cynaliadwy, Lleoedd Cynaliadwy (SLSP) a Chronfa Partneriaeth AHNE Cyfoeth Naturiol Cymru
- Dehongli a hyrwyddo'r AHNE
- Ymgysylltu â chymunedau ac ysgolion (cynradd ac uwchradd)
- Gweinyddu a chydlynu'r Cyd-bwyllgor Cynghori (JAC)
- Cydlynu Gwirfoddolwyr yr AHNE
- Cydlynu a arwain ar ddigwyddiadau a gweithgareddau sy'n gysylltiedig ag amcanion AHNE

Cyllid Llywodraethu a Rheoli

Ariennir costau rheoli'r AHNE gan Gyngor Sir Ynys Môn [CSYM], a gefnogir gan arian grant gan Gyfoeth Naturiol Cymru a Llywodraeth Cymru. Mae Cynllun Darparu Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd CSYM yn sicrhau fod monitro chwarterol, cofnodi ac adrodd ar yr allbynnau y cytunwyd arnynt wedi'u halinio â'r Cynllun Rheoli AHNE.

Mae adrannau o'r Cynllun Gweithredu'r Cynllun Rheoli AHNE 2022-27 yn cael eu cefnogi a'u hariannu drwy'r canlynol:

- 'AHNE Gwydn' Llywodraeth Cymru (refeniw) 2022-25
- Tirweddau Cynaliadwy, Lleoedd Cynaliadwy Llywodraeth Cymru (TCLIC) 2022-25
- Cronfa Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru (CDC) 2022-25
- Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) 2022-24
- Cyngor Sir Ynys Môn (Cyfalaf) 2022-24
- Cyllid blynyddol Uned AHNE a Chefn Gwlad
- Cyllid ar gyfer y dyfodol
- Cyllid partneriaid

Unwaith y bydd Cynllun Rheoli AHNE 2022-27 wedi bod drwy ymgynghoriad, craffu, addasu a mabwysiadu partner a rhanddeiliad, bydd matrices cyllido 5 mlynedd manwl yn cael ei ddatblygu o fewn dau chwarter cyntaf y Cynllun yn cael ei fabwysiadu. Bydd hyn yn cynnwys trafodaethau cychwynnol gyda'r partneriaid cyllido uchod ar gyllid y dyfodol tu hwnt i 2024-25 a thrafodaethau gyda phartneriaid JAC ar eu blaenoriaethau ariannu wedi eu halinio i'r AHNE. Bydd yr holl gyllid arall sydd ar gael sy'n gyson â Chynllun Rheoli'r AHNE yn cael ei archwilio

Monitro Llywodraethu a Rheoli

Bydd Cynllun Gweithredu Cynllun Rheoli AHNE Ynys Môn yn cael ei weithredu drwy gynllun darparu pum mlynedd sy'n nodi'r themau allweddol, nodau, amcanion, polisiau, gweithredoedd, partneriaid darparu ac amserlen.

Unwaith y bydd Cynllun Rheoli AHNE 2032-28 wedi bod drwy ymgynghoriad, craffu, addasu a mabwysiadu partner a rhanddeiliad, bydd cynllun prosiect blynyddol yn cael ei gynhyrchu, fydd yn datblygu'r pwyntiau gweithredu ymhellach o brif gynllun gweithredu'r Cynllun Rheoli AHNE i bwyntiau gweithredu manylach. Bydd y cynllun prosiect hwn yn cael ei adolygu'n chwarterol ac fe fydd yna ddigon o hyblygrwydd i ystyried cyfleoedd newydd am gyllid a chyfleoedd newydd i weithio ar y cyd gyda phartneriaid. Bydd adroddiad blynyddol yn cael ei pharatoi i'r JAC ar ddiwedd bob blwyddyn ariannol i adrodd ar gynnydd, llwyddiannau a'r prif broblemau sydd angen gwaith a sylw pellach. Bydd adrodd chwarterol yn cael ei wneud drwy Gynllun Darparu Gwasanaeth (CDG) Rheoliadau a Datblygu Economaidd CSYM

Cynllun Rheoli AHNE Ynys Môn – Atodiad 1

Cynnwys y Polisi

Rhyngwladol

Tirwedd Categori V yr Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur

Mae AHNE Cymru, ochr yn ochr â'r rheini yn Lloegr a Gogledd Iwerddon, ynghyd â pharciau cenedlaethol y DU, yn rhan o deulu o ardaloedd gwarchoddedig a ddiffinnir gan yr Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur (IUCN) fel rhai Categori V - tirweddau gwarchoddedig. Gelwir y rhain yn dirweddau diwylliannol, a ffurfiwyd gan ryngweithio agos rhwng natur a gweithredoedd poblogaethau dynol. Mae tirweddau Categori V yn cael eu diffinio gan IUCN fel tirweddau lle:

'...mae'r rhyngweithio rhwng pobl a natur dros amser wedi creu ardal o gymeriad unigryw sydd â gwerth ecolegol, biolegol, diwylliannol a golygfaol sylweddol: ac mae diogelu uniondeb y rhyngweithio hwn yn hanfodol i ddiogelu a chynnal yr ardal a'i chadwraeth natur gysylltiedig a gwerthoedd eraill.'

Drwy'r categoreiddio hwn, gall y gwaith o reoli Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol ddod yn enghraifft o ddatblygu cynaliadwy ar sail ardal a all amlygu cyfleoedd ar gyfer cynlluniau rheoli eraill sy'n seiliedig ar ardal.

Y Confensiwn Tirweddau Ewropeaidd (ELC)

Mae'r ELC yn gysyniad ledled Ewrop sy'n canolbwyntio ar ansawdd gwarchod, rheoli a chynllunio tirwedd. Fe'i mabwysiadwyd gan Gyngor Ewrop yn 2000 ac fe'i cadarnhawyd gan lywodraeth y DU yn 2006. Mae'r llofnodwyr wedi datgan eu bod:

'...yn awyddus i sicrhau datblygu cynaliadwy ar sail perthynas gytbwys a harmonig rhwng anghenion cymdeithasol, gweithgarwch economaidd a'r amgylchedd.'

Mae'n diffinio tirwedd fel:

'...rhan o'r tir, fel y mae pobl leol neu ymwelwyr yn ei weld, sy'n esblygu drwy amser o ganlyniad i rymoedd naturiol a phobl yn gweithredu arno.'

Dylai canfod ac asesu tirweddau fod yn gydweithrediad rhwng ymchwil maes gan weithwyr proffesiynol a chanfyddiadau trigolion lleol. Mae'n cynnwys pob tirwedd, o'r cyffredin i'r eithriadol, sy'n pennu ansawdd amgylchedd byw pobl.

Dylai pobl fod wrth galon polisïau rheoli tirwedd, gan ymgorffori eu dyheadau ar gyfer nodweddion tirwedd eu hamgylchedd. Mae'r cyhoedd yn cael eu hannog i chwarae rhan weithredol yn y gwaith o warchod a rheoli'r dirwedd, gan helpu i ddylanwadu ar newidiadau a chynllunio'r gwaith o'i rheoli. Gall

Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a'u haelodau partneriaeth wneud cyfraniad gwerthfawr at gyflawni nodau'r ELC.

Cenedlaethol (y DU)

Dyfodol Gwyrdd – Cynllun 25 mlynedd i Wella'r Amgylchedd (2018)

Roedd Cynllun Amgylchedd 25 mlynedd Llywodraeth y DU, a gyhoeddwyd yn 2018, yn nodi dull tymor hir o helpu'r byd naturiol i adfer a chadw iechyd da. Dyma'r prif bwyntiau yn y cynllun:

'Byddwn yn gwarchod ac yn gwella harddwch ein hamgylchedd naturiol, ac yn sicrhau y gall pawb ei fwynhau, ei ddefnyddio a gofalu amdano. Byddwn yn gwneud hynny drwy:

- Ddiogelu a gwella harddwch ein golygfeydd naturiol a gwella eu gwerth amgylcheddol ar yr un pryd â bod yn sensitif i ystyriaethau ynghylch eu treftadaeth.
- Sicrhau bod mannau naturiol hygyrch o ansawdd uchel yn agos at ble mae pobl yn byw ac yn gweithio, yn enwedig mewn ardaloedd trefol, ac annog mwy o bobl i dreulio amser ynddynt er budd eu hiechyd a'u lles.
- Canolbwyntio ar gynyddu gweithredu i wella'r amgylchedd gan bob sector o gymdeithas.'

Mae'r cynigion allweddol yn cynnwys y llywodraeth yn ceisio sefydlu egwyddor 'budd amgylcheddol net' ar gyfer datblygu er mwyn cyflawni gwelliannau amgylcheddol yn lleol ac yn genedlaethol, a datblygu Rhwydwaith Adfer Natur a fydd yn darparu 500,000 hectar o gynefin bywyd gwylt ychwanegol i gysylltu safleoedd a thirweddau sydd eisoes yn cael eu gwarchod. Ei nodau yw y bydd bywyd gwylt sy'n cael ei adfer angen mwy o gynefin mewn cyflwr gwell mewn ardaloedd mwy sydd â chysylltiadau agosach.

Deddf yr Amgylchedd 2021

Y Ddeddf yw fframwaith newydd y llywodraeth ar gyfer diogelu'r amgylchedd ar ôl i'r DU adael yr Undeb Ewropeaidd. Mae cyfreithiau newydd yn ymwneud â diogelu naturiol, ansawdd dŵr, aer glân a gwarchodaeth amgylcheddol a ddaeth o'r UE yn wreiddiol. Mae'n gosod targedau hirdymor wedi'u rhwymo mewn cyfraith ar gyfer gwella'r amgylchedd, ac yn cryfhau'r ddyletswydd sydd ar gyrff cyhoeddus i warchod a gwella bioamrywiaeth, gan gynnwys cyflwyno enillion net ar gyfer bioamrywiaeth drwy'r system gynllunio.

Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy ac arwyddocâd Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol

Mae dibenion Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol wedi'u nodi yn Neddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy (CRoW) 2000.

Mae adran 82 o'r Ddeddf yn diffinio mai prif ddiben y dynodiad yw gwarchod a gwella harddwch naturiol. Diffiniwyd dau bwrpas arall hefyd:

- Wrth fynd ar drywydd y prif bwrpas, dylid ystyried anghenion amaethyddiaeth, coedwigaeth, diwydiannau gwledig eraill ac anghenion economaidd a chymdeithasol cymunedau lleol. Dylid rhoi sylw arbennig i hyrwyddo ffurfiau cynaliadwy o ddatblygiad cymdeithasol ac economaidd sydd ynddynt eu hunain yn gwarchod ac yn gwella'r amgylchedd.
- Nid yw hamdden yn un o amcanion dynodiad, ond dylid diwallu'r galw am hamdden i'r graddau bod hyn yn gyson â chadwraeth harddwch naturiol ac anghenion amaethyddiaeth, coedwigaeth a defnyddiau eraill.

Mae adran 85 yn gosod dyletswydd ar bob corff cyhoeddus i roi sylw i ddibenion gwarchod a gwella harddwch naturiol yr ardal... Nid diben dynodiad yw atal datblygu, ond bydd yr awdurdodau cynllunio yn ystyried unrhyw gynrig datblygu i sicrhau nad yw'n niweidio cymeriad ac ymddangosiad yr AHNE yn ormodol.

Mae adran 89 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol sydd ag AHNE yn eu hardal gynhyrchu cynlluniau rheoli AHNE ac yna adolygu a mabwysiadu'r cynlluniau hyn bob pum mlynedd o leiaf.

Cenedlaethol (Cymru)

Cymru'r Dyfodol – Y Cynllun Cenedlaethol (2021)

Mae'r Cynllun Cenedlaethol ar gyfer Cymru yn nodi'r cyfeiriad ar gyfer datblygu ar gyfer Cymru hyd 2040. Mae ei strategaeth yn mynd i'r afael â blaenoriaethau cenedlaethol allweddol drwy'r system gynllunio, gan gynnwys cynnal a datblygu economi fywiog, datgarboneiddio a chydnerthedd hinsawdd, datblygu ecosystemau cryf a gwella iechyd a lles ein cymunedau. Mae'n ffurfio'r haen uchaf o gynllunio datblygu yng Nghymru.

Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016

Mae Deddf yr Amgylchedd yn nodi'r ddeddfwriaeth sydd ei hangen i gynllunio a rheoli adnoddau naturiol Cymru mewn ffordd fwy rhagweithiol, cynaliadwy a chydgyssylltiedig. Ei nod yw gwneud Cymru yn economi werdd, carbon isel sy'n gallu addasu i effeithiau newid yn yr hinsawdd.

Mae'r Ddeddf yn hyrwyddo defnydd cynaliadwy o adnoddau naturiol; yn darparu targedau ar gyfer lleihau allyriadau nwyon tŷ gwyr; yn gwneud newidiadau i'r gyfraith ynghylch draenio tir ac is-ddeddfau gan Gyfoeth Naturiol Cymru ac yn gwneud darpariaethau amrywiol ar gyfer casglu a gwaredu gwastraff, trwyddedau pysgodfeydd a morol, ac yn sefydlu Pwyllgor Llifogydd ac Erydu Arfordirol.

Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i Gyfoeth Naturiol Cymru gynhyrchu Adroddiad ar Gyflwr Adnoddau Naturiol sy'n asesu pa mor dda mae adnoddau'n cael eu rheoli'n gynaliadwy, mae'n galluogi Llywodraeth Cymru i lunio polisi cenedlaethol ar gyfer rheoli cynaliadwy ac mae'n ei gwneud yn ofynnol i Gyfoeth Naturiol Cymru gynhyrchu sylfaen dystiolaeth leol i helpu i roi blaenoriaethau ar waith.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae'r Ddeddf hon yn darparu diben cyffredin, wedi'i rwymo mewn cyfraith, i bob lefel o lywodraeth a chyrff cyhoeddus penodol er mwyn gwella llesiant Cymru. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i'r sefydliadau penodedig gyflawni datblygu cynaliadwy, gan ei gwneud yn egwyddor graidd iddynt wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol gyda'r nod o gyflawni saith nod llesiant:

- Cymru lewyrchus – cydnabod terfynau'r amgylchedd byd-eang, defnyddio adnoddau'n effeithlon ac yn gymesur, a datblygu poblogaeth fedrus sydd wedi'i haddysgu'n dda mewn economi sy'n creu cyfoeth ac yn darparu cyfleoedd cyflogaeth.
- Cymru gydnerth – amgylchedd naturiol gydag ecosystemau iach sy'n cefnogi cydnerthedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol.
- Cymru iachach – sicrhau'r lles corfforol a meddyliol gorau posibl i bobl.
- Cymru sy'n fwy cyfartal – galluogi pobl i gyflawni eu potensial ni waeth beth fo'u cefndir na'u hamgylchiadau.
- Cymru o gymunedau cydlynus – cymunedau deniadol, hyfyw, diogel sydd â chysylltiadau da.
- Cymru â'r Gymraeg yn fywiog ac yn ffynnu – hyrwyddo a gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r iaith Gymraeg.
- Cymru sy'n gyfrifol yn fyd-eang – gan ystyried effaith fyd-eang gwella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.

Mae'r Ddeddf yn pwysleisio pwysigrwydd ystyried llesiant pobl ochr yn ochr â llesiant Cymru, gan gysylltu datblygu cynaliadwy â phobl ac ansawdd eu bywyd.

Mae Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus wedi cael eu sefydlu ledled Cymru i sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn cydweithio i greu dyfodol gwell i bobl Cymru. Canfu pwyntiau allweddol o adroddiad pum mlynedd 2022 gan Fwrdd Ynys Môn ar gyfer materion amgylcheddol:

- Mae amgylchedd naturiol amrywiol Ynys Môn yn adnodd pwysig sy'n cael effaith gadarnhaol ar lesiant cymdeithasol, diwylliannol ac economaidd.
- Mae newid yn yr hinsawdd yn her fyd-eang sy'n cael effaith ar lesiant ar Ynys Môn, gan fod rhai cymunedau yn wynebu risg uchel o lifogydd, tywydd eithafol a thirlithriadau, ac mae'n rhoi byd natur a chynefinoedd yr ardal o dan bwysau cynyddol.
- Mae gwarchod byd natur a bioamrywiaeth yn bwysig ar gyfer datgarboneiddio.
- Mae Ynys Môn dan bwysau amaethyddol cymharol uchel ac mae ffermio anghynladwy yn niweidio'r amgylchedd.

Bydd llawer o'r amcanion a'r camau gweithredu yn y cynllun rheoli hwn yn helpu i gyflawni'r saith nod llesiant.

Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol 2016

Mae'r Ddeddf yn gwella deddfwriaeth flaenorol, gan ddarparu fframwaith cyfreithiol ar gyfer dynodi, diogelu a rheoli henebion cofrestredig yng Nghymru. Mae'r Ddeddf yn rhoi gwarchodaeth fwy effeithiol i adeiladau rhestredig a henebion cofrestredig ac yn gwella'r mecanweithiau presennol ar gyfer rheoli'r amgylchedd hanesyddol yn gynaliadwy.

Bydd yn ei gwneud yn haws i berchnogion neu ddatblygwyr greu ffyrdd newydd cynaliadwy o ddefnyddio adeiladau hanesyddol sydd heb eu rhestru ac yn galluogi awdurdodau i weithredu'n gyflym os oes bygythiad i adeilad rhestredig o ganlyniad i waith anawdurdodedig.

Gwerthfawr a Chydnerth: Blaenoriaethau Llywodraeth Cymru ar gyfer Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a Pharciau Cenedlaethol 2018

Mae'r adroddiad hwn gan Lywodraeth Cymru yn rhoi datganiad ar ddyfodol Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a Pharciau Cenedlaethol yng Nghymru. Mae gan y datganiad bedwar nod:

- Eu bod yn Fannau Gwerthfawr sy'n ymestyn y tu hwnt i gynulleidfaedd traddodiadol ac yn ymgysylltu â thrawstoriad mwy amrywiol o gymdeithas yng Nghymru er mwyn iddynt deimlo bod ganddynt fuddiant yn y tirweddau cenedlaethol hyn.
- Eu bod yn cynnwys Amgylcheddau Cydnerth lle mae gwerth byd natur yn cael ei wella a bod y dirywiad mewn bioamrywiaeth yn cael ei wrthdroi.
- Eu bod yn cefnogi Cymunedau Cydnerth lle mae'r berthynas rhwng pobl a'r amgylchedd wedi siapio'r tirweddau hyn a'u cymunedau.
- Rhaid i bartneriaethau AHNE ac awdurdodau Parciau Cenedlaethol fabwysiadu Ffyrdd Cydnerth o Weithio lle maent yn hyrwyddo dulliau cydweithredol i fanteisio i'r eithaf ar y manteision a mynd i'r afael â'r heriau a wynebir yn y tirweddau hyn.

Roedd y datganiad yn pwysleisio y dylai Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a Pharciau Cenedlaethol arddangos dulliau o gysoni tensiynau o ran gofynion sy'n cystadlu â'i gilydd am adnoddau naturiol, a fydd yn cael eu cefnogi mewn Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol drwy'r cynllun rheoli.

Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru (2018)

6.3.13 Dyma'r cynllun morol cyntaf i Gymru ac mae wedi'i anelu at lywio datblygiad cynaliadwy'r ardal forol i gefnogi amcanion economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol. Gweledigaeth y cynllun yw bod moroedd Cymru yn lân, yn iach, yn ddiogel, yn gynhyrchol ac yn fiolegol amrywiol:

- Mae adnoddau naturiol yn cael eu rheoli'n gynaliadwy, ac mae moroedd yn iach ac yn gydnherth, ac yn cefnogi economi gynaliadwy a ffyniannus
- Mae iechyd a lles yn gwella
- Mae mwy o swyddi a chyfoeth yn cael eu creu, gan helpu cymunedau arfordirol i ddod yn fwy gwydn, ffyniannus a theg gyda diwylliant bywiog
- Mae ardal forol Cymru yn gwneud cyfraniad cryf at dargedau diogelwch ynni ac allyriadau newid yn yr hinsawdd.

Mae amcanion y cynllun yn cyd-fynd yn agos ag amcanion y cynllun rheoli hwn drwy arwain y gwaith o reoli a datblygu'r arfordir a chymunedau arfordirol yn gynaliadwy.

Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr (WFD) (2017)

Mae'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr yn gynllun ledled Ewrop a ddatblygwyd gan y Comisiwn Ewropeaidd i wella ansawdd afonydd a dŵr. Mae'n darparu un fframwaith a fyddai'n cysoni polisi rheoli dŵr ledled Ewrop. Nodau allweddol y fframwaith yw:

- Ehangu cwmpas diogelu dŵr i bob dŵr, dŵr wyneb a dŵr daear.
- Sicrhau 'statws da' i bob dŵr erbyn dyddiad cau penodol
- Rheoli dŵr yn seiliedig ar fasnau afonydd
- Dull gweithredu cyfun ar gyfer gwerthoedd terfyn allyriadau a safonau ansawdd
- Cael y pris yn iawn
- Cael y dinesydd i gymryd mwy o ran
- Symleiddio deddfwriaeth

Mae'r Fframwaith yn gorfodi Prydain Fawr i gyrraedd targedau ar gyfer statws ecolegol a chemegol cyrff dŵr. Mae angen asesu unrhyw waith a allai effeithio ar hydroleg, ecoleg neu ansawdd dŵr unrhyw gorff dŵr dosbarthedig o dan y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr i ddangos sut bydd yr effeithiau'n cael eu lliniaru neu sut bydd y corff dŵr yn cael ei wella i sicrhau statws da. Mae dŵr daear hefyd yn cael ei asesu am ei statws meintiol a chemegol.

Cynllun Rheoli Traethlin Gorllewin Cymru 2 (2012)

Mae Cynllun Rheoli Traethlin yn asesiad ar raddfa fawr o'r risgiau sy'n gysylltiedig ag esblygiad arfordirol. Mae'n cyflwyno polisiau i fynd i'r afael â'r risgiau hyn i bobl ac i'r amgylchedd adeiledig, hanesyddol a naturiol, mewn modd cynaliadwy. Nid yw'n gosod polisi ar gyfer unrhyw beth ar wahân i reoli risg o ran bwyd ac erydu arfordirol. Fodd bynnag, ei nod yw darparu cyd-destun ar gyfer penderfyniadau rheoli mewn sectorau eraill o reolaeth arfordirol.

Mae arfordir Ynys Môn yn cael ei ystyried yng Nghynllun Rheoli Traethlin Gorllewin Cymru o dan ardaloedd arfordirol F a G. Mae'r rhain yn ystyried rhagfynegiadau ar gyfer cynnydd yn lefel y môr a newid yn yr hinsawdd am gyfnodau o 50 mlynedd a 100 mlynedd. Mae polisiau'n amrywio o wneud dim i gynnal y llinell arfordirol er mwyn gwarchod tir ac eiddo, a byddant yn dylanwadu ar reolaeth yr AHNE.

Datganiad Ardal Gogledd Orllewin Cymru

Mae'r datganiad ardal hwn, a gynhyrchwyd gan Cyfoeth Naturiol Cymru gyda chyfranogiad cymunedol helaeth, yn rhoi trosolwg o dirwedd gogledd orllewin Cymru o safbwynt y bobl sy'n byw ac yn gweithio yno. Mae canlyniadau'r broses o gynhyrchu'r datganiad yn cynnwys nodi ystod eang o faterion sy'n effeithio ar amgylchedd yr ardal, llu o gamau gweithredu a all helpu i liniaru'r problemau ac ymrwymiad i gydweithio rhwng sefydliadau a chymunedau. Mae moeseg y dull hwn yn cyd-fynd yn dda â'r broses o ddatblygu a gweithredu'r cynllun rheoli hwn. Themâu allweddol y datganiad yw:

- Mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a'r amgylchedd
- Hybu economi gynaliadwy
- Ailgysylltu pobl â byd natur
- Chwilio am gyfleoedd ar gyfer ecosystem gydnherth
- Cefnogi rheoli tir yn gynaliadwy

Lleol

Cynllun y Cyngor

Mae Cynllun y Cyngor yn nodi blaenoriaethau'r awdurdod lleol ar gyfer y cyfnod 2023-28, gyda gweledigaeth glir i greu Ynys Môn sy'n iach ac yn ffyniannus lle gall pobl ffynnu.

Mae'n nodi 6 amcan allweddol y bydd ei gynnydd yn cael ei fesur yn eu herbyn. Y rhain yw:

1. Gofal Cymdeithasol a Lles – darparu'r gefnogaeth iawn ar yr adeg iawn
2. Addysg – sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol
3. Tai – sicrhau bod gan bawb yr hawl i alw i rywle yn y cartref
4. Economi – hyrwyddo cyfleoedd i ddatblygu economi'r Ynys
5. Newid yn yr Hinsawdd – ymateb i'r argyfwng, mynd i'r afael â newid a gweithio tuag at fod yn sefydliad sero net erbyn 2030
6. Y Gymraeg – cynyddu cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r iaith

Mae'r cynllun yn cydnabod pwysigrwydd yr AHNE o ran cyflawni'r amcanion allweddol hyn, ac yn arbennig y rôl y mae'n ei chwarae o ran mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a natur, a'r manteision economaidd a chymdeithasol i'r ynys.

Cydgynllun Datblygu Lleol Gwynedd a Môn 2011-2026

Y cynllun hwn yw'r cynllun datblygu statudol ar gyfer Ynys Môn, sy'n darparu fframwaith ar gyfer gwneud penderfyniadau lleol a phenderfynu ar faterion datblygu mewn perthynas â buddiannau cadwraeth.

Mae'r cynllun yn cydnabod bod gan Ynys Môn dirwedd unigryw ac amrywiol, ac mae'n cynnwys AHNE Ynys Môn a'r ynys gyfan fel Geoparc Byd-eang UNESCO. Mae'n gwerthfawrogi bod cymeriad a harddwch y dirwedd yn gwella ansawdd bywyd y trigolion yn sylweddol ac yn arwain at fanteision cymdeithasol a manteision iechyd sylweddol.

Mae Polisi Strategol PS19 y cynllun yn pennu y bydd datblygiad yn cael ei reoli mewn ffordd sy'n gwarchod a, lle bo hynny'n briodol, yn gwella'r amgylchedd naturiol, y cefn gwlad a'r arfordir unigryw, a bydd cynigion sy'n cael effaith andwyol arnynt yn cael eu gwrthod oni bai fod manteision y datblygiad yn amlwg yn fwy na gwerth y safle.

Mae Polisi AMG1 yn ofyniad i gyfeirio at nodau ac amcanion y cynllun rheoli wrth ystyried cynigion cynllunio.

Rhaid i gynigion o fewn y lleoliad neu sy'n effeithio ar y lleoliad a / neu olygfeydd arwyddocaol i mewn ac allan o'r Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol, lle bo hynny'n briodol, roi sylw i'r Cynllun Rheoli Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol perthnasol.

Ynys Ynni Môn

Sefydlwyd y Rhaglen Ynys Ynni yn 2010 ac mae'n rhan o ddull gweithredu Cyngor Ynys Môn ar gyfer datblygiad economaidd-gymdeithasol. Mae'r rhaglen yn gweithio mewn partneriaeth â rhanddeiliaid allweddol i sicrhau bod Ynys Môn yn esiampl o'r newid i economi carbon isel ffyniannus a chadarn.

Mae'r Rhaglen yn ymgysylltu ag amrywiaeth eang o dechnoleg, ymchwil a datblygu carbon isel sy'n cynnwys gwynt, hydrogen, llanw, solar a niwclear yn ogystal â'r seilwaith grid cysylltiedig.

Mae'r Rhaglen yn ceisio sicrhau bod pob datblygiad a phrosiect yn darparu swyddi lleol, addysg a chyfleoedd cadwyn gyflenwi o ansawdd uchel, gan ddiogelu a gwella'r amgylchedd naturiol a galluogi'r Gymraeg a'i diwylliant i ffynnu mewn cymunedau bywiog.

Gweledigaeth Ynys Ynni Môn

Thema 1: 'Twf mewn technoleg newydd, ymchwil a datblygu, ac arloesi'

Lle sy'n galluogi twf mewn technoleg carbon isel newydd, ymchwil a datblygu, ac arloesedd, gan ddiogelu ac adeiladu ar gryfderau presennol sectoraidd fel yr economi ymwelwyr.

Thema 2: 'Creu swyddi lleol, meithrin sgiliau, busnesau ffyniannus'

Lle cynhwysol sy'n darparu mynediad at gyflogaeth, addysg a swyddi lleol newydd o ansawdd uchel sy'n cefnogi adferiad economaidd yr ynys a Gogledd Cymru ar ôl y pandemig.

Thema 3: 'Cymunedau cydnerth a chydlynol, sy'n cefnogi ymdeimlad cryf o le'

Lle i fod yn falch ohono, lle mae'r Gymraeg a'i diwylliant yn ffynnu ac yn fywiog, gan feithrin balchder cymunedol ac ysbryd entrepreneuriaeth, gan alluogi ansawdd bywyd gwell i'n pobl.

Thema 4: 'Gweithredu cyfrifol, arloesol ac amserol ar y newid yn yr hinsawdd'

Ar flaen y gad o ran y newid i ynni carbon isel, gan fanteisio i'r eithaf ar swyddi lleol a chyfleoedd yn y gadwyn gyflenwi.

Thema 5: 'Amgylchedd cytbwys'

Cefnogi llesiant cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol drwy adeiladu partneriaethau gwaith tymor hir a chydweithio cymunedol, gyda'r angen i warchod, gwella a chyfoethogi bioamrywiaeth, yr amgylchedd naturiol a threftadaeth unigryw'r ynys.

O safbwynt AHNE Ynys Môn, mae'r Rhaglen yn amcanu i'r holl gynigion datblygu technoleg carbon isel roi sylw i ddynodiad yr AHNE a'i phrif bwrpas o warchod a gwella harddwch naturiol.

Cynllun Rheoli Cyrchfan

Mae'r economi ymwelwyr yn hanfodol i sefyllfa economaidd gynaliadwy Ynys Môn, ac mae'r strategaeth yn tynnu sylw at yr ymrwymiad i wella hyn ymhellach. Fodd bynnag, mae wedi dod yn fwyfwy amlwg dros y 3 blynedd diwethaf bod twristiaeth heb ei chyfyngu yn gallu cael effaith niweidiol ar fywydau pobl a'r rhinweddau unigryw sy'n gwneud i'r Ynys fod mor nodedig ac sy'n gyrru'r rhan fwyaf o weithgareddau twristiaid.

Bydd y Cynllun yn unioni'r anghydbwysedd hwn ac yn sicrhau, drwy grŵp aml-sefydliadol/buddiannau newydd, bod manteision cynigion bywiog ac amrywiol yn gallu gwella nodweddion allweddol o ran iaith, diwylliant, amgylchedd a threftadaeth.

Mae ymgyrch i wella seilwaith fel meysydd parcio ceir, toiledau a darpariaeth mynediad yn rhan allweddol o'r strategaeth, a thrwy sicrhau bod y blociau adeiladu hollbwysig hyn yn eu lle, bydd gennym fwy o gyfleoedd i ryddhau'r potensial cynigion gwell o ran twristiaeth gynaliadwy a fydd yn arwain at fanteision economaidd, cymdeithasol, iechyd a llesiant i ymwelwyr a phobl Ynys Môn.

Mae'r Cynllun yn dwyn ynghyd holl gyfrifoldebau a blaenoriaethau Cyrchfan a bydd yn gweithredu fel templed ar gyfer dull gweithredu mwy cydweithredol a holistaidd o reoli cyrchfannau wrth symud ymlaen.

Rydym wedi datblygu 4 egwyddor allweddol i lywio cyfeiriad ein gwaith, a chyfeiriad partneriaid a rhanddeiliaid.

Sef:

1. Dathlu, Parchu ac Amddiffyn ein Cymunedau, Hanes, Iaith, Diwylliant a Threftadaeth

- Economi ymwelwyr lle mae'r cymunedau lleol yn teimlo eu bod yn berchen ar y model twristiaeth adfywiol ac yn teimlo eu bod yn cael eu grymuso i fwrw ymlaen â'r model hwnnw.
- Economi ymwelwyr sy'n croesawu ac yn defnyddio cryfderau presennol ein hiaith a'n diwylliant mewn modd cynaliadwy, ac sy'n dod â'n treftadaeth i gynulleidfa ehangach.
- Economi ymwelwyr lle mae'r diwylliant yn cael ei gofleidio, ac wrth galon yr holl weithgareddau hyrwyddo a chynnyrch

2. Gwella Profiad Ymwelwyr a Chynaliadwyedd Economaidd

- Economi ymwelwyr sy'n gallu tyfu'n gynaliadwy ar sail darpariaeth o ansawdd uchel lle mae ymwelwyr yn gwerthfawrogi ac yn parchu diwylliant, treftadaeth ac amgylchedd Ynys Môn.
- Economi ymwelwyr sy'n seiliedig ar weithgareddau a phrofiadau sy'n manteisio ar ddiwylliant, treftadaeth a'r amgylchedd, ond nad ydynt yn eu diraddio.
- Economi ymwelwyr lle mae seilwaith ymwelwyr o safon a darpariaeth mynediad yn cynnig cyfleoedd hamdden gwell, a gwell iechyd a lles o ganlyniad i hynny.

3. Cynnal, Gwella a Pharchu ein Hamgylchedd, a chynllunio i liniaru effeithiau Newid yn yr Hinsawdd

- Mae economi ymwelwyr lle mae'r amgylchedd naturiol yn cael ei ddeall a gwelliannau i gyfalaf naturiol yn arwain at fanteision o ran llesiant i bawb.
- Economi ymwelwyr lle mae gweithgareddau'n cyd-fynd â'r amgylchedd naturiol, ac yn gwella'r ddarpariaeth a'r tir a'r môr y maent yn digwydd arnynt.
- Economi ymwelwyr sy'n dod yn fwy 'barod am newid yn yr hinsawdd' ac sy'n gynyddol niwtral o ran carbon.
- Economi ymwelwyr lle mae defnyddwyr yn cael eu grymuso i gyfrannu'n uniongyrchol at fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a natur.

4. Sicrhau bod y manteision i gymunedau Ynys Môn yn fwy nag unrhyw anfanteision, ac o ganlyniad gwelir manteision cymdeithasol a manteision o ran lles.

- Economi ymwelwyr y mae ei seilwaith a'i hadnoddau'n cael eu gwella er budd cymunedau lleol, ac yn addasu i liniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd.
- Economi ymwelwyr lle mae pobl leol yn cael cyfleoedd i fod wrth galon y ddarpariaeth, gan fanteisio ar rolau crefftus newydd a chadwyni cyflenwi lleol.
- Economi ymwelwyr sydd â chynaliadwyedd wrth ei gwraidd ac sy'n gallu tyfu o ran gwerth economaidd a chymdeithasol a darparu cyfleoedd iechyd a llesiant i bawb.

Strategaeth Rheoli Perygl Llifogydd Ynys Môn 2013

Mae'r strategaeth hon yn gam pwysig tuag at ddeall a rheoli'r perygl o lifogydd ar Ynys Môn. Mae'n tynnu sylw at sut y gall y Cyngor weithio'n well gyda mudiadau a chymunedau tuag at leihau'r risg o

lifogydd tra'n cydbwyso anghenion cymunedau, yr economi a'r amgylchedd. Bydd y Cyngor, fel yr Awdurdod Arweiniol Llifogydd Lleol, yn canolbwyntio ar fynd i'r afael â pherygl llifogydd lleol, gan gynnwys llifogydd o ddŵr wyneb, dŵr daear a chysiau dŵr fel afonydd a nentydd. Cyfoeth Naturiol Cymru sy'n gyfrifol am lifogydd o brif afonydd, ac mae'n cael ei arwain gan Strategaeth Genedlaethol ar gyfer Rheoli Perygl Llifogydd ac Erydu Arfordirol.

Cynllun Rheoli AHNE - Atodiad 2

Buddion cyhoeddus AHNE Ynys Môn

Gwasanaethau darparu	Gwasanaethau rheoleiddio	Gwasanaethau diwylliannol	Gwasanaethau cefnogi
Cynhyrchion o ecosystemau megis dŵr, bwyd a chyflenwad o ddeunyddiau crai	Canlyniadau prosesau naturiol megis puro dw ac ansawdd aer	Buddion heb fod yn ddeunyddiau a ddaw o ganlyniad i'n rhwydweithio gyda'r amgylchedd naturiol	Swyddogaethau a ddarperir gan ecosystemau sy'n sail i'r holl wasanaethau eraill
Cyflenwad dŵr	Ansawdd yr aer	Gwerthoedd treftadaeth ddiwylliannol	Ffurio pridd
Mae dŵr glân yn hanfodol ar gyfer bywyd. Mae'r corstiroedd a'r corsleoedd yn nalgyloch afonydd Ynys Môn yn chwarae rhan bwysig yn glanhau'r dŵr yfed a ddarperir	Mae coed a phlanhigion yn ganolog i'r cylch ocsigen a charbon deuocsid yn yr atmosffer. Maent yn chwarae rôl bwysig yn rheoleiddio lefelau llygredd aer	Gellir olrhain dylanwad dynol ac anheddiad yn ôl i'r ymgasglwyr hela Mesolithig ac amaethyddiaeth gynnar. Mae gan yr AHNE dreftadaeth hanesyddol gyfoethog o ran ei chelf, ei diwylliant, ei henebion, ei adeiladau hanesyddol a diwydiant. Mae gan hyn werth cymdeithasol gwych, yn ogystal â gwerth economaidd. Mae cymeriad rhanbarthol a synnwyr o le yn cyfoethogi hunaniaeth leol ac yn darparu natur unigryw drwy gynnal cymunedau Cymreig.	Ffurir pridd drwy'r rhyngweithio rhwng planhigion, micro-organebau a'r ddaeareg sylfaenol. Rydym yn dibynnu ar bridd iach i dyfu bwyd. Mae pridd yn araf yn ffurfio ond yn gallu cael ei ddiraddio'n sydyn gan reoli tir gwael, erydiad ac effaith tywydd a hinsawdd
Cynhyrchu bwyd	Rheoleiddio hinsawdd a storio carbon	Hamdden a thwristiaeth	Cynnyrch craidd
Mae ffermwyr yn AHNE Ynys Môn yn cynhyrchu bwyd a deunyddiau crai eraill. Mae'r amgylchedd ffermio yn cynhyrchu swm sylweddol o ddefaid a gwartheg yn ogystal â chynnyrch lleol arall megis cawsiau a llysiau. Mae cynhyrchu bwyd yn yr AHNE yn cyfrannu i gyflogaeth uniongyrchol ac ategol.	Mae gan yr ystod o gynefinoedd o fewn a gerllaw'r AHNE ddylanwad ar yr hinsawdd ar raddfa leol a byd-eang drwy ddal a storio carbon o'r atmosffer. Mae'r corsydd sydd ar Ynys Môn yn ardaloedd eang o fawn sy'n helpu i storio oddeutu 750,000 tonnell o garbon	Mae hamdden a thwristiaeth yn elfen bwysig yn economi Ynys Môn a'r arfordir amrywiol, bywyd gwylt toreithiog, llwybr yr arfordir ac atyniadau twristiaid eraill yr AHNE yn cyfrannu'n sylweddol i' diwydiant hwn. Mae cyflogaeth tymhorol a thrwy gydol y flwyddyn yn cyfrannu'n sylweddol i'r diwydiant hamdden a thwristiaeth	Rydym yn dibynnu llawer ar brosesau megis ffotosynthesis lle mae planhigion yn defnyddio ynni haul i droi dŵr, carbon deuocsid a maetholion yn ocsigen a thwf biolegol sy'n darparu bwyd a deunyddiau crai eraill
Pren	Llif dŵr a rheoleiddio llifogydd	Iechyd a lles	Cylchu maetholion
Mae coetir llydanddail a choedwigoedd conwydd, yn gorchuddio oddeutu 13.4% o gyfanswm arwynebedd yr AHNE.	Mae'r dalgyloedd dŵr, afonydd, nentydd, morfeydd, a chorsydd yn helpu i reoleiddio llif y dŵr a draenio'r tir drwy	Mae tirweddau a morluniau AHNE Ynys Môn yn darparu cyfle i ystod o weithgareddau sy'n helpu i gyfrannu at	Mae planhigion, anifeiliaid a micro-organebau yn hanfodol i gyloch naturiol maetholion a cyn helpu i gynnal

Mae nifer o goetiroedd ystâd yn cael eu rheoli'n dda. Mae yna botensial da i ddod ag ardaloedd eraill o goetir i reoli gweithredol drwy gyfranogiad cymunedol	storio a lleihau dŵr ffo ar yr wyneb. Os yw'n cael ei reoli'n briodol gallant helpu i leihau llifogydd pan mae'n bwrw'n drwm a chynnal llif afonydd a lefelau dŵr ar yr wyneb yn ystod sychder	iechyd a llesiant y cymunedau lleol, grwpiau gofal iechyd ac ymwelwyr	ansawdd pridd a dŵr. Mae lefelau cynyddol o faetholion megis nitradau a ffosfadau o garthffosiaeth a gwrteithwyr yn gallu achosi ansawdd gwae; mewn dŵr a cholli bioamrywiaeth
Ynni	Rheoliad erydu	Llonyddwch	Y Cylch Dŵr
Mae gan yr AHNE y potensial i ddarparu ar gyfer ystod o gynlluniau ynni adnewyddadwy sy'n cyd-fynd â'i nodweddion arbennig. Mae yna gyfle i ddatblygu cynlluniau egni ar raddfa fach ac ar gyfer pentrefi.	Mae morlin Ynys Môn yn dioddef erydu mewn nifer penodol o leoliadau oherwydd y llanw ac yn gynyddol, digwyddiadau storm. Gall hyn fod yn gadarnhaol a negyddol. Mae ardaloedd o forfa heli yn amsugno ynni tonnau mewn stormydd a allai fel arall erydu'r morlin. Yn fewndirol, gellir rheoli'r perygl o erydu trwy orchudd coed a llystyfiant a thrwy gymryd gofal wrth amaethu dros ardaloedd mawr neu ar lethrau	Mae llonyddwch cymharol yn cael ei gydnabod fel nodwedd arbennig o'r AHNE. Mae'n darparu adnodd a budd sy'n cael ei werthfawrogi'n fawr iawn. Mae llonyddwch hefyd yn bwysig yn y nos ac mae awyr dywyll Ynys Môn yn cael ei chydabod fwyfwy fel un o bwysigrwydd mawr	Rydym yn dibynnu ar yr amgylchedd naturiol a'i swyddogaethau i ddarparu dŵr ffres i ni
Amrywiaeth genetig	Ansawdd y pridd	Gwerthoedd ysbrydol ac ysbrydoledig	Bioamrywiaeth
Mae bioamrywiaeth a'r storfa hadau o fewn yr AHNE yn adnoddau ar gyfer y dyfodol. Mae bridiau lleol yn helpu i gynnal amrywiaeth enetig bwysig ac yn cyfrannu at ein treftadaeth ddiwylliannol a hynodrwydd lleol	Mae gwahanol fathau o bridd yn darparu brithwaith o gynefinoedd a chnydau amrywiol	Mae Ynys Môn yn enwog am ei thirwedd arfordirol a'i synnwyr o le. Mae'r ardal wedi ysbrydoli artistiaid a llenorion. Mae'n parhau i roi cyfle i bobl ddeall a mwynhau ei nodweddion arbennig. Mae'r ardal yn galluogi pobl i ddianc, i gael eu hysbrydoli ac i ganfod adnewyddiad ysbrydol.	Mae planhigion ac anifeiliaid yn gyrru llawer o'r prosesau sy'n arwain at ecosystem iach â'r buddion a gawn ganddi. Mae'n hanfodol i warchod rhywogaethau a chynefinoedd, gan eu bod yn ategu'r prosesau rydym yn dibynnu arnynt i gynnal ein bywydau
	Ansawdd dŵr		
	Mae rheoli afiechyd a phla a phrosesau naturiol megis ysglyfaethu ac amodau hinsoddol yn helpu i reoli lledaeniad clefydau a phla		
	Peillio		
	Mae peillio cnydau yn effeithiol gan wenyng a pheillwyr eraill yn hanfodol i gylchred bywyd llawer o blanhigion. Mae'r AHNE yn dibynnu ar y 'gwasanaeth naturiol'		

	hwn ar gyfer tyfu cnydau bwyd a phlanhigion a blodfau gwylt eraill hefyd		
--	--	--	--

Cynllun Rheoli AHNE

Atodiad 3 – Amcanion a Chamau Gweithredu'r Polisi

THEMA 1

Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

7.1.2 Mae'r cysylltiad rhwng tirwedd a morlun AHNE Ynys Môn yn un o'i nodweddion diffiniol allweddol. Mae ei chlogwyni, traethau, twyni ac aberoedd yn cyferbynnu ac yn ategu'r rhostiroedd a'r glaswelltiroedd sy'n gefndir i'r arfordir. Mae cymunedau dros ganrifoedd wedi siapio'r tir ac wedi masnachu o'i chymunedau arfordirol gan ffurfio cyfuniad cyfoethog o nodweddion naturiol a'r rhai a wnaed gan ddyn. Mae ganddi harddwch naturiol ac ymdeimlad o lonyddwch sy'n rhoi iddi rinweddau arbennig sy'n ei gosod ar wahân i dir mawr Cymru.

7.1.3 Mae arfordir Ynys Môn gyda'i thraethau wedi bod yn gyrchfan boblogaidd i dwristiaid ers cenedlaethau. Mae pwysau ar gyfer datblygu a'r angen i warchod ei nodweddion naturiol a hanesyddol yn heriau i reolaeth yr AHNE.

NOD

Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd AHNE Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu gwarchod a'u gwella er budd cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol.

Beth yw'r grymoedd allweddol ar gyfer newid?	
Mwy o blannu mewn coetiroedd	Datblygu prysgwydd
Newidiadau i bolisiau ac arferion amaethyddol	Plannu conwydd
Arallgyfeirio incwm ar ffermydd	Rhywogaethau Estron Goresgynol (INNS)
Pwysau a bygythiadau economaidd	Newid yn yr hinsawdd
Ail gartrefi, a'u heffaith ar ddiwylliant, cymuned ac iaith. Nodyn – cyngor gan Gyngor Sir Ynys Môn / mewnol yn ofynnol ar sut i gynnwys ail gartrefi fel rhan o amcanion, polisiau a chamau gweithredu	Datblygiad amhriodol
Cynnydd yn lefel y môr, a'r angen dilynol am amddiffynfeydd môr wedi'i glymu i encilio dan reolaeth	Esgeulustod a diffyg rheolaeth dros safleoedd treftadaeth ddiwylliannol
Pwysau hamdden	Llygredd morol
Llygredd	Diffyg ymwybyddiaeth ymysg y cyhoedd

Llai o bori ysgafn traddodiadol	Polisi'r Llywodraeth, gan gynnwys deddfwriaeth amgylcheddol ar ôl Brexit
---------------------------------	--

Pwy yw'r partneriaid allweddol?

Cyfoeth Naturiol Cymru	Uned Cefn Gwlad ac AHNE
Sefydliadau tirwedd a bywyd gwyllt	Llywodraeth Cymru
Cadw	Prifysgol Bangor
Tirfeddianwyr, cymunedau	JAC
Staff yr awdurdod lleol	

Beth yw'r prif ddylanwadau ar bolisi?

Confensiwn Tirweddau Ewropeaidd	Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr
Cynllun Amgylchedd 25 mlynedd Llywodraeth y DU	Cynllun Datblygu Lleol
Deddf Amgylchedd y DU 2021	Cynllun Rheoli Traethlin Gorllewin Cymru
Deddf Yr Amgylchedd (Cymru) 2016	Cynlluniau amaeth-amgylchedd a datblygu gwledig ar ôl Brexit
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru
Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2016	

Amcan 1: Tirwedd/ Morwedd
Mae tirwedd a morwedd yr arfordir yn cael eu gwarchod drwy reolaeth briodol.

Polisiau

CCC 1.1 Defnyddir LANDMAP fel y broses ar gyfer gwerthuso ac asesu cymeriad tirwedd yr AHNE

CCC 1.2 Defnyddir Asesiad Cymeriad Morwedd Ynys Môn i helpu i bennu effeithiau tebygol datblygiadau morol ar rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

CCC 1.3 Mae angen cynnal hygyrchedd a diddordeb mewn cadwraeth safleoedd o bwysigrwydd daearegol a geomorffolegol.

CCC 1.4 Bydd elfennau o'r dirwedd sydd wedi cael eu diraddio a cholli eu cymeriad yn cael eu hadfer a'u gwella i ddiogelu ansawdd y dirwedd.

CCC 1.5

Amcan 2: Tirwedd a Diwylliant Hanesyddol

Mae safleoedd hanesyddol, archeolegol a diwylliannol yn cael eu gwarchod rhag datblygiad sy'n diraddio rhinweddau arbennig yr AHNE ac yn cael eu dehongli i gynyddu dealltwriaeth pobl o'u gwerth.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisiau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisiau

CCC 2.1 Annog asiantaethau perthnasol i weithio gyda'i gilydd i ganfod, amddiffyn a gwarchod adnoddau hanesyddol, archeolegol a diwylliannol yr AHNE.

CCC 2.2 Cefnogi'r defnydd o sgiliau ac arferion traddodiadol wrth adfer nodweddion arbennig yr AHNE.

CCC 2.3 Sicrhau bod deunydd dehongli cyson, cydlynol ac o ansawdd uchel yn cael ei ddarparu i roi gwybod i bobl am hanes a diwylliant cyfoethog yr AHNE.

Amcan 3: Datblygiad

Mae Polisiâu Cynllunio yn gwarchod rhinweddau arbennig y dirwedd, gan sicrhau bod yr holl ddatblygiadau o fewn ac wrth ymyl ffin yr AHNE yn gydnaws â nodau ac amcanion y dynodiad a bod datblygiadau newydd yn gwella cymeriad lleol.
(Dogfen derfynol – Amcan a Polisiâu wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisiâu

CCC 3.1 Bydd yr holl gynigion datblygu o fewn a hyd at 2Km i ffiniau'r AHNE yn cael eu hasesu'n drylwyr i leihau datblygiad amhriodol a allai niweidio rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE neu uniondeb safleoedd â dynodiad Ewropeaidd.

CCC 3.2 Disgwylir i'r holl ddatblygiadau ac ail-ddatblygiadau newydd o fewn a hyd at 2Km i ffiniau'r AHNE fabwysiadu dyluniad, deunyddiau a thirlunio o'r safon uchaf er mwyn gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE a pharchu'r cyd-destun lleol. Bydd cynigion o faint a natur briodol, sy'n ymgorffori egwyddorion datblygu cynaliadwy, yn cael eu cefnogi.

CCC 3.3 Sicrhau bod polisiâu cynllunio yn adlewyrchu dyletswydd statudol y Cyngor i warchod a gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

CCC 3.4 Parhau i annog gosod llinellau pŵer a ffôn presennol ac arfaethedig o dan y ddaear.

CCC 3.5 Parhau i annog y safonau uchaf o ran dylunio offer ar gyfer mastiau telathrebu i leihau eu heffaith weledol ar rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

Amcan 4: Heddwch a Llonyddwch

Mae golygfeydd a llonyddwch panoramig na ddifethwyd yn cael eu diogelu rhag datblygiad a fyddai'n diraddio rhinweddau arbennig yr AHNE.
(Dogfen derfynol – Amcan a Polisiâu wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisiâu

CCC 4.1 Gweithio i gynnal llonyddwch a harddwch naturiol yr AHNE.

CCC 4.2 Gweithio tuag at sicrhau statws Awyr Dywyll ar gyfer Ynys Môn.

CCC 4.3 Sicrhau bod ymyrraeth sŵn i'r AHNE o fewn terfynau derbynol.

Amcan 5: Dull Rheoli ar Lefel yr Ecosystem

Cytunir ar fodel ymysg partneriaid a rhanddeiliaid allweddol ar gyfer defnyddio dull rheoli ar lefel yr ecosystem i reoli'r amgylchedd naturiol.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

CCC 5.1 Hyrwyddo'r rôl sydd gan y Dull Rheoli ar Lefel yr Ecosystem mewn perthynas â

dull integredig o reoli tir yn gynaliadwy a thirwedd ehangach yr AHNE a'r amrywiaeth o nwyddau a gwasanaethau y mae hyn yn eu darparu.

CCC 5.2 Sicrhau bod effeithiau newid yn yr hinsawdd ar AHNE Ynys Môn yn cael eu cydnabod a'u deall a bod lliniaru ac addasu i'r newid yn yr hinsawdd

yn cael eu sefydlu yn y Dull Rheoli ar Lefel yr Ecosystem.

CCC 5.3 Annog a chefnogi ymchwil i'r rôl y mae ecosystemau amrywiol yn ei darparu

yn yr Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol, gan sicrhau bod yr holl ffynonellau data yn cael eu nodi a'u bod yn hygyrch er mwyn gallu gwneud dewisiadau gwybodus.

CCC 5.4 Annog partneriaid i aseinio gwerthoedd i'r gwahanol wasanaethau ecosystem,

gan gydnabod y gwerth 'peidio â defnyddio' y mae rhai gwasanaethau'n ei ddarparu, a chreu

mapiau cyfleoedd lle gallai newidiadau o ran rheoli tir ddarparu gwell gwasanaethau ecosystemau.

THEMA 2

Mynd i'r Afael ag Argyfwng Byd Natur

7.1.4 Mae gan AHNE Ynys Môn gyfoeth o gynefinoedd, sy'n cynnal bioamrywiaeth eang ac amrywiol. Mae ei chlogwyni, ei thwyni tywod a'i morfeydd heli yn enwog yn rhyngwladol, ac mae ei rhostiroedd, ei gwlypdiroedd, ei gwelyau cyrs a'i choetiroedd yn cynnal rhywogaethau fel dyfrgwn, y wiwer goch, tegeirianau amrywiol a britheg y gors sy'n brin.

7.1.5 Mae Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol Ynys Môn a'r Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Corfforaethol yn gosod fframwaith ar gyfer diogelu a rheoli ei adnoddau naturiol a hyrwyddo cydnerthedd yn ei ecosystemau. Mae'n darparu sylfaen gadarn ar gyfer y cynllun rheoli hwn, o ran gwarchod bioamrywiaeth yr ynys a chydabod y rôl y gall pobl leol ac ymwelwyr ei chwarae o ran ei gwarchod a'i rheoli.

Nod

Mae'r gymuned gyfan wedi derbyn pwysigrwydd gwarchod y byd naturiol a bywyd gwyllt ac mae'n cefnogi deddfwriaeth sy'n gwarchod rhinweddau arbennig amgylchedd yr AHNE. Mae safleoedd bywyd gwyllt dynodedig yn cael eu rheoli'n sensitif ac maent yn rhan o fatrics cynyddol gyfoethog o gefn gwlad sy'n ystyriol o fywyd gwyllt. Bydd achosion o lygredd pridd, aer a dŵr yn yr AHNE yn cael eu lleihau.

Beth yw'r grymoedd allweddol ar gyfer newid?

Mwy o ynysu rhwng coetiroedd	Llygredd, gan gynnwys llygredd sy'n deillio o ddiwydiannau a gweithgareddau nad ydynt wedi'u lleoli yn yr AHNE
Esgeuluso coetiroedd yn gyffredinol	Pwysau datblygu
Gorbori sy'n arwain at golli corlwyni	Newidiadau mewn llywodraeth leol, deddfwriaeth a rheoliadau
Rhoi'r gorau i bori ar ben y clogwyn oherwydd pwysau hamdden	Twristiaeth a phwysau economaidd
Datblygu prysgwydd ar rostir	Cynhyrchu ynni
Newidiadau mewn polisi ac arferion rheoli tir	Effeithiau cronus y rhwydwaith trafniadaeth
Rhoi'r gorau i ddefnyddio tir comin	Mwy o alw am ddŵr ffres
Dirywiad mewn cyfundrefnau llosgi priodol ar rostir	Diffyg ymwybyddiaeth ymysg y cyhoedd
Cystadleuaeth gan rywogaethau estron goresgynnol	Polisi'r Llywodraeth, gan gynnwys deddfwriaeth amgylcheddol ar ôl Brexit
Newid yn yr hinsawdd	Cyllid (cynnydd a gostyngiad)
Cynnydd mewn tipio anghyfreithlon	Tocio gwrychoedd brodorol

Pwy yw'r partneriaid allweddol?	
Cyfoeth Naturiol Cymru	Gwirfoddolwyr AHNE
Sefydliadau tirwedd a bywyd gwyllt	Cyfleustodau
Tirfeddianwyr, cymunedau	Ymddiriedolaeth Afonydd Gogledd Cymru
Uned Cefn Gwlad ac AHNE Cyngor Sir Ynys Môn	JAC / Partneriaid
Swyddogaeth Cynllunio Cyngor Sir Ynys Môn Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt Gogledd Cymru	Partneriaeth Natur Leol RSPB

Beth yw'r prif ddylanwadau ar bolisi?	
Cynllun Amgylchedd 25 mlynedd Llywodraeth y DU	Cynllun Datblygu Lleol
Deddf Amgylchedd y DU 2021	Cynllun Bioamrywiaeth Corfforaethol Ynys Môn 2022-2023
Deddf Yr Amgylchedd (Cymru) 2016	Cynllun Rheoli Traethlin Gorllewin Cymru
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	Cynlluniau amaeth-amgylchedd a datblygu gwledig ar ôl Brexit
Cyfarwydeb Fframwaith Dŵr	Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru

Amcan 1: Gwarchod Cynefinoedd a Rhywogaethau

Mae'r arfordir a chefn gwlad yn cael eu rheoli'n sensitif i gynnal amrywiaeth cynefinoedd a rhywogaethau mewn cyflwr ffafriol ac i wella cysylltedd rhwng safleoedd.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

NE 1.1 Parhau i gyflawni blaenoriaethau Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol Ynys Môn a chamau gweithredu Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Cyngor Sir Ynys Môn.

NE 1.2 Cynnal, adfer a gwella cynefinoedd â blaenoriaeth a bioamrywiaeth yn yr AHNE.

Rhoddir sylw arbennig i safleoedd sydd â dynodiadau Rhyngwladol a Chenedlaethol

fel Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig, Ardaloedd Cadwraeth Arbennig, Gwarchodfeydd Natur Cenedlaethol a Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig.

NE 1.3 Hyrwyddo rhannu gwybodaeth sy'n cael ei chasglu mewn ymchwil yn agored â'r sefydliadau hynny sydd â diddordeb yn yr AHNE.

NE 1.4 Defnydd parhaus o'r adnoddau sydd ar gael yn y Ganolfan Cofnodion Biolegol Lleol (COFNOD).

NE 1.5 Canfod, lleoli, catalogio a chael gwared ar rywogaethau estron goresgynnol.

Amcan 2: Pridd, Aer a Dŵr

Mae ansawdd y pridd, yr aer a'r dŵr – dŵr croyw a dŵr môr – yn cael ei fonitro'n rheolaidd i gynnal safonau sy'n rhagori ar safonau'r DU ac Ewrop.
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

NE 2.1 Cymunedau, Cyfoeth Naturiol Cymru a Dŵr Cymru i gydweithio i ddiogelu priddoedd, aer a dŵr rhag llygredd.

NE 2.2 Monitro ansawdd pridd, aer a dŵr yn rheolaidd i sicrhau bod yr AHNE yn bodloni neu'n rhagori ar y safonau disgwylidig.

NE 2.3 Lleihau gwastraff drwy fynd ati i hyrwyddo a gweithredu mesurau effeithlonrwydd dŵr a phatrymau mwy cynaliadwy o ran defnyddio dŵr domestig, diwydiannol, amaethyddol a hamdden.

Amcan 3: Ardaloedd Dynodedig a Safleoedd Pwysig Eraill

Mae safleoedd bywyd gwyllt statudol ac anstatudol yn cael eu rheoli am eu gwerth o ran bioamrywiaeth, estheteg ac amwynder.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

NE 3.1 Uned AHNE, rheolwyr safle a sefydliadau eraill i gydweithio i gynnal, adfer, ehangu ac weithiau creu cynefinoedd bywyd gwyllt.

NE 3.2 Sicrhau bod safleoedd bywyd gwyllt lleol anstatudol yn cael eu cydnabod fel cydrannau sylfaenol o'r AHNE a chefn gwlad ehangach Ynys Môn.

NE 3.3 Sicrhau bod deunyddiau dehongli o ansawdd uchel ar gael yn rhwydd i drigolion ac ymwelwyr fel eu bod yn cael gwybod am ddi-ddordeb a gwerth amgylchedd naturiol a bywyd gwyllt yr AHNE.

THEMA 3

Yr AHNE fel lle i fwynhau, dysgu ac elwa ar fanteision iechyd

7.1.6 Mae Ynys Môn wedi bod yn gyrchfan boblogaidd ers tro byd i ymwelwyr domestig a rhyngwladol. Mae astudiaethau a thystiolaeth amrywiol hefyd yn dangos mai Ynys Môn yw'r sir yn y DU sy'n dibynnu fwyaf ar dwristiaeth, gyda'r diwydiant yn cyfrannu'n sylweddol at ffyniant ac ansawdd bywyd Ynys Môn. Yr her yw sicrhau bod y manteision i gymunedau Ynys Môn yn fwy nag unrhyw anfanteision, ac o ganlyniad gwelir manteision cymdeithasol a manteision o ran lles.

7.1.7 Gall twristiaeth, oherwydd ei natur, gael effeithiau cadarnhaol a negyddol os na chaiff ei rheoli'n briodol. Gall arwain at ddatblygu amhriodol, tagfeydd ar ffyrdd ac erydu'r harddwch naturiol a'r llonyddwch sy'n brif atyniadau i Ynys Môn. Ond gall hefyd gyfrannu'n gadarnhaol drwy greu refeniw uwch, cynaliadwyedd drwy gydol y flwyddyn a chynnydd mewn gwyliau amgylcheddol a gwyliau i ymwelwyr, fel digwyddiadau a chyrsiau sgiliau traddodiadol a gwyliau cadwraeth natur.

Nod

Mae pobl yn deall ac yn cefnogi prif bwrpas yr AHNE. Maen nhw'n cael cyfleoedd i brofi a gwerthfawrogi ei nodweddion a'i nodweddion arbennig mewn ffordd gynaliadwy ac maen nhw'n cyfrannu'n gadarnhaol at y ffordd mae'n cael ei reoli ar hyn o bryd ac yn y dyfodol.

Beth yw'r grymoedd allweddol ar gyfer newid?	
Cynnydd mewn tipio anghyfreithlon	Polisi a hyrwyddo twristiaeth
Nifer cyfyngedig o orsafoedd trosglwyddo gwastraff sydd ar gael	Ymwybyddiaeth o fanteision hamdden awyr agored o ran iechyd a lles
Cynnydd yn y gost o waredu gwastraff	Cyllid gan awdurdodau lleol a phartneriaid (cynnydd a gostyngiad)
Defnyddio hawliau tramwy	Y meini prawf dethol ar gyfer traethau gwobrwyog
Materion cyfreithiol tir comin	Trafodaethau ar lwybrau caniatol
Cyllid allanol	Cyfranogiad a chefnogaeth y gymuned
Polisi tirwedd a warchodir Llywodraeth Cymru	Gweithgareddau hamdden sy'n dod i'r amlwg, fel e-feicio
Newidiadau mewn llywodraeth leol	Defnyddio fferi, gydag ymwelwyr dros dro
Newidiadau mewn deddfwriaeth, fel Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru	

Pwy yw'r partneriaid allweddol?	
Cyfoeth Naturiol Cymru	Darparwyr twristiaeth
Awdurdodau lleol – Cyngor Sir Ynys Môn, Cyngorau Tref a Chymuned	Ysgolion, cymdeithasau a grwpiau diddordeb lleol
Sefydliadau tirwedd a bywyd gwylt	Gwasanaethau gwirfoddol
Tirfeddianwyr, cymunedau	Menter Môn
Awdurdod twristiaeth – rhanbarthol cenedlaethol lleol	Croeso Cymru
Partneriaeth twristiaeth	Prifysgol Bangor

Beth yw'r prif ddylanwadau ar bolisi?	
Polisi twristiaeth Cymru a'r DU	Cynllun Datblygu Lleol
Deddfwriaeth a pholisi mynediad i Gymru a'r DU	Cynllun Rheoli Cyrchfan Ynys Môn
Deddf Yr Amgylchedd (Cymru) 2016	Cynllun Gwella Hawliau Tramwy Cyhoeddus Ynys Môn
Datganiad Ardal Gogledd Orllewin Cymru	Cynllun statudol morol – cynllun gweithredu morol (asiantaeth Forol a gwylwyr y glannau)
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	

Amcan 1: Twristiaeth

Datblygir partneriaethau sy'n sicrhau gweithgareddau hamdden gynaliadwy, yn cefnogi gwasanaethau gwledig a chyflogaeth, ac yn cyfrannu at yr economi leol. *(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)*

Polisïau

UE 1.1 Sicrhau bod y diwydiant twristiaeth yn gwneud cyfraniad hanfodol a chynaliadwy i economi AHNE Ynys Môn.

UE 1.2 Codi ymwybyddiaeth o rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE sy'n asedau allweddol i'r sector twristiaeth.

UE 1.3 Sicrhau bod y Cynllun Rheoli Cyrchfan yn cefnogi cadwraeth ac yn gwella nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE.

Amcan 2: Hamdden

Mae'r AHNE yn parhau i fod yn lleoliad poblogaidd ar gyfer hamddena cynaliadwy ymysg trigolion ac ymwelwyr, ac mae'r risg o ddifrod i nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE yn lleihau. *(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)*

Polisïau

UE 2.1 Hyrwyddo gweithgareddau a chyfleusterau hamdden daearol a morol cynaliadwy sy'n ategu rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

UE 2.2 Hyrwyddo mwynhad daearol a morol o'r AHNE i drigolion ac ymwelwyr drwy annog gweithgareddau hamdden ac adloniant sy'n cyd-fynd â chadwraeth nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE.

Amcan 3: AHNE groesawgar

Mae effeithiau llygredd a hamdden ar rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE yn cael eu monitro'n rheolaidd i sicrhau bod unrhyw ddigwyddiadau o fewn terfynau derbynol.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

UE 3.1 Hyrwyddo dealltwriaeth ac ymwybyddiaeth rhwng hamdden, cadwraeth a grwpiau buddiant lleol.

EU 3.2 Gwaith i wella mwynhad pobl o'r AHNE drwy leihau digwyddiadau o ran taflu sbwriel, baw cŵn a thipio anghyfreithlon ac ymddygiad gwrthgymdeithasol cysylltiedig.

Amcan 4: Mynediad

Mae'r rhwydwaith mynediad yn cael ei reoli i safon uchel, gan ddarparu cyfleoedd mynediad sy'n briodol i ddibenion y dynodiad.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

UE 4.1 Hyrwyddo mynediad i bawb (lle bo hynny'n briodol), ar yr un pryd â diogelu nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE ac uniondeb safleoedd Ewropeaidd, gan sicrhau bod yna ddull cydlynol a phriodol o reoli a hyrwyddo mynediad cyhoeddus a gweithgareddau hamdden tawel.

UE 4.2 Sicrhau bod rhwydwaith hawliau tramwy cyhoeddus yn cael ei gynnal i safon uchel a bod gwybodaeth briodol ac arwyddion clir yn gwarchod ac yn gwella nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE ac uniondeb y safleoedd Ewropeaidd.

UE 4.3 Sicrhau bod Llwybr Arfordir Cymru Gyfan yn ategu'r rhwydwaith Hawliau Tramwy Cyhoeddus, a lle ystyrir bod hynny yn briodol, yn darparu cyfleoedd ar gyfer hamdden sy'n hygyrch i bawb. Monitro effeithiau defnyddio'r Llwybr Arfordir a nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE.

Amcan 5: Dealltwriaeth a Dysgu Gydol Oes

Mae'r gymuned gyfan yn ymwybodol o fanteision dynodiad AHNE drwy hyrwyddo rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE a'i hanghenion rheoli yn rheolaidd.
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

UE 5.1 Cefnogi cynlluniau i blant a phobl ifanc ddeall mwy am dirwedd newidiol AHNE Ynys Môn a'i nodweddion a'i rhinweddau arbennig drwy ddysgu yn yr awyr agored sy'n cyd-fynd â'r cwricwlwm cenedlaethol newydd.

UE 5.2 Gweithio gydag ysgolion i wella'r cysylltiadau rhwng nodweddion a rhinweddau arbennig AHNE Ynys Môn, newid tirwedd a'u gweithgareddau cwricwlaidd ac allgyrsiol sy'n cyd-fynd â'r cwricwlwm cenedlaethol newydd.

UE 5.3 Gweithio gyda phartneriaid i ddarparu cyfleoedd ar gyfer dysgu yn yr awyr agored i bob oed a gallu yn unol â nodau dysgu gydol oes a lles cymdeithasol.

UE 5.4 Gweithio gyda phartneriaid i sicrhau bod mwy o ymwybyddiaeth a gwerthfawrogiad o AHNE Ynys Môn ymysg y rheini sy'n byw, yn gweithio neu'n ymweld â'r AHNE.

Amcan 6: Dehongli a Gwybodaeth

Mae ystyr nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE yn cael eu datgelu drwy ddehongliad effeithiol.
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

UE 6.1 Codi proffil yr AHNE drwy ddehongliad effeithiol a chyson a gwybodaeth i drigolion ac ymwelwyr.

THEMA 4

Cymunedau Bywiog

Nod

Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei nodweddion a'i rhinweddau arbennig tra'n cynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

7.1.8 Mae'r AHNE yn gartref i dros 16,000 o bobl. Fe'u dosberthir mewn aneddiadau eithaf sylweddol megis Biwmares a Niwbwrch ac mewn cymunedau gwasgaredig ledled yr ardal. Felly, mae'r AHNE yn dirwedd warchoddedig ac yn gymuned fyw a gweithio. Er bod llawer o bobl yn cymudo i ganolfannau cyflogaeth eraill ar yr ynys neu ar y tir mawr, mae cyflogaeth yn yr AHNE yn bennaf ym maes twristiaeth ac amaethyddiaeth. Felly, mae adnoddau naturiol yr ynys yn sylfaen bwysig i fywoliaeth pobl.

Beth yw'r grymoedd allweddol ar gyfer newid?

Dirywiad mewn olyniaeth a pherchnogaeth teulu mewn amaethyddiaeth a busnesau bach	Cyllid (cynnydd a gostyngiad)
Diffyg tai fforddiadwy	Traffig twristiaeth a mwy o ddiddordeb mewn beicio oddi ar y ffordd
Cynnydd yn nifer yr ail gartrefi	Newidiadau mewn llywodraeth leol
Diffyg cyfleoedd cyflogaeth	Y galw am gynnyrch lleol
Patrymau mudo a strwythurau poblogaeth	Ymwybyddiaeth o fanteision hamdden awyr agored o ran iechyd a lles
Colli traddodiadau a phatrymau cymunedol	Cyfranogiad a chefnogaeth y gymuned
Datblygu traddodiadau a sgiliau lleol	Darpariaeth band eang a gweithio gartref, gan alluogi mwy o bobl i ddefnyddio arferion gweithio rhithiol

Polisi'r Llywodraeth, gan gynnwys deddfwriaeth amgylcheddol ar ôl Brexit	Newid yn yr hinsawdd
Rhaglenni datblygu gwledig ar ôl Brexit	Effaith prosiectau seilwaith eraill

Pwy yw'r partneriaid allweddol?

Cyfoeth Naturiol Cymru	Adrannau Awdurdod Lleol
Sefydliadau tirwedd a bywyd gwyllt	Cymdeithasau busnes
Undebau Ffermio	Menter Môn
Tirfeddianwyr, cymunedau	Llywodraeth Cymru

Beth yw'r prif ddylanwadau ar bolisi?

Cynlluniau amaeth-amgylchedd a datblygu gwledig ar ôl Brexit	Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
Cynllun Amgylchedd 25 mlynedd Llywodraeth y DU	Cynllun Datblygu Lleol
Deddf Amgylchedd y DU 2021	Cynllun Rheoli Cyrchfan Ynys Môn
Deddf Yr Amgylchedd (Cymru) 2016	

Amcan 1: Rheoli Tir

Mae rheolwyr tir yn diogelu gweithgareddau defnydd tir cynaliadwy sy'n cefnogi rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE ac yn cyfrannu at yr economi leol drwy ddarparu cynnyrch a gwasanaethau.
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

LWL 1.1 Cefnogi ffermio fel ei fod yn parhau i fod yn un o'r prif ddefnyddiau tir yn AHNE Ynys Môn ac yn cyfrannu at gynnal ansawdd y dirwedd a nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE.

LWL 1.2 Sicrhau hyfywedd parhaus amaethyddiaeth a'i busnesau cysylltiedig mewn ffyrdd sy'n gwarchod a gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

LWL 1.3 Dylanwadu ar bolisïau, cynlluniau a ffrydiau cyllido sy'n cefnogi ffermwyr a thirfeddianwyr gwledig.

LWL 1.4 Cefnogi rheoli cadarn ac ehangu coetiroedd yn briodol yn yr AHNE ar gyfer eu gwerth masnachol a chymdeithasol.

LWL 1.5 Cefnogi cyfleoedd i ffermwyr a thirfeddianwyr ganfod a datblygu mentrau arallgyfeirio amgylcheddol gynaliadwy sy'n gwarchod ac yn gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

LWL 1.6 Annog a chefnogi mesurau, gan gynnwys mentrau ariannol o dan gynlluniau amaeth-amgylcheddol sydd wedi'u targedu at wella'r rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

Amcan 2: Cymunedau Hyfyw

Mae diwylliant lleol a gwasanaethau, cynnyrch a gweithgareddau gwledig yn cael eu cynnal, gan sicrhau cartrefi fforddiadwy i bobl lleol a chefnogaeth i'r Gymraeg. *(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)*

Polisïau

LWL 2.1 Hyrwyddo cyfleoedd cyflogaeth a busnes lleol sy'n cyfrannu at gadwraeth a gwella nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE; cefnogi cymunedau lleol yn yr AHNE a chynyddu gallu pobl i fyw a gweithio'n lleol.

LWL 2.2 Cydnabod angen cydnabyddedig am dai fforddiadwy yn yr AHNE yn unol â pholisïau cynllunio a thai perthnasol. Ail gartrefi, a'u heffaith ar ddiwylliant, cymuned ac iaith. **Nodyn – Angen cyngor gan Gyngor Sir Ynys Môn / mewrol** ar sut i gynnwys ail gartrefi fel rhan o amcanion, polisïau, a chamau gweithredu

LWL 2.3 Annog a gwella'r gwaith o gadw a darparu gwasanaethau lleol yng nghymunedau'r AHNE gan leihau'r symudiad tuag at drefoli.

Amcan 3: Cyfranogiad y Gymuned

Mae cymunedau'r AHNE yn cael eu cynnwys drwy ymgynghori a grymuso ystyrlon i wella cyfranogiad, cynhwysiant, ffyrdd egniïol o fyw ac i ymfalchïo yn eu cymuned yn yr AHNE.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

LWL 3.1 Cefnogi a galluogi cymunedau i ddatblygu a darparu gwasanaethau o ansawdd uchel, mentrau sy'n cael eu harwain gan y gymuned sy'n cyfrannu at ddealltwriaeth, cadwraeth,

a gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

LWL 3.2 Gweithio gydag eraill i helpu i ddatblygu a chyflawni'r agenda iechyd a lles yn yr AHNE.

LWL 3.3 Parhau i feithrin a chynnal y capasiti gwirfoddoli, ac amrywiaeth rolau gwirfoddoli a'r amrywiaeth o gyfleoedd sy'n cyflawni dibenion yr AHNE.

Amcan 4: Busnes

Mae busnesau yn yr AHNE yn cyfrannu'n gadarnhaol at economi wledig iach sy'n darparu cyfleoedd cyflogaeth i bobl sy'n byw ar Ynys Môn.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

LWL 4.1 Gweithio gyda phartneriaid i gynyddu argaeledd a chyflymder band eang a darpariaeth y rhwydwaith ffonau symudol, i hwyluso twf busnes, annog gweithio gartref a ffyrdd hybrid o fyw, a gwella ansawdd bywyd gwledig.

LWL 4.2 Hyrwyddo economi prosesu bwyd lleol proffidiol o ansawdd uchel fel ffordd o adfywio incymau gwledig, a chodi ymwybyddiaeth ymhlith trigolion lleol, sefydliadau ac ymwelwyr am y manteision i'r dirwedd/morlun, economi a gwlad cymdeithasol o ganlyniad i brynu bwydydd lleol.

LWL 4.3 Cefnogi cyfleoedd sy'n annog busnesau lleol yn yr AHNE i ddod yn yn fwy cynaliadwy yn amgylcheddol ac yn economaidd, yn enwedig mewn ffyrdd sy'n gwarchod rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

Amcan 5: Cynaliadwyedd

Mae cyfran uwch o boblogaeth breswyl yr AHNE yn mabwysiadu ffyrdd cynaliadwy o fyw.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

LWL 5.1 Sicrhau bod y cysyniad cynaliadwyedd yn cael ei gydnabod a'i ddeall fel gofyniad sylfaenol sy'n sail i bob polisi.

LWL 5.2 Sicrhau bod y dirwedd a rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE yn cael eu cydnabod a'u gwerthfawrogi fel ased economaidd, gan ddarparu gwybodaeth am brosiectau ac enghreifftiau o arferion gorau.

LWL 5.3 Hyrwyddo defnydd effeithlon a chynaliadwy o adnoddau naturiol yr AHNE er mwyn gwarchod a gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

LWL 5.4 Hyrwyddo amcanion yr Hierarchaeth Gwastraff yn yr AHNE, sef lleihau, aildefnyddio ac ailgylchu, gan sicrhau bod gwastraff yn cael ei reoli'n gynaliadwy.

Amcan 6: Trafnidiaeth

Mae asiantaethau trafndiaeth cenedlaethol a lleol wedi rhoi polisïau, canllawiau a phenderfyniadau ar waith i warchod a gwella rhinweddau arbennig yr AHNE, cynnal nodweddion unigryw lleol, darparu gwasanaethau a chefnogi economi wledig fywiog.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

LWL 6.1 Hyrwyddo integreiddio a defnyddio systemau trafndiaeth gyhoeddus mwy cynaliadwy fel rhan o ddull gweithredu aml-ddull yn yr AHNE.

LWL 6.2 Annog beicio at ddibenion cymudo a hamdden drwy ddatblygu a hyrwyddo rhwydwaith di-dor a mwy diogel a thrwy archwilio cyfleoedd ar gyfer seilwaith beicio oddi ar y ffordd yn y dyfodol.

LWL 6.3 Sicrhau bod rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE yn cael eu parchu'n llawn wrth gynllunio, dylunio, darparu a rheoli pob math o gynlluniau trafndiaeth.

LWL 6.4 Hyrwyddo'r AHNE fel model ar gyfer safonau dylunio uchel mewn cynlluniau priffyrdd, seilwaith a thirweddu cysylltiedig sy'n ategu rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

Amcan 7: Gweithio Mewn Partneriaeth

Bydd JAC yn chwilio'n barhaus am gyfleoedd i hyrwyddo cydweithio gyda rhanddeiliaid a rhyngddynt er mwyn sicrhau dibenion dynodi a sicrhau'r cyllid gorau posibl.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

LWL 7.1 Meithrin trefniadau partneriaeth a gweinyddol effeithiol i arwain a chydlynu'r

gwaith o reoli'r AHNE drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol (JAC).

LWL 7.2 Rhannu gwybodaeth, arferion gorau a sgiliau mewn rheoli tirwedd warchoddedig

drwy'r JAC a'r rhwydwaith Tirweddau Gwarchoddedig.

THEMA 5

Addasu i Newid yn yr Hinsawdd

Nod

Nod

Mae partneriaid a chymunedau'r AHNE yn gweithio'n gadarnhaol i leihau allyriadau carbon, mae mentrau ynni adnewyddadwy a chynaliadwy yn cael eu dilyn, ac mae egwyddorion addasu a lliniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd yn cael eu mabwysiadu i warchod harddwch naturiol a chymeriad tirwedd / morwedd yr AHNE.

7.1.9 Mae newid yn yr hinsawdd yn debygol o gael effaith sylweddol ar amgylchedd Ynys Môn. Bydd cynnydd mewn tymheredd, patrymau glaw newidiol, stormydd yn digwydd yn amlach a chodiad yn lefel môr yn effeithio ar y dirwedd, ei chynefinoedd a'i rhywogaethau. Bydd yr effeithiau hyn yn cael effaith niweidiol ar unigolion, cymunedau, busnesau, iechyd a lles.

7.1.10 Mae'r effeithiau ar gynefinoedd yn cynnwys erydiad pridd ar gorsydd o ganlyniad i fwy o law, erydiad a newid mewn cynefinoedd twyni tywod, ac erydu clogwyni a morlinau gwaddod meddal. Bydd effeithiau hefyd ar ryngddibyniaeth ac amrywiaeth rhywogaethau, ar boblogaethau rhywogaethau prin ac mewn perygl, sy'n nodweddiadol o'r ynys, ac ar gymunedau yn yr AHNE ac Ynys Môn gyfan.

Beth yw'r grymoedd allweddol ar gyfer newid?	
Effeithiau cronus allyriadau carbon	Ymgysylltu â'r cyhoedd
Yr angen i ymateb i hinsawdd sy'n newid – fel rheoli llifogydd ac amddiffyn yr arfordir	Polisi'r Llywodraeth
Mwy o alw am ddŵr ffres	Cyllid gan y llywodraeth (cynnydd a gostyngiad)
Diffyg ymwybyddiaeth ymysg y cyhoedd	

Pwy yw'r partneriaid allweddol?	
Cyfoeth Naturiol Cymru	Uned Cefn Gwlad ac AHNE
Sefydliadau tirwedd a bywyd gwyllt	Llywodraeth Cymru
Tirfeddianwyr, cymunedau	Llywodraeth y DU

Beth yw'r prif ddylanwadau ar bolisi?	
Cynllun Amgylchedd 25 mlynedd Llywodraeth y DU	Cynllun Tuag at Sero Net CSYM
Deddf Amgylchedd y DU 2021	Adroddiad asesiad risg Pwyllgor Newid Hinsawdd y DU – Cymru
Deddf Yr Amgylchedd (Cymru) 2016	Cynllun Datblygu Lleol
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	Cynllun Rheoli Traethlin Gorllewin Cymru
Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr	Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru
Cynllun Cyngor CSYM	

Amcan 1: Deall newid yn yr hinsawdd

Mae sefydliadau partner a chymunedau yn fwy ymwybodol o effeithiau newid yn yr hinsawdd ar harddwch naturiol ac economi'r AHNE
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

CLCH 1.1 Sicrhau bod gweledigaeth a pholisïau Rhaglen Ynys Ynni Môn yn cael eu hyrwyddo yng nghymunedau AHNE.

CLCH 1.2 Darparu gwybodaeth a dehongliad hawdd ei ddefnyddio, a rhaglenni addysg,

ar y newidiadau sy'n debygol o ddigwydd yn yr AHNE o ganlyniad i newid yn yr hinsawdd.

Amcan 2: Gweithredu ar newid yn yr hinsawdd

Mae tîrfeddianwyr a chymunedau yn cymryd rhan mewn gweithgareddau sy'n helpu i liniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd ar yr AHNE.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

CLCH 2.1 Grymuso cymunedau i archwilio ffyrdd y gallant helpu i weithredu ar newid yn yr hinsawdd.

CLCH 2.2 Sicrhau bod tîrfeddianwyr a rheolwyr tir yn deall yr arferion gorau o ran dulliau o ddal a storio carbon a rheoli tir sy'n lleihau allyriadau carbon ac yn rheoli dalgylchoedd a llif dŵr ac yn gweithredu lle bynnag y bo'n briodol.

CLCH 2.3 Annog rheolwyr cyrchfan a gweithredwyr twristiaeth i ddatblygu dulliau twristiaeth gynaliadwy sy'n lleihau allyriadau carbon ac sy'n lliniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd neu sy'n addasu i'r effeithiau hynny.

THEMA: Rheoli'r AHNE mewn hinsawdd sy'n newid

NOD: Mae partneriaid a chymunedau'r AHNE yn gweithio'n gadarnhaol i leihau allyriadau carbon, mae mentrau ynni adnewyddadwy a chynaliadwy yn yr arfaeth, ac mae'r egwyddorion o addasu i effeithiau newid yn yr hinsawdd a'u lliniaru yn cael eu mabwysiadu i ddiogelu harddwch naturiol chymeriad tirwedd / morwedd yr AHNE.

Cyf. Polisi	Amcan	Camau gweithredu i gyflawni'r amcan hwn	Arweinydd	Partneriaeth/ Cydweithredu	Amserlen
CLCH 1.1- 1.2 Tudalen 115	Deall newid yn yr hinsawdd Mae sefydliadau partner a chymunedau yn fwy ymwybodol o effeithiau newid yn yr hinsawdd ar harddwch naturiol ac economi'r AHNE	<ol style="list-style-type: none"> Cydweithio â sefydliadau partner a sefydliadau academiaidd i ddeall yn well oblygiadau newid yn yr hinsawdd ar yr AHNE a rhoi mesurau ar waith i liniaru ac addasu Yr Uned AHNE, ar y cyd â phartneriaid, i ddarparu a gweithredu rhaglen flynyddol o ddigwyddiadau a gweithgareddau i ysgolion er mwyn codi ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o newid yn yr hinsawdd 	<p>Cyngor Sir Ynys Môn Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn</p>	<p>JAC Cyfoeth Naturiol Cymru/Llywodraeth Cymru Prifysgol Bangor</p> <p>Ysgolion</p>	<p>2023-25</p> <p>Blynyddol</p>
CLCH 2.1- 2.3	Gweithredu ar newid yn yr hinsawdd Mae tirfeddianwyr a chymunedau yn cymryd rhan mewn gweithgareddau sy'n helpu i liniaru effeithiau	<ol style="list-style-type: none"> Gweithio gyda thirfeddianwyr, tenantiaid a rheolwyr tir i hyrwyddo arferion gorau a chanfod cyfleoedd ar gyfer dal a storio carbon, dalgylchoedd dŵr ac addasu i'r hinsawdd drwy arferion amaethyddol Helpu i baratoi Strategaeth Twristiaeth Gynaliadwy sy'n cyd-fynd â Chynllun Rheoli Cyrchfan Cyngor Sir Ynys Môn 	<p>Undebau Ffermio Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn</p> <p>Uned Twristiaeth</p>	<p>JAC Tirfeddianwyr / Rheolwyr tir</p> <p>DAP JAC</p>	<p>Blynyddol</p> <p>i'w gadarnhau</p>

THEMA: Rheoli'r AHNE mewn hinsawdd sy'n newid

	newid yn yr hinsawdd ar yr AHNE.	3. Hyrwyddo a gweinyddu Tirweddau Cynaliadwy, Lleoedd Cynaliadwy a Chronfa Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru ar gyfer prosiectau datgarboneiddio ac adfer byd natur	Uned AHNE Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn	JAC Tirfeddianwyr / Rheolwyr tir	2022-25
--	----------------------------------	---	--	--	---------

THEMA: Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

NOD: Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu cadw a'u gwella er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol.

Cyf. Polisi	Amcan	Camau gweithredu i gyflawni'r amcan hwn	Arweinydd	Partneriaeth/ Cydweithredu	Amserlen
CCC 1.1- 1.4 Tudalen 117	<u>Tirwedd/ Morwedd</u> Mae tirwedd a morwedd yr arfordir yn cael eu gwarchod drwy reolaeth briodol.	1. Defnydd parhaus o Landmap wrth asesu datblygiadau newydd ac arfaethedig.	Cyngor Sir Ynys Môn	CNC	Parhaus
		2. Rhoi hyfforddiant Landmap a GIS i swyddogion, gan gynnwys ymglyfarwyddo â thechnoleg fapio a modelu newydd sy'n gysylltiedig â newid yn yr hinsawdd.	Cyngor Sir Ynys Môn	CNC	Blaenoriaethau 2023/24
		3. Asesiad Cymeriad Morwedd Ynys Môn yn cael ei ddefnyddio wrth asesu datblygiadau morol newydd ac arfaethedig	Cyngor Sir Ynys Môn	CNC	Parhaus
		4. Parhau i fod yn aelod cyfetholedig o Fwrdd GeoMôn er mwyn dylanwadu a rhoi cyngor ar gyllid, gweithio ar y cyd a chadw statws Geoparc UNESCO.	Cyngor Sir Ynys Môn	GeoMôn CNC	Yn chwarterol
CCC 2.1- 2.3	<u>Tirwedd a Diwylliant Hanesyddol</u> Mae safleoedd hanesyddol, archeolegol a diwylliannol yn cael eu gwarchod rhag datblygiad sy'n diraddio	1. Hyrwyddo'r gwaith o reoli a gwarchod nodweddion hanesyddol ac archeolegol yr AHNE 2. Amlinellu lleoliadau hanesyddol ac archeolegol allweddol yn yr AHNE y gellir eu defnyddio at ddibenion addysg sy'n cydfynd â'r cwricwlwm ysgol newydd	GAT GAT / Uned AHNE	Uned AHNE / Cyngor Sir Ynys Môn	2023-24/ Ar y gweill 2023-24 / Ar y gweill

THEMA: Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

NOD: Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu cadw a'u gwella er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol.

Tudalen 118	rhinweddau arbennig yr AHNE ac yn cael eu dehongli i gynyddu dealltwriaeth pobl o'u gwerth.	<p>3. Darparu hyfforddiant mewn gweithgareddau sgiliau traddodiadol a gwledig drwy Raglen Gwirfoddolwyr yr AHNE</p> <p>4. Nodi negeseuon a themâu allweddol a dulliau a deunyddiau priodol ar gyfer eu dehongli</p> <p>5. Datblygu prosiect i ymchwilio, catalogio, gwarchod a hyrwyddo enwau lleoedd, traethau a chilfachau, afonydd / nentydd ac enwau caeau amaethyddol Cymraeg AHNE Ynys Môn</p>	Uned AHNE	Ysgolion CSYM	2023-24 / Ar y gweill
			Uned AHNE / Oriol - Archifau	Cyfoeth Naturiol Cymru/Llywodraeth Cymru SPF	2023-25
CCC 3.1- 3.5	Datblygu Mae Polisiâu Cynllunio yn gwarchod rhinweddau arbennig y dirwedd, gan sicrhau bod yr holl ddatblygiadau o fewn ac wrth ymyl ffin yr AHNE yn gydnaws â nodau ac amcanion y dynodiad a bod	1. Integreiddio'r Cynllun Rheoli AHNE newydd fel polisi o fewn adrannau perthnasol y Cynllun Datblygu Lleol newydd ar gyfer Ynys Môn.	Uned AHNE / Uned Polisi Cynllunio	Cyngor Sir Ynys Môn JAC	2023-24
		2. Cynhyrchu a chyhoeddi cyfres o Ganllawiau Cynllunio Atodol perthnasol ar gyfer Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol i gefnogi'r Cynllun Rheoli AHNE a'r Cynllun Datblygu Lleol.	Uned AHNE / Uned Polisi Cynllunio	Cyngor Sir Ynys Môn JAC	2023-24

THEMA: Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

NOD: Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu cadw a'u gwella er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol.

Tudalen 119	datblygiadau newydd yn gwella cymeriad lleol.	3. Bydd yr Uned AHNE yn derbyn yr holl geisiadau Cynllunio yn ac o fewn 2km i ffiniau'r AHNE ac yn ymateb yn unol â hynny.	Cyngor Sir Ynys Môn Rheoli Datblygu	Uned AHNE	Chwemisol
		4. Creu arferion gweithio agosach a hyfforddiant cyfatebol rhwng yr Uned AHNE a'r Gwasanaeth Cynllunio a Pholisi.	Uned AHNE	Gwasanaeth Cynllunio a Pholisi	Chwemisol
		5. Gwella a datblygu'r ddeialog gyda mudiadau Adran 85 sy'n gwneud gwaith yn yr AHNE sy'n cyd-fynd â pholisïau Cynllun Rheoli'r AHNE, gan arwain at adroddiad blynyddol gydag argymhellion.	Uned AHNE	Cyfleustodau JAC	
CCC 4.1 – 4.3	<u>Heddwch a Llonyddwch</u> Mae golygfeydd a llonyddwch panoramig na ddifethwyd yn cael eu diogelu rhag datblygiad a fyddai'n diraddio rhinweddau arbennig yr AHNE.	1. Cais i'r Gymdeithas Awyr Dywyll Ryngwladol (IDA) i achredu ardal yn yr AHNE fel statws awyr dywyll. 2. Hyfforddiant Cyngor Sir Ynys Môn (Swyddog ac Aelod) a JAC i godi ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o oleuo / awyr dywyll o safbwynt amgylcheddol, economaidd, iechyd / lles a diwylliannol.	Uned AHNE Prosiect Nos Uned AHNE Prosiect Nos	Cyngor Sir Ynys Môn CNC Tirfeddianwyr / Cymunedau Cyngor Sir Ynys Môn JAC	2023-24 Blynyddol

THEMA: Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

NOD: Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu cadw a'u gwella er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol.

Tudalen 120		3. Cynhyrchu a chyhoeddi Canllawiau Cynllunio Atodol perthnasol yr AHNE ar oleuadau i gefnogi'r Cynllun Rheoli AHNE a'r Cynllun Datblygu Lleol.	Uned Polisi Cynllunio	Uned AHNE Prosiect Nos	2023-24
		4. Parhau i gefnogi a gweithredu ôl-osod goleuadau ystyriol o awyr dywyll y tu allan i adeiladau cyhoeddus a phreifat drwy Gronfa Tirwedd Gynaliadwy, Mannau Cynaliadwy (SLSP) Llywodraeth Cymru	Uned AHNE Prosiect Nos	Busnesau Y cyhoedd Cyngor Sir Ynys Môn	2022-25
		5. Ymgysylltu â'r rhanddeiliaid perthnasol i leihau nifer yr achosion o weithgareddau morol swnllyd ar hyd rhai rhannau o'r arfordir	Yr Uned Forwrol	Cyngor Sir Ynys Môn	Tymhorol
CCC 5.1- 5.3	<u>Dull Rheoli ar Lefel yr Ecosystem</u> Cytunir ar fodel ymysg partneriaid a rhanddeiliaid allweddol ar gyfer defnyddio dull rheoli ar lefel yr ecosystem i reoli'r amgylchedd naturiol.	1. Sefydlu prosiectau ymchwil newid yn yr hinsawdd wedi'u targedu gyda phartneriaid a chyrrff addysg. 2. Cynnal cyfres o weithdai gyda rhanddeiliaid i ganfod y nwyddau a'r gwasanaethau a ddarperir gan Ecosystemau ar Ynys Môn a'u	Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn	Cyfoeth Naturiol Cymru/Llywodraeth Cymru JAC Prifysgol Bangor Coleg Menai JAC	2023-25 Blynyddol

THEMA: Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

NOD: Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu cadw a'u gwella er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol.

Tudalen 121		<p>Heffaith ar rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.</p> <p>3. Casglu'r holl ffononellau data perthnasol a mapio a sicrhau bod hynny ar gael i bartneriaid</p>	Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn	<p>Cyfoeth Naturiol Cymru/Llywodr aeth Cymru</p> <p>Cyfoeth Naturiol Cymru/Llywodr aeth Cymru JAC</p>	Parhaus
----------------	--	--	-------------------------------------	---	---------

DRAFT

THEMA: Cefnogi a datblygu cyfleoedd i fwynhau a deall yr AHNE

NOD: Mae pobl yn deall ac yn cefnogi prif bwrpas yr AHNE. Maen nhw'n cael cyfleoedd i brofi a gwerthfawrogi'r rhinweddau a'r nodweddion arbennig mewn ffordd sensitif a chynaliadwy a chyfrannu'n gadarnhaol at y gwaith o'i rheoli heddiw ac i'r dyfodol

Cyf. Polisi	Amcan	Camau gweithredu i gyflawni'r amcan hwn	Arweinydd	Partneriaeth/ Cydweithredu	Amserlen
UE 1.1- 1.3 Tudalen 14	Twristiaeth Datblygir partneriaethau sy'n sicrhau gweithgareddau hamdden gynaliadwy, yn cefnogi gwasanaethau gwledig a chyflogaeth, ac yn cyfrannu at yr economi leol.	1. Sicrhau bod Cynllun Rheoli'r AHNE a'r Cynllun Rheoli Cyrchfan yn cyd-fynd yn agos	Uned AHNE Uned Twristiaeth	JAC DAP	2023-24
		2. Arferion gweithio agosach a chydweithio rhwng Cydbwyllgor Cynghori'r AHNE a Phartneriaeth Cyrchfan Ynys Môn (DAP)	Uned AHNE	JAC DAP	2023-24/ Ar y gweill
UE 2.1- 2.2 Tudalen 14	Hamdden Mae'r AHNE yn parhau i fod yn lleoliad poblogaidd ar gyfer hamdden gynaliadwy ymysg trigolion ac ymwelwyr, ac mae'r risg o niwed i rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE yn lleihau.	1. Yr Uned AHNE yn gweithio gyda phartneriaid perthnasol i ddarparu rhaglen flynyddol o ddigwyddiadau a gweithgareddau	Uned AHNE	Cyflenwyr digwyddiadau	2022-25
		2. Hyrwyddo a gweinyddu cyllid Tirweddau Cynaliadwy, Mannau Cynaliadwy Llywodraeth Cymru ar gyfer gweithgareddau hamdden gynaliadwy	Uned AHNE	Busnesau Cyflenwyr digwyddiadau	2022-25
UE 3.1- 3.2	AHNE groesawgar Mae effeithiau llygredd a hamdden ar rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE yn cael eu monitro'n rheolaidd i sicrhau bod	1. Codi ymwybyddiaeth a threialu dulliau newydd / arloesol o reoli sbwriel, baw cŵn, tipio anghyfreithlon ac ymddygiad gwrthgymdeithasol cysylltiedig o fewn yr AHNE a'r cyffiniau 2. Gwirfoddolwyr yr AHNE yn gweithio gyda phartneriaid, ysgolion a grwpiau cymunedol i drefnu glanhau traethau a didoli'r gwastraff morol i'w ailgylchu	Rheoli Gwastraff Cyngor Sir Ynys Môn Uned AHNE	JAC	Parhaus

THEMA: Cefnogi a datblygu cyfleoedd i fwynhau a deall yr AHNE

NOD: Mae pobl yn deall ac yn cefnogi prif bwrpas yr AHNE. Maen nhw'n cael cyfleoedd i brofi a gwerthfawrogi'r rhinweddau a'r nodweddion arbennig mewn ffordd sensitif a chynaliadwy a chyfrannu'n gadarnhaol at y gwaith o'i rheoli heddiw ac i'r dyfodol

	unrhyw ddigwyddiadau o fewn terfynau derbyniol.				
UE 4.1- 4.2 Tudalen 123	Mynediad Mae'r rhwydwaith mynediad yn cael ei reoli i safon uchel, gan ddarparu cyfleoedd mynediad sy'n briodol i ddibenion y dynodiad.	1. Adolygu a gwella arwyddion rhwng pentrefi, trefi, llwybrau eraill a hyrwyddir, safleoedd cefn gwlad, meysydd parcio a chyfleusterau i ymwelwyr yn yr AHNE	Unedau Llwybr yr Arfordir a Hawliau Tramwy Cyhoeddus	JAC	2023-25
		2. Gwirfoddolwyr AHNE i helpu Uned Llwybr yr Arfordir i wella'r rhwydwaith llwybrau arfordirol a'i gynnal a'i gadw	Uned AHNE	Uned Llwybr yr Arfordir	Parhaus
		3. Adolygu, ail-fuddsoddi ac ail-leoli offer monitro data yn yr AHNE. Casglu a dadansoddi'n chwarterol a'i ddsbarthu i bartneriaid perthnasol.	Uned AHNE	Unedau Llwybr yr Arfordir / Hawliau Tramwy Cyhoeddus	2023-24
		4. Cynhyrchu strategaeth rhostir a chynllun gweithredu i alluogi cadwraeth a gwella rhostir yr iseldir / tir comin at ddibenion mynediad a chadwraeth.	Uned AHNE	JAC Unedau Llwybr yr Arfordir / Hawliau Tramwy Cyhoeddus	2023-24
UE 5.1- 5.4	Dealltwriaeth a Dysgu Gydol Oes	1. Uned AHNE a Phartneriaid i ddarparu rhaglen flynyddol o weithgareddau a digwyddiadau addysgol	Uned AHNE	Ysgolion	Wythnosol – Misol

THEMA: Cefnogi a datblygu cyfleoedd i fwynhau a deall yr AHNE

NOD: Mae pobl yn deall ac yn cefnogi prif bwrpas yr AHNE. Maen nhw'n cael cyfleoedd i brofi a gwerthfawrogi'r rhinweddau a'r nodweddion arbennig mewn ffordd sensitif a chynaliadwy a chyfrannu'n gadarnhaol at y gwaith o'i rheoli heddiw ac i'r dyfodol

Tudalen 124	Mae'r gymuned gyfan yn ymwybodol o fanteision dynodiad AHNE drwy hyrwyddo rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE a'i hanghenion rheoli yn rheolaidd.	<ol style="list-style-type: none"> Uned AHNE i barhau i gefnogi a chymryd rhan yng ngwaith Dysgu yn yr Awyr Agored Cymru ar Ynys Môn Codi ymwybyddiaeth o'r adnoddau addysg sydd ar gael gan yr AHNE a defnyddio Parc Gwledig Morglawdd fel canolfan ar gyfer gweithgareddau a digwyddiadau ysgolion sy'n gysylltiedig â'r cwricwlwm newydd. 	<p>Cyngor Sir Ynys Môn</p> <p>Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE</p>	<p>Ysgolion JAC</p>	<p>Chwemisol</p> <p>Wythnosol – Misol</p>
	UE 6.1	Dehongli a Gwybodaeth Mae ystyr nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE yn cael eu datgelu drwy ddehongliad effeithiol.	<ol style="list-style-type: none"> Gweithio gydag Uned Twristiaeth CSYM i adolygu ac adrodd ar yr holl ddehongliad awyr agored yn yr AHNE i werthuso cyflwr, perthnasedd, lleoliad, cydymffurfiaeth ac ati (gan gynnwys technoleg ddigidol fel rhan o'r adolygiad) Datblygu cynllun dehongli a gwybodaeth ar gyfer yr AHNE sy'n gysylltiedig ag argymhellion yr adolygiad uchod. Paratoi rhaglen blwyddyn o ddigwyddiadau a gweithgareddau i ddathlu 60 mlynedd ers dynodi AHNE Ynys Môn (1966-2026) 	<p>Uned Twristiaeth Uned AHNE</p> <p>Uned Twristiaeth Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn</p>	<p>DAP JAC</p> <p>DAP JAC</p> <p>JAC CNC LIC</p>

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

Cyf. Polisi	Amcan	Camau gweithredu i gyflawni'r amcan hwn	Arweinydd	Partneriaeth/ Cydwethredu	Amserlen
LWL 1.1- 1.6 Tudalen 125	Rheoli Tir Mae rheolwyr tir yn diogelu gweithgareddau defnydd tir cynaliadwy sy'n cefnogi rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE ac yn cyfrannu at yr economi leol drwy ddarparu cynnyrch a gwasanaethau.	1. Dylanwadu ar y Cynllun Ffermio Cynaliadwy a'i hyrwyddo (cynllun amaeth-amgylcheddol newydd Llywodraeth Cymru)	Undebau Ffermio	Uned AHNE LIC JAC	2023-25
		2. Cefnogi a hyrwyddo cadwyni cyflenwi bwyd lleol a chynhyrchwyr bwyd lleol sy'n cyd-fynd â gwarchod a gwella rhinweddau arbennig yr AHNE	Undebau Ffermio	Menter Môn Uned AHNE	Parhaus
		3. Datblygu cynlluniau plannu coed / coetiroedd sy'n gymesur ag argaeledd ac addasrwydd tir	Uned AHNE	JAC Tirfeddianwyr / Rheolwyr tir	Blynyddol
		4. Datblygu Meithrinfa Goed CSYM i gyflenwi coed ar gyfer cynlluniau plannu [ffermdir, cymunedau a thirlunio datblygiadau masnachol]	Uned AHNE	Gwirfoddolwyr	2023-24
		5. Parhau â Phrosiect Afonydd Ynys Môn (Afon Wygyr) i wella ansawdd dŵr [dyfroedd afonydd ac ymdrochi] gwella mynediad i'r cyhoedd, plannu coed a chynyddu bioamrywiaeth	Uned AHNE	NWRT LIC Tirfeddianwyr / Rheolwyr Tir	2022-25
		6. Hyrwyddo a gweinyddu cyllid Tirweddau Cynaliadwy, Mannau Cynaliadwy Llywodraeth Cymru ar gyfer prosiectau datgarboneiddio ac adfer byd natur	Uned AHNE	JAC Tirfeddianwyr / Rheolwyr Tir LIC	2022-25

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

Tudalen 126	<p>LWL 2.1- 2.3</p> <p><u>Cymunedau Hyfyw</u> Mae diwylliant lleol a gwasanaethau, cynnyrch a gweithgareddau gwledig yn cael eu cynnal, gan sicrhau cartrefi fforddiadwy i bobl leol a chefnogaeth i'r Gymraeg. Ail gartrefi, a'u heffaith ar ddiwylliant, cymuned ac iaith. Nodyn – cyngor gan Gyngor Sir Ynys Môn / mewnol yn ofynnol ar sut i gynnwys ail gartrefi fel rhan o amcanion, polisiau a chamau gweithredu</p>	<p>1. Gwella'r ddeialog gydag adrannau mewnol Cyngor Sir Ynys Môn sy'n berthnasol i dai fforddiadwy yn yr AHNE yn ogystal ag asiantaethau allanol</p>	Cyngor Sir Ynys Môn	Uned AHNE	2023-24
		<p>2. Cefnogi ac alinio â Chynllun Adfywio Economaidd Gogledd Ynys Môn</p>	Datblygiad Economaidd CSYM	Rheoli Cyrchfannau Cymuned Leol	2023-25
		<p>3. Hyrwyddo a chychwyn cyfleoedd gwirfoddoli drwy Grŵp Gwirfoddoli'r AHNE gyda grwpiau cymunedol perthnasol ac asiantaethau cyflogi.</p>	Uned AHNE	Cyngor Sir Ynys Môn JAC DWP	2023-27
<p>LWL 3.1- 3.3</p> <p><u>Cyfranogiad y Gymuned</u> Mae cymunedau'r AHNE yn cael eu cynnwys drwy ymgynghori a grymuso ystyrion i wella cyfranogiad,</p>	<p>1. Wardeniaid Cymunedol AHNE yr Uned AHNE i gynnal a hyrwyddo cysylltiadau â chymunedau i ddatblygu prosiectau a mentrau.</p> <p>2. Wardeniaid Cymunedol AHNE yr Uned AHNE i fynd ati'n frwd i annog pobl i ymaelodi â Grŵp Gwirfoddoli'r AHNE.</p>	Uned AHNE	Cymunedau	Wythnosol – Misol	
		Uned AHNE	Cymunedau	Misol	
		Uned AHNE	JAC	Wythnosol – Misol	

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

Tudalen 127	cynhwysiant, ffyrdd egniol o fyw ac i ymfalchïo yn eu cymuned yn yr AHNE.	<p>3. Yr Uned AHNE i ddarparu a gweithredu rhaglen flynyddol o ddigwyddiadau a gweithgareddau.</p> <p>4. Yr Uned AHNE i feithrin cysylltiadau agosach ag Adrannau perthnasol CSYM, Medrwn Môn a Menter Môn i gyflawni amcanion a mentrau cymunedol allweddol.</p> <p>5. Hyrwyddo a gweinyddu Tirweddau Cynaliadwy, Mannau Cynaliadwy Llywodraeth Cymru a'r Gronfa Datblygu Cynaliadwy.</p>	<p>Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE</p>	<p>Darparwyr digwyddiadau</p> <p>Cyngor Sir Ynys Môn Medrwn Môn Menter Môn</p> <p>JAC Cymunedau</p>	<p>2023-24 / Ar y gweill</p> <p>2022-25</p>
	<p>LWL 4.1- 4.3</p> <p>Busnes Mae busnesau yn yr AHNE yn cyfrannu'n gadarnhaol at economi wledig iach sy'n darparu cyfleoedd cyflogaeth i bobl sy'n byw ar Ynys Môn.</p>	<p>1. Cydweithio â nifer o bartneriaid i alluogi arferion gweithio mwy effeithiol, effeithlon a chynaliadwy</p> <p>2. Cefnogi a hyrwyddo cadwyni cyflenwi bwyd lleol a chynhyrchwyr bwyd lleol sy'n cyd-fynd â gwarchod a gwella rhinweddau arbennig yr AHNE</p> <p>3. Hyrwyddo Cronfa Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru fel catalydd ar gyfer cyllido prosiectau ar y cyd</p>	<p>Datblygiad Economaidd CSYM</p> <p>Menter Môn</p> <p>Uned AHNE</p>	<p>Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE Cyflenwyr</p> <p>Busnesau</p>	<p>Parhaus</p> <p>Parhaus</p> <p>2022-25</p>

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

LWL 5.1- 5.4	Cynaliadwyedd Mae cyfran uwch o boblogaeth breswyl yr AHNE yn mabwysiadu ffyrdd cynaliadwy o fyw.	1. Yr Uned AHNE i barhau i fabwysiadu a gweithredu egwyddorion ac arferion gweithio cynaliadwy	Uned AHNE	Cyngor Sir Ynys Môn	Parhaus
		2. Nodi elfennau tirlun/morlun pwysig ac archwilio'r cysylltiadau rhwng rhinweddau arbennig yr AHNE a'r dull rheoli ar lefel yr ecosystem	Uned AHNE	JAC CNC Prifysgol Bangor	2023-24/ Ar y gweill
		3. Nodi'r defnydd presennol a'r defnydd yn y dyfodol o adnoddau naturiol yr AHNE ac archwilio'r cysylltiadau â'r dull rheoli ar lefel yr ecosystem	Uned AHNE	JAC CNC Prifysgol Bangor	2023-24/ Ar y gweill
		4. Cefnogi egwyddorion a strategaethau Rheoli Gwastraff Llywodraeth Cymru a CSYM	Rheoli Gwastraff Cyngor Sir Ynys Môn	Uned AHNE	Parhaus
		5. Hyrwyddo Cronfa Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru fel catalydd ar gyfer cyllido prosiectau ar y cyd	Uned AHNE	Cymunedau Busnesau	Parhaus
LWL 6.1- 6.4	Trafnidiaeth Mae asiantaethau trafndiaeth cenedlaethol a lleol wedi rhoi polisiau, canllawiau a phenderfyniadau ar waith i warchod a gwella	1. Sicrhau bod yr Uned AHNE yn cael cyfle i gyfrannu at unrhyw gynlluniau a rhaglenni trafndiaeth	Uned Drafndiaeth Cyngor Sir Ynys Môn	Uned AHNE	Parhaus
		2. Sicrhau bod strategaethau trafndiaeth a hawliau tramwyo cyhoeddus yn cefnogi amcanion a pholisiau Cynllun Rheoli'r AHNE	Unedau Trafnidiaeth a	Uned AHNE	Parhaus

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

	rhinweddau arbennig yr AHNE, cynnal nodweddion unigryw lleol, darparu gwasanaethau a chefnogi economi wledig fywiog.	3. Cynhyrchu a chyhoeddi Canllawiau Cynllunio Atodol perthnasol ar gyfer Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol i gefnogi'r Cynllun Rheoli AHNE a'r Cynllun Datblygu Lleol.	Hawliau Tramwy Cyhoeddus Uned Polisi Cynllunio Uned Drafnidiaeth	Uned AHNE	2024-25
LWL 1- 7.2 Tudalen 129	Gweithio Mewn Partneriaeth Bydd JAC yn chwilio'n barhaus am gyfleoedd i hyrwyddo cydweithio gyda rhanddeiliaid a rhyngddynt er mwyn sicrhau dibenion dynodi a sicrhau'r cyllid gorau posibl.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ymestyn contractau 2 o Wardiniaid Cymunedol yr AHNE a Swyddog Prosiect Cynorthwyol yr AHNE er mwyn gallu rhoi Cynllun Gweithredu Cynllun Rheoli'r AHNE ar waith yn effeithiol 2. Adolygu a chryfhau rôl JAC, gan gynnwys llywodraethu a hyfforddi 3. Chwilio am adnoddau newydd ac ychwanegol i weithredu Cynllun Gweithredu Cynllun Rheoli'r AHNE 4. Trefnu 4 cyfarfod JAC bob blwyddyn [ac 1 o'r rhain yn ymweliad â'r safle/prosiect]. 5. Mynychu a chyfrannu at Bartneriaeth Tirweddau Dynodedig Cenedlaethol Cymru (NDLWP) 	<p>Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn</p> <p>Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn</p> <p>Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE</p>	<p>LIC</p> <p>JAC</p> <p>LIC CNC</p> <p>JAC</p> <p>NDLWP LIC CNC</p> <p>NAAONB</p>	<p>2024</p> <p>2023-24</p> <p>Parhaus</p> <p>Yn chwarterol</p> <p>Yn chwarterol</p>

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

Tudalen 130		6. Parhau i fod yn aelodau, cymryd rhan a chyfrannu at NAAONB ac Europarc: mynychu cyfarfodydd, seminarau, gweithdai, digwyddiadau hyfforddi a chynadleddau pan fo hynny'n briodol	Uned AHNE		Parhaus
-------------	--	--	-----------	--	---------

NOD: Mae'r gymuned gyfan wedi derbyn pwysigrwydd gwarchod y byd naturiol a bywyd gwyllt ac mae'n ceisio sy'n diogelu rhinweddau arbennig amgylchedd yr AHNE. Mae safleoedd bywyd gwyllt dynodedig yn cael eu ffurfio rhan o fatrics cynyddol gyfoethog o gefn gwlad sy'n ystyriol o fywyd gwyllt. Bydd achosion o lygredd pŵer AHNE yn cael eu lleihau.

Cyf. Polisi	Amcan	Camau gweithredu i gyflawni'r amcan hwn
<p>NE 1.1- 1.5</p>	<p><u>Gwarchod Cynefinoedd a Rhywogaethau</u> Mae'r arfordir a chefn gwlad yn cael eu rheoli'n sensitif i gynnal amrywiaeth cynefinoedd a rhywogaethau mewn cyflwr ffafriol ac i wella cysylltedd rhwng safleoedd.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yr Uned AHNE i gynorthwyo a chyfrannu at flaenoriaethau'r Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol ar gyfer Ynys Môn a chamau gweithredu yng Nghynllun Bioamrywiaeth Corfforaethol CSYM 2. Bydd yr Uned AHNE yn cydweithio'n agosach ag Uned Cynllunio, Adeiladu a'r Amgylchedd Naturiol Cyngor Sir Ynys Môn i rannu adnoddau, cyfnewid gwybodaeth a pharatoi ceisiadau am gyllid ar y cyd. 3. Yr Uned AHNE yn cydweithio â Phartneriaid i arwain a gweinyddu rhaglenni cyllid Llywodraeth Cymru a Cyfoeth Naturiol Cymru ar weundir, dolydd blodau gwyllt, lleiniau ymyl ffordd / cadwraeth a rheoli cylchfannau. 4. Yr Uned AHNE i arwain a chydlynu Partneriaeth Jac y Neidiwr a'i hehangu i Bartneriaeth Rhywogaethau Estron Goresgynnol [INNS] 5. Drwy'r Gronfa Datblygu Cynaliadwy, cytuno ar Gytundeb Lefel Gwasanaeth rhwng Cyngor Sir Ynys Môn a Cofnod
<p>NE 2.1- 2.3</p>	<p><u>Pridd, Aer a Dŵr</u> Mae ansawdd y pridd, yr aer a'r dŵr – dŵr croyw a dŵr môr – yn cael ei fonitro'n rheolaidd i gynnal safonau sy'n rhagori ar safonau'r DU ac Ewrop.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Casglu data perthnasol y gellir ei ymgorffori a'i ddiweddarau yn Adroddiad Cyflwr yr AHNE a helpu i bennu'r gwerthoedd sy'n gysylltiedig â'r dull rheol ar lefel yr ecosystem 2. Cefnogi gwaith CSYM ac asiantaethau i fonitro ac adrodd ar ansawdd pridd, aer a dŵr 3. Gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Undebau Ffermio i gasglu data perthnasol a deall y cysylltiadau â'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr yn well

NOD: Mae'r gymuned gyfan wedi derbyn pwysigrwydd gwarchod y byd naturiol a bywyd gwyllt ac mae'n ceisio sy'n diogelu rhinweddau arbennig amgylchedd yr AHNE. Mae safleoedd bywyd gwyllt dynodedig yn cael eu ffurfio yn ffurfio rhan o fatrics cynyddol gyfoethog o gefn gwlad sy'n ystyriol o fywyd gwyllt. Bydd achosion o lygredd pwy AHNE yn cael eu lleihau.

<p>NE 3.1- 3.3</p>	<p><u>Ardaloedd Dynodedig a Safleoedd Pwysig Eraill</u> Mae safleoedd bywyd gwyllt statudol ac anstatudol yn cael eu rheoli am eu gwerth o ran bioamrywiaeth, estheteg ac amwynder.</p>	<p>1. Gweithio gyda JAC a phartneriaid i ganfod meysydd addas ar gyfer cydweithio, ceisiadau am gyllid ar y cyd a chyfleoedd gwirfoddoli</p>
--------------------------------------	--	--

DRAFF

Cyngor Sir Ynys Môn	
Adroddiad i:	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad:	25 Ebrill 2023
Pwnc:	Cynllun Rheoli Cyrchfan Drafft 2023-2028
Aelod Portffolio:	Y Cynghorydd Neville Evans (Hamdden, Twristiaeth a Morwrol)
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Christian Branch Pennaeth Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaid
Awdur yr Adroddiad:	Andy Godber Rheolwr Economi Ymwelwyr ac Ardaloedd Arfordirol
Ffôn:	
E-bost	andygodber@ynysmon.llyw.cymru
Aelodau Lleol:	Mae'n berthnasol i bob Aelod Lleol

A –Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau:

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith gymeradwyo a chefnogi'r Cynllun Rheoli Cyrchfan drafft (2023-2028) er mwyn ymgynghori arno gyda rhanddeiliaid allweddol.

Mae'r Cynllun Rheoli Cyrchfan (CRhC) drafft yn nodi dyheadau'r Cyngor o ran rheoli cyrchfan yn ystod y pum mlynedd nesaf ac mae'n ystyried strategaethau lleol a chenedlaethol, gan gynnwys y Cynllun y Cyngor drafft newydd.

Mae'r Cynllun yn nodi'r egwyddorion a'r gweithredoedd fydd yn esgor ar fuddiannau economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol a bydd yn sicrhau fod rhinweddau arbennig a chymunedau'r Ynys yn ganolog i'r cynnig twristiaeth, ond ni fydd effaith niweidiol arnynt o ganlyniad i hynny.

Mae'r economi ymwelwyr yn parhau i fod yn holl bwysig a bydd y broses ymgynghori'n cadarnhau cefnogaeth rhanddeiliaid i'r ymagwedd hon.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?

Mae'r Cynllun hwn yn disodli'r fersiwn flaenorol ar gyfer y cyfnod 2015-2020. Bu oedi wrth baratoi'r Cynllun newydd oherwydd y pandemig Covid ac mae'r cynllun yn ystyried effeithiau'r pandemig.

Mae'n ofynnol cynnal ymgynghoriad i lywio'r gwaith o baratoi'r Cynllun.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Gofynnir am benderfyniad gan y Pwyllgor Gwaith gan fod angen cymeradwyaeth er mwyn i'r Cynllun ddod yn ddogfen gyhoeddus ac i ymgynghori arno.

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Mae'r CRhC wedi'i alinio'n llawn â'r Cynllun y Cyngor newydd ac mae'r egwyddor cyffredinol allweddol o sicrhau datblygu economaidd cynaliadwy yn greiddiol iddo. Yn ogystal, bydd yn sicrhau ein bod, erbyn 2028, wedi:

- manteisio ar fuddsoddiad ychwanegol er budd yr economi leol
- tyfu a hyrwyddo'r economi ymwelwyr mewn ffordd barchus a chynaliadwy i sicrhau buddiannau ar gyfer ein cymunedau ac ymwelwyr

Mae'r economi ymwelwyr yn elfen sylfaenol o safbwynt datblygu economaidd cynaliadwy Ynys Môn ac mae'r strategaeth yn amlygu'r ymrwymiad i wella hyn ymhellach. Fodd bynnag, daeth yn gynyddol amlwg yn ystod y tair blynedd diwethaf y gall twristiaeth dilyffethair gael effaith niweidiol ar bobl a rhinweddau unigryw sy'n cysylltu'r Ynys mor agos â gweithgareddau twristiaeth ac yn gyrru'r mwyafrif helaeth ohonynt.

Bydd y Cynllun yn unioni'r anghydbwysedd hwn ac yn sicrhau, trwy grŵp newydd fydd yn cynnwys nifer o sefydliadau/diddordebau, fod buddiannau cynnig bywiog ac amrywiol yn gallu gwella rhinweddau allweddol yn gysylltiedig ag iaith, diwylliant, yr amgylchedd a threftadaeth.

Mae ymdrechion i wella isadeiledd, megis darpariaeth meysydd parcio, toiledau a mynediad, yn rhan allweddol o'r strategaeth, a thrwy sicrhau fod y blociau adeiladu hanfodol hyn mewn lle, bydd gennym fwy o gyfleoedd i ryddhau posibiliadau cynigion twristiaeth cynaliadwy gwell a fydd yn arwain at fuddiannau economaidd, cymdeithasol, iechyd a llesiant i ymwelwyr a phobl Ynys Môn.

Daw'r Cynllun â holl gyfrifoldebau a blaenoriaethau Cyrchfan ynghyd a bydd hefyd yn gweithredu fel templed ar gyfer dull mwy cydweithredol a holistaidd o reoli cyrchfan yn y dyfodol.

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Mae gan y Swyddogaeth Cyrchfan gyllideb i baratoi'r Cynllun a'i roi ar waith. Fodd bynnag, edrychir ar gyfleoedd cyllido allanol eraill i wneud y mwyaf o gyflawni'r Cynllun a'i effaith.

Dd – Aseu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Twristiaeth yw'r sector economaidd mwyaf o hyd. Mae'r Cynllun yn ceisio gwneud y mwyaf o'r buddiannau a lliniaru'r effeithiau er mwyn gwireddu buddiannau economaidd-gymdeithasol ystyriol ar gyfer yr Ynys
2	A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?-	Y nod yw buddsoddi mewn isadeiledd twristiaeth i wella ansawdd, cryfhau gwytnwch a lleihau'r baich ariannol ar y Cyngor o ran isadeiledd y mae angen buddsoddi ynddo. Mae'n Gynllun cydgysylltiedig i nodi a blaenoriaethu gweithgareddau yn y dyfodol.
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn, os felly, rhowch wybod gyda phwy:	Cydweithio mewnol ac ar draws Gwasanaethau i ddatblygu'r Cynllun drafft, a chydweithio ar yr argymhellion. Bydd y penderfyniad hwn yn gweithredu fel rhagflaenydd ar gyfer ymgysylltu'n ffurfiol â rhanddeiliaid.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad hwn yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut:-	Bydd yr ymgynghoriad ffurfiol yn cynnig cyfle i ddinasyddion fireinio'r Cynllun.
5	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Mae'r Cynllun yn ceisio darparu cynnig sy'n cynnig buddiannau i gymdeithas gyfan.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei gael ar y rhai hynny sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Mae'r Cynllun yn ceisio gwella llesiant economaidd pobl Ynys Môn a sicrhau cyfleoedd cyflogaeth newydd trwy dwristiaeth gynaliadwy.
7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Mae dathlu iaith Gymraeg a diwylliant Cymreig yr Ynys yn rhan allweddol o'r Cynllun.

E – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) (gorfodol)	
2	Cyllid / Swyddog Adran 151 (gorfodol)	
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	
4	Adnoddau Dynol (AD)	
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	
7	Caffael	
8	Sgriwtini	
9	Aelodau Lleol	

F - Atodiadau
Cynllun Rheoli Cyrchfan Drafft 2023-2028

Ff – Papurau cefndir (cysylltwch ag Awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

www.ynysmon.llyw.cymru
www.anglesey.gov.wales

DRAFFT
Cynllun Rheoli Cyrchfan
Ynys Môn
2023 -2028

Cynnwys

- Gosod y cyd-destun
- Gweledigaeth ar gyfer Ynys Môn 2023-2028
- Beth yw Rheoli Cyrchfan?
- Pam Rheoli Cyrchfan?
- Gwerth economi ymwelwyr Ynys Môn
- Yr heriau a'r cyfleoedd i economi ymwelwyr Ynys Môn
- Dull strategol
- Egwyddorion a Blaenoriaethau ar gyfer 2023-2028
- Cynllun gweithredu lefel uchel
- Camau nesaf

1. Gosod y cyd-destun

Mae'r Cyrchfan ac economi ymwelwyr yn hanfodol i ffyniant a'r cynnig unigryw sydd gan Ynys Môn.

Mae'r arfordir garw yn gartref i rai o gynefinoedd pwysicaf gorllewin Ewrop gan gynnwys rhostir yr iseldir, glaswelltiroedd twyni a glaswelltir morwrol, ac mae rhywogaethau prin o fflora a ffawna yn dibynnu ar iechyd y cynefinoedd hyn. I'r tir o'r arfordir, mae ffeniau a llynnoedd yn darparu cynefinoedd pwysig a warchodir yn rhyngwladol i rai o rywogaethau sydd fwyaf dan fygythiad yn Ewrop.

Yn un mor bwysig yw diwylliant a threftadaeth unigryw Môn yn oirhain perthynas pobl â lle o'r cyfnod cynhanesyddol, anterth ddiwydiannol trylwyr Môn i'r bywiogrwydd diwylliannol a welwn yn ein cymunedau heddiw

Rydym wedi ein bendithio ag amgylchedd amrywiol sy'n cyd-fynd â chwmpas amrywiol y cynigion i dwristiaeth a phrofiadau ymwelwyr. Ynys Môn yw'r sir sy'n dibynnu fwyaf ar y diwydiant hwn yn y DU, gan gynhyrchu mwy na £360m y flwyddyn yn yr economi leol, ac yn gymorth uniongyrchol i ~3,698 o swyddi. Felly, mae'n hynod o bwysig bod y cynllun hwn yn cynorthwyo a darparu buddion ystyrlon i bobl a chymunedau sydd mor ddibynnol ar y sector hwn.

Fodd bynnag, mae yna fregusrwydd sylfaenol i economi Ynys Môn, wedi'i nodweddu gan lefelau uchel o ymfudo ymysg pobl ifanc, yn ogystal â diweithdra ag amddifadedd cymdeithasol. Un o'r prif anawsterau sy'n wynebu economïau ymylol fel Ynys Môn yw'r gallu i greu gwaith newydd. Twristiaeth yw un o'r sectorau sy'n gallu, ac wedi, cyfrannu at ffyniant lleol ac ansawdd bywyd ar Ynys Môn.

Mae'r bregusrwydd hwn yn cael ei adlewyrchu yn yr amgylchedd naturiol, gyda chynefinoedd a rhywogaethau'n dod yn fwy toredig a dan hyd yn oed fwy o fygythiad. Gall twristiaeth chwarae rhan arwyddocaol yn amlygu pwysigrwydd amgylchedd naturiol Ynys Môn, ac felly'n cynorthwyo'r 'argyfwng byd natur' yn ogystal â dod a buddion iechyd a llesiant.

Fodd bynnag, gall economi ymwelwyr gael effaith negyddol hefyd. Gall y cynnydd parhaus yn nifer yr ymwelwyr greu pwysau nad oes croeso iddo ar y gymuned leol.

O ganlyniad, ni ellir gadael i dwristiaeth dyfu heb ei reoli; mae'n rhaid iddo gael ei reoli mewn modd cynaliadwy, i wneud y gorau o'r buddion ffyniant hirdymor a lliniaru effaith negyddol posibl.

Drwy ddull cydweithredol, mae gan Ynys Môn y cyfle i weithredu nawr drwy weithredoedd a chynllunio ymlaen llaw clir. Mae angen cyfoethogi'r cynnig presennol drwy sicrhau bod yna anghenion sylfaenol megis seilwaith priffyrdd, mynediad cyhoeddus gwell, cyfleusterau cyhoeddus a darpariaeth gwybodaeth yn addas, a gwydn rhag pwysau megis newid hinsawdd.

Wrth sicrhau'r angen sylfaenol hwn, mae gennym gyfle i gynigion presennol gael eu cryfhau, gan deimlo'n ddiogel o wybod bod y profiad yn cael ei gyfoethogi ymhellach gan groeso Ynys Môn sydd eisoes yn gonglfaen i'r cynnig ymwelwyr.

O'r safle hwn sydd wedi ei gryfhau bydd cyfleoedd newydd yn codi, ac ar y cyd â phartneriaid a chymunedau, gallwn ddatblygu'r cynnig yn seiliedig ar briodweddau unigryw Ynys Môn mewn modd cynaliadwy.

Ar gyfer pwy mae'r cynllun?

68,900
Trigolion

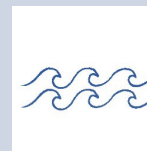
56%
Siarad Cymraeg

3,698
Gweithwyr
mewn twristiaeth

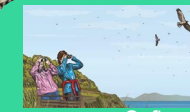
5.2 miliwn
ymwelwyr

50Km
Arfordir
Trefnadaeth

1
UNESCO
Soparc byd-eang

32
SSSI's
Safleoedd o Ddiddordeb
Gwyddonol Arbennig

221 KM Sgwâr
Maint ein
AHNE

75
Henebion
Rhestredig

2nd Busiest
Port in the UK
And Wales busiest
cruise port

35,843
Gwelyau

125 Milltir
Lwybr yr Arfordir

2. Gweledigaeth ar gyfer Ynys Môn 2023-2028

Mae Ynys Môn yn lle arbennig o unigryw, gyda hanes, diwylliant a threftadaeth doreithiog, ynghyd â thirweddau sydd heb eu difetha ac ag amrywiaeth ecolegol.

Rydym yn awyddus i gael economi ymwelwyr sy'n empathetig i ymdeimlad o le'r Ynys, ac sydd o fudd i'r bobl, yr amgylchedd, y diwylliant, y dreftadaeth a'r iaith, ac sy'n parhau i chwarae rhan hanfodol yn sefydlogrwydd economaidd yr ynys.

Mae'r cynllun hwn yn awyddus i gyfoethogi'r ysbryd o gydweithio a ffordd holistig o feddwl i ddatblygu cynnig sy'n gwella'r gwerthoedd allweddol hyn, a darparu buddion economaidd a chymdeithasol i'r cymunedau lleol.

3. Beth yw Rheoli Cyrchfan?

Mae rheoli cyrchfan yn ymwneud â 'rheoli'r cyrchfan ar ei ffurf ehangaf er budd pawb'.

- Mae hwn yn gysyniad seiliedig ar le, sy'n ymwneud â'r holl amgylchedd lle mae ymwelwyr, pobl leol a thwristiaeth yn rhwydweithio.
- Mae'n canolbwyntio ar yr elfennau sy'n denu ymwelwyr, yn ogystal â'r seilwaith a'r gwasanaethau sy'n cynorthwyo eu hymweliad. Mae'r term 'ymwelwyr' yn berthnasol i'r rhai sy'n treulio'u gwyliau yn yr ardal fel twristiaid, ond mae hefyd yn cynnwys pobl leol sy'n ymweld â'r ardal am ddiwrnod neu lai.
- Nid yw rheoli cyrchfan felly'n cynnwys twristiaid yn unig, ond effaith ehangach pobl, yn cynnwys pobl leol ac ymwelwyr cyfagos, sy'n defnyddio gwasanaethau, seilwaith ac yn mwynhau asedau lleol. Mae'n ymestyn i bob agwedd o'r economi ac yn gofyn am gydweithio i'w gynnal yn effeithiol a chynaliadwy.
- Mae'n ymwneud â rheoli gweithredol, ariannol a ffisegol cyrchfan, yn ogystal â'i gynllunio, datblygu a marchnata.

4. Pam Rheoli Cyrchfan?

Mae yna sawl ffactor yn ysgogi'r angen i ddiweddarau cynllun rheoli cyrchfan Ynys Môn i'w wneud yn barod i weithio gyda heriau a chyfleoedd 2023 a thu hwnt.

Mae'r economi ymwelwyr, a'r cyd-destun gwleidyddol, economaidd ac amgylcheddol ehangach yn wahanol iawn i'r hyn oedd yn 2015 pan gafodd y cynllun diwethaf ei ddrafftio.

Mae'r newidiadau hyn, ymysg eraill, yn cael eu dangos yn y graffig gyferbyn ac yn egluro'r angen am gynllun wedi ei ddiweddarau a model darparu.

Cyd-destun y Polisi

Mae angen y Cynllun Rheoli Dynodiad hwn i gydnabod y cyd-destun newid polisi ers y Cynllun Rheoli diwethaf yn 2016, yn cynnwys ond nid yn gyfyngedig i:

- Bolisiâu lleol, rhanbarthol a chenedlaethol allweddol (sy'n cael eu harchwilio ar y dudalen nesaf)
- Llai o gapasiti ar gyfer cymorth / darpariaeth gan Awdurdod Lleol
- Diogelu'r iaith Gymraeg
- Arian a Buddsoddiad Ffyniant Bro yng Nghaergybi
- Polisiâu a threthi ail gartrefi

Cynaliadwyedd a sero net

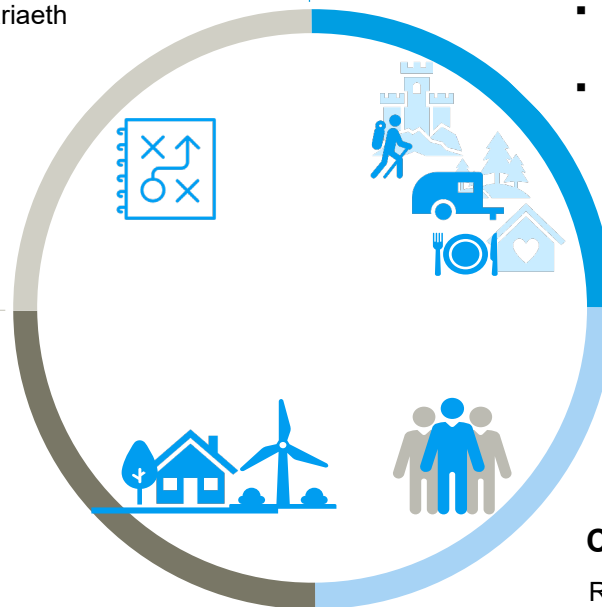
Mae risg ffisegol newid hinsawdd, ynghyd â phwysau cynyddol nifer yr ymwelwyr ar yr amgylchedd yn ysgogi'r angen i fabwysiadu arferion mwy amgylcheddol cynaliadwy a'r trawsnewid i sero net. Adlewyrchir hyn yn y canlynol:

- Cynllun CSYM Tuag at Sero Net 2022-2025
- Cynllun Bioamrywiaeth
- Yr angen am wytnwch a rheoli adnoddau naturiol

Economi ymwelwyr

Mae'r economi ymwelwyr wedi newid ers Cynllun Rheoli Dynodiad 2016-2020. Bydd yn rhaid i'r strategaeth hon ymateb i:

- Newid yn y proffil ymwelwyr: ymwelwyr dydd yn erbyn ymwelwyr sy'n aros dros nos
- Cynnydd mewn perchnogi ail gartrefi
- Twf mewn gosod eiddo tymor byr (Airbnb a VrBo)
- Trawsnewid digidol

Cyd-destun economaidd

Roedd pandemig Civid-19 yn amlygu'r angen i ymgorffori gwytnwch i reoli cyrchfan, gyda'r angen i fynd i'r afael â:

- Seilwaith a chapasiti: sut i gael y pethau sylfaenol yn gywir, sicrhau buddion ac osgoi unrhyw darfu ar bobl leol wrth ddarparu profiad ymwelwyr o ansawdd
- Bylchau mewn sgiliau a chyflogaeth yn y sector

5. Dull strategol

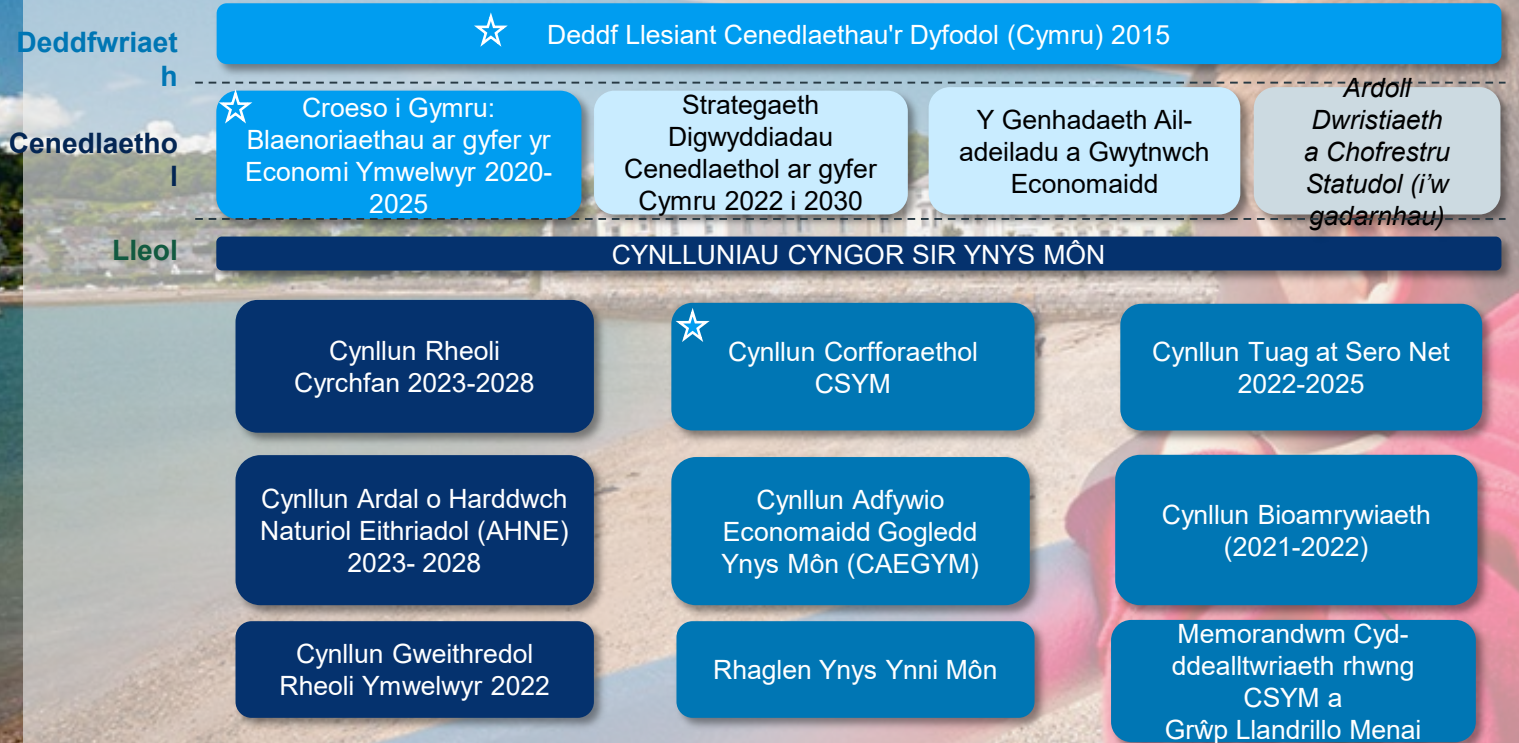
Nod y Cynllun Rheoli Cyrchfan hwn yw ystyried a chynorthwyo'r amcanon strategol ehangach a nodir yn y polisïau lleol, rhanbarthol a chenedlaethol yn y diagram gyferbyn. Mae cynlluniau a pholisïau allweddol wedi eu nodi â seren ac yn cynnwys:

★ **Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol Llywodraeth Cymru, 2015**
Agwedd allweddol o gynnig ymwelwyr Ynys Môn yw amlygu'r diwylliant a'r iaith ffyniannus yng Nghymru, sy'n cysylltu'n uniongyrchol â dyheadau'r Ddeddf hon.

★ **Croeso i Gymru: Mae blaenoriaethau ar gyfer yr Economi Ymwelwyr, 2020-2025** yn annog y sector i gyfuno ffoecs lleol yn gyntaf yn dathlu diwylliant, sgiliau a busnesau cartref a chymunedau (Bro) gyda lefelau rhyngwladol o ansawdd ac uchelgeisiau (Byd). Mae hyn, ynghyd â blaenoriaethau allweddol Croeso Cymru yn cael eu hadlewyrchu yng Nghynllun Rheoli Cyrchfan Ynys Môn.

★ **Cynllun Corfforaethol CSYM (2023-2028)**
Mae twristiaeth yn rhan allweddol o Ynys Môn, felly mae angen i bolisïau a chynlluniau'r Ynys gynorthwyo'r seilwaith twristiaeth a busnesau presennol yn ogystal â hyrwyddo'r cyfleoedd i ddatblygu yn y dyfodol. Yn yr un modd, bydd angen i'r cynllun hwn alinio'n agos â'r nodau mae Cyngor Sir Ynys Môn yn ceisio eu cyflawni ar gyfer y gymuned leol.

Ar adeg paratoi'r cynllun hwn, nid oes eglurder ar weithredu'r ardoll dwristiaeth na chynllun cofrestru statudol. Os yw'n berthnasol, bydd y cynllun hwn yn cynorthwyo ein gwaith gyda Llywodraeth Cymru i weithredu'r cynllun yn llwyddiannus.

Mae'r graffig yn dangos enghreifftiau o bolisïau, cynlluniau a deddfwriaeth berthnasol i'r Cynllun Rheoli Cyrchfan - nid yw'n rhestr gynhwysfawr

6. Effaith economi ymwelwyr Ynys Môn

Effaith economaidd yn 2021:

 effaith economaidd
£342.87 miliwn

 3,698 o weithwyr llawn
amser (sectorau'n
ymwneud â thwristiaeth)

Gwelwyd cynnydd o 46.7%
yn yr effaith economaidd yn
2021 o gymharu â 2010

 Mae 90% o effaith
economaidd yn dod o 53% o
ymwelwyr (y rhai sy'n aros
dros nos). Mae ymwelwyr
sy'n aros yn cyfrannu llawer
mwy y pen yn nhermau
effaith economaidd

Mae economi ymwelwyr Ynys Môn yn darparu ffynhonnell sylweddol o incwm a chyflogaeth i'r Ynys. Mae'r cynllun hwn yn awyddus i ddatblygu ei gryfderau a chynorthwyo i ddatblygu cynaladwyedd

Niferoedd yr ymwelwyr yn 2021:

 1.48 miliwn o ymwelwyr,
91% o lefel cyn 2020

 5.28 miliwn
dyddiau ymwelwyr

 Mae 15% o ymwelwyr y flwyddyn
(dros 250,000) yn ymweld ym mis
Awst

Ffigyrau llety yn 2021:

 0.76 miliwn o ymwelwyr (cyfanswm o
50%) yn aros mewn llety wedi'i dalu
amdanu
Mae 97% o ymwelwyr gyda llety mewn llety
heb wasanaeth

 1,067
Rhestr osod tymor
(AirBnB aVrBo)
byr

 Cynnydd o 53%
mewn rhestrïadau
ers 2017*

7. Yr heriau a'r cyfleoedd i economi ymwelwyr Ynys Môn

Mae'r cynllun hwn yn ystyried yr heriau sy'n wynebu economi ymwelwyr Ynys Môn, yn ogystal â'r cyfleoedd cydweithio, arloesi a thwf cynaliadwy.

HERIAU:

- Mae'r **cyllid sydd ar gael** i'r awdurdod lleol wedi gostwng yn sylweddol rhwng cyfnod y Cynllun Rheoli Cyrchfan diwethaf, yn enwedig i ddigwyddiadau anstatudol (megis twristiaeth) ac mae'r proffil cyllido'n aml yn dymor byr, sy'n cyfyngu'r gallu am newid strategol
- Gordwristiaeth a chyfyngiadau **capasiti**
- **Cynhwysiant** - gall y newid i dechnolegau **digidol** eithrio peth demograffeg. Dylid ystyried proffil oed ac iaith
- **Breguster amgylcheddol** – mae newid hinsawdd a datblygiad yn bygwth cynefinoedd a rhywogaethau lleol yn gynyddol.
- **Canfyddiadau** o dwristiaeth - ychydig o gydnabyddiaeth sydd i gyfraniad twristiaeth i'r Ynys ymysg y gymuned ehangach; fel cyflogwr allweddol, eginwr entrepreneuriaid a chyfrannwr i gyflogaeth ehangach mewn manwerthu, cyllid, telegyfathrebu a Phorthladd Caergybi.
- **Proffil** ymwelwyr - roedd gostyngiad mwy mewn ymwelwyr oedd yn aros o'i gymharu ag ymwelwyr dydd yn 2021 o'i gymharu â 2019*. Roedd yna 47% o ymwelwyr dydd yn 2021, er gwaetha'r ffaith mai dim ond 10% o'r gwariant ydyw (mae'n cyfrannu at yr heriau ynghylch capasiti a seilwaith)
- Perchnogion **Ail gartrefi ac Airbnb** yn cynyddu
- Diffyg **sgiliau** mewn sectorau

Tudalen 145

CYFLEOEDD:

- Mae 'darganfyddwch beth sydd ar garreg eich drws' a 'meddylwch yn fyd-eang, **gweithredwch yn lleol**' wedi cael ei annog ymysg defnyddwyr ers tro, fodd bynnag, yn ystod pandemig covid-19 fe ddaeth hyn yn gysyniad mwy pendant
- **Dod yn gyrchfan gynaliadwy** – mae cwmpasu cynaladwyedd yn gyfle i Ynys Môn ddatblygu ei brand ymhellach, er enghraifft drwy hyrwyddo teithio mwy actif a chynaliadwy, cwmpasu'r diffyg adeiladau ffyrdd a dod y "ynys werdd"
- Mae'r economi ymwelwyr yn dod â niferoedd o **fuddion i'r gymuned leol**, ond mae yna gyfle i'r rhain gael eu datblygu ymhellach a'u cyfleu'n well.
- Mae **diwylliant, treftadaeth, a natur unigryw** yn cael ei danwerthu (hanes, yr iaith Gymraeg, Geo Park UNESCO, AHNE). Cyfle i wella ymwybyddiaeth o le drwy arwyddion a dathlu hunaniaeth leol a brand.
- **Twristiaeth Awyr Dywyll** Cynorthwyo a hyrwyddo buddion awyr dywyll ymhellach
- Trawsnewid **Digidol** a marchnata
- Strategaeth **Twristiaeth Bwyd**
- **Cynnydd mewn chwaraeon antur** a thwristiaeth llesiant
- **Cyfranogiad ysgol ac addysg** – cynyddu ymgysylltiad plant yn dysgu am eu lle
- **Cryfder a pherfformiad** y sector twristiaeth ar Ynys Môn: yn hanesyddol mae wedi perfformio'n well na chyfartaledd Cymru a Gogledd Cymru (dros y cyfnod 2006-2017)
- **Llwybr Arfordir Cymru** Buddsoddi yn y seilwaith, marchnata a datblygu llwybr yr arfordir

8. Egwyddorion a Blaenoriaethau ar gyfer 2023-2028

Tudalen 146

1. Cymunedau bywiog sy'n cael eu dathlu, eu parchu a'u diogelu

- Economi ymwelwyr lle mae'r cymunedau lleol yn teimlo perchnogaeth a'r grymuster i ysgogi ac adfywio'r model twristiaeth.
- Economi ymwelwyr sy'n ymgorffori a defnyddio cryfderau presennol ein hiaith a'n diwylliant yn gynaliadwy ac yn dod â'n treftadaeth i gynulleidfa ehangach.
Economi ymwelwyr lle mae'r diwylliant yn cael ei ymgorffori, ac wrth wraidd pob gweithgaredd a chynnyrch hyrwyddo

2. Cynnig gwell i ymwelwyr gyda chynaliadwyedd yn greiddiol iddo

- Economi ymwelwyr all ddatblygu'n gynaliadwy o amgylch cynnig o ansawdd uchel lle mae ymwelwyr yn gwerthfawrogi a pharchu diwylliant, treftadaeth ac amgylchedd Ynys Môn
- Economi ymwelwyr seiliedig ar weithgareddau a phrofiadau sy'n manteisio ar ddiwylliant, treftadaeth ac amgylchedd ond heb ei ddiraddio.
- Economi ymwelwyr lle mae seilwaith ymwelwyr o ansawdd a hawl i ddarpariaeth yn cynnig cyfleoedd hamdden cyfoethocach ac o ganlyniad, iechyd a llesiant gwell.

3. Amgylchedd naturiol sy'n cael ei barchu, ei ddeall, ei wella ac yn helpu i fynd i'r afael ag argyfyngau natur a hinsawdd

- Economi ymwelwyr lle mae'r amgylchedd naturiol yn cael ei ddeall a gwelliannau i gyfalaf naturiol yn dod â buddion yn nhermau llesiant i bawb.
- Economi ymwelwyr lle mae gweithgareddau mewn cytgod â'r amgylchedd naturiol, ac yn cyfoethogi'r cynnig a'r tir a môr lle maent yn cael eu cynnal.
- Economi ymwelwyr sy'n fwy 'parod ar gyfer newid hinsawdd' ac yn gynyddol garbon niwtral.
- Economi ymwelwyr lle mae defnyddwyr wedi eu grymuso i gyfrannu'n uniongyrchol i fynd i'r afael ag argyfwng hinsawdd a byd natur.

4. Cynnig ymwelwyr sy'n gwasanaethu i wella ein cymunedau, ac o ganlyniad mae buddion cymdeithasol a lles yn cael eu gweld

- Economi ymwelwyr lle mae ei seilwaith ac adnoddau'n cael eu cyfoethogi er budd y cymunedau lleol, ac sy'n addasu i liniaru effeithiau newid hinsawdd.
- Economi ymwelwyr lle mae pobl lleol yn cael cyfleoedd i fod wrth wraidd y cynnig, gan fanteisio ar swyddi sgiliau newydd a chadwyni cyflenwi lleol.
- Economi ymwelwyr gyda chynaliadwyedd yn greiddiol sy'n gallu datblygu mewn gwerth economaidd a chymdeithasol a darparu cyfleoedd iechyd a llesiant i bawb.

9. Cynllun Gweithredu Lefel Uchel

Cymunedau bywiog sy'n cael eu dathlu, eu parchu a'u diogelu

Pam mae hyn yn bwysig?

Nid oes dim yn ymgorffori'r ysbryd o le yn fwy na'i bobl, ei iaith a'i ddiwylliant.

Mae diwylliant a threftadaeth unigryw Ynys Môn yn allweddol i'w synnwyr o le, gan ei wneud yn gyrchfan gofiadwy. Hyn, ynghyd â'n hamgylchedd naturiol, yw sylfaen y cynnig ymwelwyr. Mae yna gyfle i gyfleu a dathlu hyn ymhellach.

Tudalen 148

Beth ydym am ei wneud?

- Byddwn yn darparu'r cynllun rheoli cyrchfan hwn mewn cydweithrediad agos â rhanddeiliaid cymunedol lleol i sicrhau eu bod yn teimlo wedi eu grymuso i ysgogi model twristiaeth adfywiol.
- Byddwn yn ymgorffori cryfderau presennol ein hiaith a'n diwylliant yn gynaliadwy ac yn dod â'n treftadaeth i gynulleidfa ehangach.
- Byddwn yn datblygu economi ymwelwyr lle mae'r diwylliant yn cael ei ymgorffori, ac wrth wraidd pob gweithgaredd a chynnyrch hyrwyddo.
- O wneud hynny, ein nod yw creu cyrchfan sy'n unigryw a dilys i'w fwynhau gan bobl Ynys Môn a chenedlaethau'r dyfodol.

Sut ydym am wneud hyn?

- Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid i hyrwyddo'r iaith Gymraeg a'n treftadaeth ddiwylliannol unigryw ar draws yr holl elfennau o'r cynnig ymwelwyr, gan sicrhau cynhwysiant a'r diwylliant.
- Byddwn yn ymgorffori a hyrwyddo'r iaith Gymraeg a'n treftadaeth ddiwylliannol unigryw ar draws holl elfennau'r cynnig ymwelwyr, gan sicrhau bod cynhwysiant a diwylliant rhan greiddiol.
- Byddwn yn parhau i ddatblygu'r buddsoddiad yn y Strategaeth Bwyd Môn, Llwybr Arfordir Cymru, twristiaeth Awyr Dywyll, chwaraeon antur a thwristiaeth llesiant a'u dathlu. Byddwn yn rheoli'r rhain gan ganolbwyntio ar dreftadaeth leol a chynladwyedd.

Cynnig gwell i ymwelwyr gyda chynaliadwyedd yn greiddiol iddo

Pam mae hyn yn bwysig?

Mae seilwaith ymwelwyr cynaliadwy drwy gydol y flwyddyn yn sicrhau bod ymwelwyr yn profi Ynys Môn ar ei gorau. Bydd cael y rhain yn iawn, gyda chroeso cymhwysol a synnwyr o fod yn amgylchedd naturiol unigryw, yn ysgogi i bobl aros yn hirach a dychwelyd.

Bydd sicrhau'r seilwaith a'r cynnig hwn yn diogelu a chyfoethogi'r amgylchedd ac yn allweddol i dwf economi'r ymwelwyr mewn modd cynaliadwy.

Tudalen 149

Beth ydym am ei wneud?

- Byddwn yn datblygu a hyrwyddo brand Ynys Môn a rennir ac ymrwymiad a rennir, gan ddatlu'r gymuned leol, yr iaith a'r dirwedd.
- Byddwn yn datblygu cynnig profiad ymwelwyr dynamig ac ysbrydoledig yn seiliedig ar fwyniant cynaliadwy o rinweddau unigryw Ynys Môn, gan ddechrau drwy gael y pethau sylfaenol yn gywir.
- Byddwn yn sicrhau bod cyfleusterau allweddol a seilwaith ymwelwyr o ansawdd uchel.
- Byddwn yn manteisio ar sefyllfa Caergybi fel porth i ymwelwyr rhyngwladol.
- Byddwn yn cryfhau cynnyrch gydol y flwyddyn ar Ynys Môn, gan ymestyn y tymor a datblygu nifer cynyddol o brofiadau ysgogol i ymwelwyr a thriolion eu mwynhau tu mewn a thu allan.

Sut ydym am wneud hyn?

- Byddwn yn gwella cyfleusterau ymwelwyr yn cynnwys meysydd parcio, toiledau, a manau gwefru cerbydau trydan, yn ogystal â rhwydwaith o lwybrau cerdded a beicio hygyrch o ansawdd.
- Byddwn yn ystyried ffyrdd gwell o gyfeirio at atyniadau, un ai drwy dechnoleg ddigidol neu wella arwyddion a dynodi llwybrau.
- Byddwn yn archwilio cyfleoedd i integreiddio ystyriaethau rheoli cyrchfan i bob penderfyniad cynllunio i sicrhau bod cludiant cyhoeddus, seilwaith a phrosiectau datblygu yn cynorthwyo'r economi ymwelwyr a phobl Ynys Môn
- Byddwn yn cydweithio i sicrhau bod ymwelwyr llongau mordeithio a rhai dros dro yn darparu buddion economaidd a chymdeithasol i'r Ynys yn y modd mwyaf cynaliadwy ac amgylcheddol bosibl.
- Ymgysylltu â phartneriaid i gasglu, cwestiynu a rhannu data ynghylch twristiaeth ar Ynys Môn, i ddeall effaith twristiaeth mewn gwahanol rannau o'r sir yn benodol.

Amgylchedd naturiol sy'n cael ei barchu, ei ddeall, ei wella ac yn helpu i fynd i'r afael ag argyfyngau natur a hinsawdd

Pam mae hyn yn bwysig?

Mae tirweddau, morluniau ac amgylchedd naturiol Ynys Môn yn amrywiol a dramatig, ond dan fygythiad nifer o ffactorau yn cynnwys newid hinsawdd, gordwristiaeth a chynigion twristiaid sy'n diraddio'r gwerthoedd arbennig hyn.

Ni ellir tanbrizio gwerth cyrchfan ddilys, gydlynol sy'n doreithiog o asedau naturiol. Mae byd natur yn elfen greiddiol yn hunaniaeth brand Ynys Môn, yn cysylltu ymwelwyr a phobl leol i'r lle, ei werthoedd a'i gymeriad. Gall hyn ysgogi buddion diwylliannol, cymdeithasol, economaidd a llesiant mesuradwy a dylid ei ddathlu a'i warchod.

Beth ydym am ei wneud?

- Byddwn yn ymgorffori egwyddorion rheoli cyrchfan cynaliadwy effeithiol ar draws pob un o'n meysydd gwaith, a sicrhau bod y cynnig yn cyfoethogi yn hytrach na diraddio'r amgylchedd naturiol.
- Byddwn yn defnyddio adnoddau diwylliannol a naturiol Ynys Môn i greu a hyrwyddo lle unigryw, arbennig, sy'n wahanol i gyrchfannau eraill.
- Byddwn yn gweithio â phartneriaid i gynllunio prosiectau sy'n canolbwyntio ar ddarparu tirwedd sy'n iachach, yn fwy ecolegol doreithiog a chysylltiol, ac yn gallu gweithredu fel catalydd ar gyfer cyfleoedd ymwelwyr newydd ac ailgysylltu rhwng pobl a byd natur.
- Byddwn yn sicrhau bod pwysigrwydd rheoli cyrchfan yn cael ei ddeall yn llawn ac y gallwn wneud ein heconomi ymwelwyr yn wydn i'r effeithiau hyn

Sut ydym am wneud hyn?

- Byddwn yn rheoli safleoedd sensitif a datblygu ymyriadau i'w gwarchod, eu cyfoethogi a'u cadw nhw.
- Drwy'r broses gynllunio, byddwn yn rheoli datblygiad a allai fygwth ansawdd amgylched yr arfordir, apêl yr Ynys i ymwelwyr, neu gael effaith unigol anghymesur ar fusnesau twristiaeth.
- Byddwn yn sicrhau bod pwysigrwydd rheoli cyrchfan yn cael ei ymgorffori yng Ngwaith yr AHNE a phartneriaid yr amgylchedd naturiol.
- Byddwn yn defnyddio ymchwil i arfarnu effaith posibl newidiadau a ragwelir i natur dymhorol y tywydd ar y cynnig ymwelwyr, a chynllunio i liniaru'r effeithiau hyn.
- Byddwn yn archwilio cyfleoedd i gysylltu rheoli cyrchfan gyda phrosiectau addasu arfordir/rheoli llifogydd naturiol.

Cynnig ymwelwyr sy'n gwasanaethu i wella ein cymunedau, ac o ganlyniad mae buddion cymdeithasol a lles yn cael eu gweld

Pam mae hyn yn bwysig?

Mae'r sector lletygarwch a thwristiaeth yn hanfodol i economi leol Ynys Môn, ac yn cyflogi llawer o bobl. Fodd bynnag, mae angen cymorth i fynd i'r afael â'r prinder sgiliau a deall llawn botensial yr economi ymwelwyr yn darparu llesiant economaidd, diwylliannol a chymdeithasol Ynys Môn.

Wrth i hyfforddiant fod yn un problem posibl tu ôl i hyn, mae yna ffactorau cymhleth eraill, megis natur dymhorol nifer o fusnesau, neu'n wir y modd mae pobl ifanc yn gweld twristiaeth fel gyrfa yn y dyfodol.

Beth ydym am ei wneud?

- Byddwn yn ymgysylltu â'r gymuned i hyrwyddo pwysigrwydd yr economi ymwelwyr a chynorthwyo seilwaith a gwasanaethau, fel bod preswylwyr, cyrff partneriaid a busnesau fel ei gilydd yn rhan o'r darparu profiad.
- Byddwn yn cydweithio gyda sefydliadau addysg, addysg bellach ac uwch a gweithio gyda phartneriaid i nodi'r set sgiliau allweddol a'r problemau adnoddau presennol ac i'r dyfodol.
- Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid i annog ymgysylltu pellach gyda chynhyrchwyr bwyd a chadwyni cyflenwi lleol.
- Byddwn yn cynorthwyo mentrau seiliedig ar y sector preifat sy'n darparu twf economaidd, gwaith teg, uwchsgilio a lleihad mewn ôl troed carbon ar yr Ynys: y math o ymddygiadau sydd eu hangen ar gyfer dydynt twristiaeth cynaliadwy.

Sut ydym am wneud hyn?

- Byddwn yn mabwysiadu cyfleoedd ar gyfer cyflogaeth siliau uchel gydol y flwyddyn.
- Byddwn yn cydweithio â'r sector addysg i gydlynu gweithredu ar sgiliau, canfyddiad gyrfaedd mewn twristiaeth, prinder sgiliau a chodi ymwybyddiaeth o gyfleoedd y gall y sector lletygarwch a thwristiaeth eu cynnig.
- Sicrhau bod pobl leol yn cael cyfleoedd i fod wrth wraidd y cynnig, gan fanteisio ar swyddi sgiliau newydd a chadwyni cyflenwi lleol.
- Byddwn yn gweithio i sicrhau bod cadwyni cyflenwi cynaliadwy, carbon isel lleol yn cael eu datblygu ar draws y diwydiant.
- Sicrhau bod y cynnig twristiaeth yn cyfrannu at hyfywedd gwasanaethau a chyfleusterau sy'n hanfodol i'r cymunedau hynny sy'n ei gynnal.

10. Y camau nesaf

Y cam cyntaf i ddarparu Cynllun Rheoli Cyrchfan yw sefydlu model partneriaeth newydd ar gyfer [Sefydliad Rheoli Cyrchfan \(SRhC\)](#).

Argymhellir model partneriaeth newydd er mwyn:

- sicrhau cydweithio a chefnogaeth partneriaid sector cyhoeddus, gwirfoddol a phreifat allweddol;
- gwneud y defnydd gorau o adnoddau presennol;

hwyluso ffyrdd effeithiol o weithio a allai ddenu buddsoddiad pellach pan fo angen i gyflawni amcanion y Cynllun Rheoli Cyrchfan.

Unwaith mae'r SRhC wedi ei sefydlu a'i gynorthwyo gyda Chylch Gorchwyl, bydd yn grŵp yn cydweithio i ddiffinio'r camau blaenoriaeth nesaf gyda chynllun gweithredu SMART.

